

АНТОНИО ПИГАФЕТА

ПЪРВОТО ПЪТЕШЕСТВИЕ ОКОЛО ЗЕМЯТА

Антонио Пигафета, Роберт Грюн

Първото пътешествие около Земята

Записки на очевидец за
околосветското плаване на
Магелан, 1519–1522 г. Подбрани и
издадени от Роберт Грюн

Истина е, че осемнадесетте моряци, завърнали се в Испания, биха били по-достойни за вечната слава от аргонавтите, а техният кораб „Виктория“ заслужава повече от кораба „Арго“ да блести с безсмъртен блясък сред звездите.

Максимилиан Трансилвански до архиепископа на Залцбург

ПЪТЯТ ЗА САН ЛУКАР

I

Всички търсеха пътя за Каликут¹. Защото Каликут означаваше: чер пипер, канела, захар, мускатови орехи, шафран, порцелан, коприна, благовония, а може би дори и злато. Всички търсеха този път и никой не бе го намерил още. Нито в източна посока, нито в западна. Диего Каон стигна само до единадесетия градус южна ширина, Бартоломео Диас заобиколи наистина Cabo torinentoso. – Носа на бурите – но след това бе принуден да се върне. Така носът си остана само с името Добра Надежда.

И Кристобал Колон² не бе успял да намери пътя към страните, богати с подправки. Поне досега. Но би могъл да го открие. Испания можеше да изпревари Португалия и да си присвои богатствата на Ориента. А това не биваше да се допусне.

Ето защо на 8 юли 1497 г. една добре въоръжена флотилия под предводителството на Васко да Гама напуска Лисабон, за да сложи най-сетне край на оня страх, който краде от спокойния сън на крал Мануел. В Мелинда Васко да Гама отново чува „Каликут! Каликут, градът на Малабарския бряг!“ И чува не само името, тъй благозвучно за ухото, а много повече: за съкровищата, които крие Каликут и които не са се и присънвали на безкрайно алчното въображение на крал Мануел. Каликут надминавал дори онази страна Китай³, за която бълнуваше фантазьорът от Венеция Марко Поло. Каликут означаваше осъществяване на всички желания, богатство, власт. Каликут – това беше раят на земята.

Султанът на Мелинда – както научава Васко да Гама – знаел пътя за Каликут.

Обещанията не помагат, даровете също. Помагат заплахите. Успяват да изтръгнат от султана един моряк-пилот и корабите се отправят към заветната цел.

Започва едно пътуване без приключения. Дни, седмици, месеци – само вода! Безкрайни дни и нощи сред морската пустиня. Страхът се

1. Индийският град Кожикод, щат Керала, разположен на Малабарския бряг на Индостан. Б.ред.

2. Христофор Колумб (исп.).

3. Китай. Б.пр.

заменя с очакване, искрата на ропот и метеж припламва сред моряците и отново угасва. Васко да Гама не мисли за връщане. Пред него има два изхода: единият се нарича Каликут, другият – смърт.

На 19 май 1498 г. се чува дългоочакваният вик: Земя! Всички се спускат към палубата. В далечината над искрящата водна повърхност се издигат непознати планини, пред тях се простира равна кафява ивица. Дали това е Каликут? – „Малабар“, промърморва пилотът и не разбира защо португалците коленичат и молитвено протягат ръце. И на 20 май 1498 г. светът затаява дъх: Васко да Гама е преплавал Индийския океан под благоприятния югозападен мусон и е хвърлил котва пред Каликут. Източният морски път за Индия е открит точно десет дни преди Христофор Колумб да предприеме третото си далечно плаване.

Каликут, по онова време най-голямото пристанище на Азия, надминава и най-смелите очаквания на португалците. Градът е пред тях като зрял, налят със сок плод, толкова близо, че да протегнеш ръка и ще го докоснеш. Но те не могат да посегнат към него, защото и търговците-мохамедани знаят цената на този плод. И те разполагат с кораби, бойци и оръжия. Още на 29 август Васко да Гама, едва избегнал смъртна опасност, е принуден да поеме обратния път към родината.

Плодовете зреят, за да бъдат откъснати. Светът е голям и съществува, за да бъде открит и покoren от Испания и Португалия. И преди всичко от Португалия. На 9 март 1500 г. друга португалска флотилия – под командуването на Педру Алварес Кабрал – се отправя към Каликут. На тринайсетте кораба има 250 моряци и 14 оръдия, а също така и дарове за султана – сладки примамки и камшик. Едното или другото, при нужда и двете, ще спомогнат да се превърне желанието на крал Мануел в сурова действителност. А това значи: Каликут и съседните земи да станат португалска колония. Но този път югозападният мусон не пожелава да се постави в услуга на португалската корона. Корабите са отклонени и изтласкани край бреговете на някаква страна, която Кабрал смята за остров и обявява на 3 май за владение на краля на Португалия. На тази страна, която много по-късно ще се нарича Бразилия, той дава името Исла де ла Вера Крус.

Пътешествието в неизвестността продължава и на 13 декември португалците най-сетне стигат Каликут. Камшикът е цял и невредим, но мъжете, които трябва да го размахват, са уморени, болни и изтерзани от носталгия. Изглежда обаче, че примамките ще свършат работа. След като приема богатите дарове, султанът разрешава да бъдат основани колонии в Каликут, Кананор и Кочин⁴. Но щом португалците поемат

обратния път към родината, оставяйки само петдесет човека на брега, става ясно, че стомахът на султана отдавна е смлял вкусните сладки и вече ги е забравил. Колониите биват разрушени, военните части – избити или подложени на смъртни мъчения.

Трети опит дръзва да направи Жоау да Нова. Той не носи никакви подаръци. Връхлита със своите войници Каликут като с ято скакалци, напълва с ценна плячка трюмовете на корабите си, преди още врагът да се е съвзел от изненадата и да е събрал сили да отвърне на удара. Хиляда центнера чер пипер, петстотин центнера канела и петдесет центнера джинджифил успяват да заграбят португалците. Общо 1550 центнера ценна стока! Жоау да Нова пресмята стойността на плячката и се опиянява от цифрите, достъпни досега само за въображението. С такива количества източни богатства е можел да се похвали само Марко Поло. Но да Нова си е направил твърда рано сметката: мохамеданите се подготвят да отвърнат на нападението. Наистина португалецът е взел предварителни мерки – дулата на четиринадесетте оръдия са насочени към Каликут, – но той не знае, че и неприятелят може да стреля в отговор. Само час след началото на битката португалците побягват към своите кораби, единият от които е вече обхванат от пламъци. Жителите на Каликут не само са се научили да си служат с оръдията, които Кабрал е оставил, те са излели и гюлета, много по-добри от тези, които имат португалците. Петдесет центнера джинджифил потъват на дъното на морето, на брега пред града остават 46 трупа.

Сега в Лисабон започват да разбират, че ще трябва упорито да воюват, ако искат да откъснат като зрял плод Индия. Васко да Гама – вече дон Васко да Гама – получава заповед да покори Индия. Той унищожава неприятелската флота, разрушава Каликут, издига крепост. Но играта се повтаря отново. Жителите на крайбрежието не са забравили да леят голлета. Подир три седмици португалците – този път 500 на брой – са напълно унищожени.

Подготвят се нови експедиции под предводителството на Франсишку д'Албукерке, Афонсу д'Албукерке и Антониу де Салдана, но и те не могат да сломят съпротивата на неприятеля. Така крал Мануел се вижда принуден да изпрати най-доверения си мъж в Индия. Не бива повече черният пипер, канелата и джинджифилът да се заплащат с кръв. Двадесет и два кораба са поставени под разпореждането на Франсишку д'Алмейда, съпровождат го войници, изпитани в много битки. Един измежду

4. Едно от главните пристанища на Индия, щат Керала. Б.ред.

тях манифестира без колебание решението си да направи от Индия своя нова родина: той подарява цялото си движимо имущество на сестра си Терезита, а имението си – на манастира Сан Салвадор в Саброса.

Човекът, който разрушава всички мостове подир себе си, се казва Фернау де Магалияш. По онова време той още не подозира колко ще са му необходими дванадесетте литургии, които братята-монаси от Сан Салвадор ще четат за него всяка година.

II

Франшишку д'Алмейда разполага с пълномощията на вицецрал. Негова цел е не само – това желание кралят изрично и открито изразява – Каликут да стане най-сетне португалски град, но също така да превземе и Ормуз в Персийския залив, Аден, Малака⁵ и Островите на подправките⁶, за да бъде най-после сломено търговското надмощие на арабите. По невидимите пътища на Индийския океан в бъдеще трябва да кръстосват само португалски кораби, а нос Добра Надежда да се превърне в нос на осъществените желания, защото само с надежди държавната хазна не може да се напълни, нито пък може да бъде отблъснат най-опасният неприятел – Кастилия, която все повече се разширява и простира алчни пръсти чак до Китай.

Д'Алмейда няма скрупули и на първо време постига успех. Благодарение на неизменния попътен вятър той достига Мозамбик, завзема Килоа, без да пожертвува нито един моряк, прогонва шаха, поставя на негово място угоден нему владетел, оставя двеста души окупационни войски и три оръдия, а сам продължава пътя си за Момбаса.⁷ Там го посрещат враждебно. Три дни трае ожесточената битка, три дни местните жители неотстъпно доказват, че омразата им е по-силна от страха пред смъртта. Но на 15 август градът все пак е завладян от португалците с пристъп, оплячкосан и опожарен. Д'Алмейда оставя 11 убити и 70 ранени и има само едно желание: славата за неговата неумолима жестокост да стигне преди него в Индия. Затова не взема пленници, а избива поголовно.

И на брега на Малабар наистина се заговорва за „сатаната д'Алмейда“. Всеки търговски кораб, който се изпречва на пътя на португалците,

5. Полуостров в Югозизточна Азия, южния край на Индокитай. Б.ред.

6. Молукските острови. Б.ред.

7. Град в Кения. Б.ред.

бива потопен. Онор е опожарен до основи. В Кананор замъкват 40 местни жители към набързо сковани бесилки, само защото са откраднали един кон. В Кочин нашествениците отново поставят свой регент и издигат каменна крепост. Открито се оповестява, че всички скъпоценни камъни трябва да се предадат на португалците. Складовете с подправки те изпразват сами. Тежко натоварени кораби потеглят един след друг за родината.

Омразата расте и взема необикновени размери. Арабите изпращат пратеници в Рим да внесат жалба срещу зверствата на нашествениците. Александър VI не намира време да ги приеме, макар че не обича португалците, защото е твърде зает със своите метреси. Едно покушение над д'Алмейда и един опит да бъдат изненадани португалците нощем се осуетяват поради предателство. Пред Кананор се води морска битка, която ще реши бъдещето на Индия – така поне мислят и двете страни. 84 кораба и 125 лодки излизат срещу единадесетте португалски кораба, командувани от Лоуренсу д'Алмейда, сина на вицекраля. Боят продължава два дни и две нощи не само с оръжия, а и със зъби, нокти и юмруци. Морето се обагря в червено, сражаващите се газят в потоци кръв по палубите. Когато раняват Лоуренсу д'Алмейда и пламъци обхващат една от португалските каравели, изглежда, че битката ще се реши в полза на арабите. Нуньо Ваз Перейра, който бързо заема мястото на главнокомандувания, също става жертва на кривите саби на неприятеля.

Понеже знаят каква съдба ги очаква, ако попаднат в плен, португалците продължават да се бият на корабите, в морето и на сушата. Но големият, решаващ обрат идва именно от сушата. Там начело е застанал един мъж, който изглежда неуязвим. Неговата безумна смелост е като омайно питие, което влива нови сили на ранените, вдъхва надежда на отчаяните. Само три часа след като неизвестният досега войник Фернау де Магалиаш вписва името си в книгата на световната история, битката за Кананор е решена. С това изглежда решена и съдбата на Индия.

Скоро обаче става ясно, че борбата едва сега започва. Арабите намират други, неизвестни на португалците пътища към пристанищата на подправките, а и търговците-мохамедани, хладно пресметливи, не възнамеряват да се откажат от Индия заради едно-единствено загубено сражение. Наистина невъзможно е да се унищожи това чудовище, този звяр Португалия, но той не би могъл да бъде едновременно навсякъде. Затова ако се разпокъсат силите му, ще може да бъде омаломощен. Особено когато търбухът му е вече пълен с подправки и скъпоценни камъни. И тъй, от една страна, пътят на португалците се оказва разчистен, а, от

друга, противниците правят всичко възможно омразният нашественик да не намери покой: в Колам са убити 16 португалци, в Килоа поставеният от д'Алмейда султан намира смъртта си чрез отравяне. В Мозамбик избухва пожар и унищожава построената от португалците болница, а на остров Анчедива пламъци обхващат църквата. Д'Алмейда скоро разбира, че го грози опасност. Той иска от Лисабон подкрепления, които веднага получава Афонсу д'Албукерке докарва нови кораби, нови войници, всява нови ужаси. Той завзема Мускат, Сохор и Куриат и атакува отбраняваната от 30 хиляди войници непревземаема крепост Ормуз. И той не взема пленници, подлага всичко на сеч.

Но търговците-мохамедани и този път не се отказват от Индия. Ако един план не успее, то друг ще сполучи. Египет трябва да помогне. Султанът на Каликут заминава тайно при халифа и се връща оттам с подкрепленията, за които е молил: цялата египетска флота под предводителството на Емир Хюсеин, непобедим герой в много морски битки. На 22 януари 1508 г. се води втора битка пред Кананор. Магалияш не участва в нея – в това време той се намира в Мозамбик, а Франсишку д'Алмейда е заминал за Кочин да търси някакво хранилище за скъпоценни камъни. Сражението не трае дълго. Хюсеин още веднъж доказва, че не без основание го наричат Непобедимия, Въпреки храбрата отбрана, португалската флота бива унищожена, Лоуренсу д'Алмейда загива. Само три кораба успяват да се спасят и отплават за Кочин, където междуременно е станало ясно, че хранилището за скъпоценни камъни било клопка.

Отначало португалците не мислят за отмъщение, а се опитват да си прехвърлят един друг вината за това поражение. Афонсу д'Албукерке обвинява Франсишку д'Алмейда, че е лишен от способности и го съветва да се откаже от своя пост. Франсишку д'Алмейда обвинява Афонсу д'Албукерке в неподчинение и заплашил да го окове във вериги. Двете португалски войски се изправят една срещу друга и само благодарение на неколцина благоразумни не се стига до битка.

От едната страна д'Алмейда, от другата д'Албукерке! Настръхнали, изпълнени с недоверие, двамата пълководци се дебнат на всяка крачка. Франсишку д'Алмейда отлага замисления поход срещу Гоа⁸, тъй като не се решава да обърне гръб на Кочин. И Афонсу д'Албукерке временно изоставя намеренето си да завземе Дабул, защото му се вижда твърде опасно да се отдалечи от Кочин. Водят се дребни схватки и постепенно

8. Град в Индия, разположен на Малабарския бряг на полуостров Индостан. Б.ред.

поражението пред Кананор потъва в забравата. Във всеки случай египетската флота не се връща в родината си, а се слива с флотата на султана на Диу⁹, но в Кочин никой не се вълнува от това. Нападение на египтяните не се очаква.

Когато отново стъпва на индийска земя, Магалиш е болен. Разтърсва го коварна треска. При кого да отиде? На д'Алмейда се е клел във вяроност, но д'Албукерке – тъмно предчувствие му подсказва това – ще вземе един ден властта в свои ръце.

Не, Индия не бива да бъде загубена, само защото двама властолюбци искат да управляват една страна, която още не владее.

Лудовико ди Бартема може като никой друг да каже за себе си, че е обиколил света: той познава Египет, Персия и Сирия, видял е почти всички пристанища на Предна Индия¹⁰, кръстосвал е Зондския архипелаг и много години е живял на Островите на подправките. Именно него Магалиш убеждава да направи опит за посредничество.

Седмици и месеци минават. Бартема не може да постигне единодушие, но стъпка по стъпка успява да доведе двамата смъртни врагове до убеждението, че всичко ще бъде загубено, ако скоро не унищожат египетската флота, която укрепва все повече. Решават да предприемат нападение и странно е, че не възниква спор кой да поеме командването. Афонсу д'Албукерке веднага заявява, че е готов да се подчинява на д'Алмейда. На 2 февруари 1509 г. португалската флота пристига пред Диу и веднага се хвърля в нападение. Кратката битка остава безрезултатна, понеже Хюсеин се изтегля във вътрешното пристанище. Минава нощта и утрото показва защо д'Албукерке така бързо се е съгласил да се откаже от главното командване. Използувайки тъмнината, той незабелязано е избягал с всичките си кораби.

Въпреки това разяреният д'Алмейда не се отказва от нападението. Той разбира на какво разчита д'Албукерке: египтяните да бъдат унищожени и д'Алмейда да падне в тази битка или най-малкото да бъде така обезсилен, че да не е в състояние да отблъсне следващия неприятел. Или с един куршум – два заека! Но той не ще направи тази услуга на Афонсу д'Албукерке. Ще победи!

И д'Алмейда наистина извоюва победа. Отново Фернау де Магалиш решава изхода на битката: начело на малка група безумни смелчаци той се качва на адмиралския кораб на неприятеля и пленява

9. Остров в Арабско море, до южната част на полуостров Катхиавар. Б.ред.
10. Индостан. Б.пр.

изненадания Хюсеин. Без своя водач, привикнал да жъне победи, египтянните скоро се превръщат в орда, молеща за милост. Милост ли?! Вицекралят не може да забрави убития си син и не иска да чуе за пощада. Всички, които са се били на страната на врага – араби, индийци, маври, негри – са безмилостно посечени. Този път морето пред Диу се обагря от кръвта на повече от 5000 трупа. Мелек Енас, султанът на Диу, е предаден на палача, египетският пълководец е пленен. Може би по-късно, мисли си д'Алмейда, той ще им послужи добре като заложник. Първата победа е последвана от нова. Когато д'Алмейда навлиза в Кочин, по-голямата част от войниците на д'Албукерке минават на негова страна. И докато самият д'Албукерке още се колебае на чия страна да застане, д'Алмейда го пленява и хвърля в затвора заедно с Хюсеин.

Храбростта на Фернау де Магалииш заслужава да бъде възнаградена. Д'Алмейда му предлага губернаторското място в Кочин. За негова изненада обаче „героят от Диу“ – войниците набързо са му дали това име – почти грубо отблъсква предложението. Магалииш има по-големи планове, те са покълнали сякаш от семе, което друг е хвърлил в земята. И той самият още не знае какви плодове ще даде този посев.

През април 1509 г. в пристанището на Кочин хвърлят котва четири португалски кораба. Техният капитан Диего Лопес ди Секейра е получил в Лисабон заповед да завладее Малака. Франсишку д'Алмейда поставя на негово разположение още един, пети кораб, и шестдесет души екипаж, сред които трима доброволци. Единият е Лудовико ди Бартема, комуто копнежът към неизвестни страни не дава покой, вторият е Франсишку Серау, който нищо друго не ненавижда така, както твърдата почва под краката си, третият се нарича Фернау де Магалииш, чието сърце също започва да се стяга от еднообразието на сушата. Той иска да опознае света, да го завладее. Този копнеж е пробуден от Лудовико ди Бартема, който умее да описва майсторски с ярки багри примамливия далечен свят. Малката флотилия потегля през август. Тя оставя зад себе си Цейлон, корабите навлизат в непознато море. Минават дни и седмици, докато най-сетне в далечината се показва суша. Това е един остров, който би могъл да доставя повече чер пипер, отколкото цяла Индия – огромен, покрит с вулкани, блата и непроходими гори, обитаван от маймуни, слонове, тигри, мечки и тъмнокожи хора, които наричат своята родина ту Педир, ту Суматера¹¹. Заслужава си да се изследва този остров, но няма време. Смелите мореплаватели отново се впускат в непознати

11. Остров Суматра. Б.ред.

води.

Бурите се сменят с безветрие, което с дни приковава корабите неподвижни. Подир дни, през които огледалната морска повърхност искри като шлифовано стъкло, следват щормове, при които вълните достигат височината на черковни камбанарии. Само мъчителната жега остава неизменна. Тя изсушава гърлата, носи треска и превръща хората в лесно раздразнили зверове, които крият страха си зад грубата, плътна маска на шумно проявяван кураж. На Секейра всичко му е познато, той не плава за първи път под това безмислостно слънце. Също и ди Бартема успява да запази спокойствие. Само Магалииш се чуди, че светът – това голямо приключение – понякога изглежда едва поносим.

На борда не е останала нито капка вода за пиене, когато в далечината съзират пристанище, толкова задръстено с плавателни съдове от най-различен вид, че петте португалски кораба едва намират място да хвърлят котва. И сушата изглежда твърде тясна за хорското гъмжило. Араби, яванци, китайци, перси, бирманци, бенгалци – навред звучи разноезична глъч, а в корабите, пуснали котва в пристанището, сякаш са скрити всички скъпоценности на света.

Само че те са недостижими за Секейра, това той веднага разбира. Да нападнеш един толкова гъсто населен, многолюден град? Да завладееш Малака?! За такава цел би била нужна войска, по-силна от всички части, които Португалия досега бе прасчала в Индия. А малкото, което могат да предприемат тристата мъже, ако искат да се завърнат живи в родината, са дребните сделки и предпазливите разузнавателни обиколки из града.

За първи път португалците завързват търговски връзки със синовете на Китайската империя. Макар че помежду им се издига непреодолима преграда – езикът – те се разбират добре. При взаимните посещения на сушата и на корабите разменят стъклени мъниста и оръжие срещу чер пипер и порцелан. В атмосферата на тези набързо установени отношения се разнася вестта за предстоящо нападение на малайците: до тях е достигнала мълвата, че португалците са пратеници на някакъв дявол, който умее само да граби, плячкосва, убива, опожарява.

Диего Лопес де Секейра веднага дава заповед всички да се върнат на корабите. Но вече е късно. Стотици малки подвижни лодки са обсадили португалската флота, хиляди бойци с най-различен цвят на кожата са се съюзили за нападение. Португалците с мъка успяват да се доберат до открито море. Те загубват два кораба, оставят 11 убити и 40 пленници. Магалииш, който отново доказва безумната си храброст, бива ранен.

И отново плаване през ад от бури, безветрие, жажда и треска. Когато най-сетне през 1510 г. Секейра слиза на суша в Кочин, научава, че загубите са много по-големи. Вицекралство Индия вече не съществува.

III

През октомври 1509 г. д'Алмейда се завръща в Португалия. Афонсу д'Албукерке, удостоен с титлата адмирал, заема неговото място. На 2 януари 1510 г. индийците нападат из засада – незабелязно от всички те са подготвили огромна сухоземна войска. Триденевната битка завършва с победа над португалците. Емир Хюсеин успява да избяга. Д'Албукерке е тежко ранен. Португалските части са изтласкани в Кочин и Кананор – те успяват да задържат само тези два града, – а индийците се подготвят за ново нападение. Това са новините, които очакват Секейра и неговия екипаж при завръщането му в новата родина Индия.

Само Магалиш разбира, че не е възможно да се задържат Кочин и Кананор. Има само един път да се избегне пълното поражение: като оставят Индия зад гърба си. Той успява да наложи своята воля и португалската флота се изтегля и отплава. Но по пътя д'Албукерке се съвзема от тежкото раняване. Той изпада в ярост, когато научава какъв курс е взела флотата, и заповядва да доведат при него Магалиш. Стига се до бурно обяснение. Магалиш обвинява д'Албукерке, че безсмислено е проливал кръв. Д'Албукерке упреква Магалиш, че е дръзнал да си присвои права, които не му се полагат. Лудовико ди Бартема се присъединява към тях с намерение да играе ролята на посредник, но усилията му остават напразни. Флотата изменя своя курс и поема към Гоа. Планът на д'Албукерке е да превземе града. Той не иска да даде повод на своя неприятел д'Алмейда да тържествува, задето се е върнал с празни ръце в Португалия. Новоизлюпеният адмирал се страхува да не загуби титлата си, затова трябва да завоюва поне този град, той му е необходим и за да замести изгубената Индия.

Гоа бива превзета с атака, но не било съдено на д'Албукерке да се радва дълго на своята победа. Многобройни индийски войски обкръжават града и застрашават да отрежат пътя на португалците за изтегляне към корабите. И пак единствен изход остава бързото бягство. То се изкупува с много жертви. Загубват един кораб, 30 души попадат в плен. Магалиш отново съветва да се върнат в родината. И отново д'Албукерке грубо отхвърля това предложение. Той се връща в Кочин и заварва

там 11 кораба, които Диего де Вашко Гонселес и Гонсалу де Секейра са докарали от Португалия в Индия. Това подкрепление, дошло толкова навреме, още повече утвърждава намерението на д'Албукерке. Той свиква военен съвет на капитаните и всички с изключение на Магалиш подкрепят идеята да се атакува Гоа отново. Гоа трябва да принадлежи на Португалия, защото който притежава този град, ще владее пътищата за Ормуз и Аден, дори цялото Западно море.¹² Възражението на Магалиш, че даже и победата ще направи завръщането в Лисабон невъзможно, тъй като ще пропуснат мусона, благоприятен за обратния път към родината, бива отхвърлено от д'Албукерке с думите: „И след като подчиня Гоа, аз няма да се върна, преди да бъде завладяна Индия.“

На 24 ноември 1600 португалци отново нападат Гоа. Още на другия ден крепостта пада, а на следващия и градът. Всички жители, включително жени и деца, биват избити. Индийската обсадна войска, която бързо се приближава, е разбита и унищожена. Покоряването на Гоа има за последица нещо, на което д'Албукерке не се е надявал и в най-смелите си мечти: цяла Индия се предава. Чудовищният звяр Португалия не може да бъде убит. Разрушен ли е един кораб, три други се появяват от неизвестна посока. Убиеш ли един португалец, петима други излизат на негово място. По-добре е да се намери път за разбирателство.

Султанът на Диу неочаквано заявява, че иска да живее в мир и сговор с Португалия и разрешава построяването на една крепост. Султанът на Каликут праща скъпи дарове за д'Албукерке. Владетелят на Биснага също изявява желание да установи търговски връзки с Португалия. И владетелите на областите от вътрешността уверяват д'Албукерке, че никога не са и помисляли да смятат него и другарите му за врагове.

Д'Албукерке не се задоволява с това. Той мисли за града, за който Секейра му е разказвал. Арабските търговски кораби, заобикаляйки Индостан, поемат пътя към Червено море, това той знае отдавна. Следователно сам трябва да тури ръка на най-големия пазар за подправки във вътрешността на Индия. Който завладее Малака, ще владее търговията с подправки в целия свят, затова Португалия ще покори Малака. И то благодарение на него, Афонсу д'Албукерке, а някакъв си Магалиш иска да му попречи да тръгне по пътя, който ще го изведе до славата, властта и парите.

На 1 юли 1511 г. португалските кораби хвърлят котва в пристанището на Малака. Чрез съгледвачи д'Албукерке узнава, че султанът

12. Източната част на Тихия океан. Б.пр.

разполага с осем хиляди оръдия, тридесет хиляди бойци и четиридесет военни слона. Значителна военна сила, но все пак недостатъчна, за да уплаши завоевателя на Гоа, свикнал на бързи победи. Най-напред д'Албукерке иска да му предадат пленниците. Когато султан Махмуд отхвърля молбата му той нарежда да подпалят пристанището и всички къщи по брега. Тогава освобождават пленниците. Но д'Албукерке вече не може да се задоволи с това. Той, който досега не е претърпял никакви щети, иска обезщетение и то толкова високо, че дори богатата Малака не може да го изплати.

Махмуд също е чул за случилото се в Гоа. Той се страхува от португалците и освен това обича мира повече от войната. Повеждат се преговори, разменят се пратеници, двете страни се пазарят, заплашват, дават си взаимни уверения и се перчат една пред друга. Сутринта на 25 юли преговорите се преустановяват и само подир един час д'Албукерке дава знак за нападение на града.

Войските се разделят на две. Едната половина се предвожда от Жоау де Лима, а другата от самия адмирал. Де Лима слиза на сушата недалеч от султанския дворец, а д'Албукерке при единствения мост, който свързва малайската с китайската част на града. Планът му предвижда най-напред да превземе този мост и след това да се съедини с де Лима, без да се страхува, че китайците ще се озоват в гръб. Той не мисли, че синовете на Небесната империя ще влязат в битка с него, защото те са търговци, а не войници.

Тази сметка излиза вярна само донякъде. Китайците наистина не се намесват в битката, но д'Албукерке не успява да завладее моста. Малайците обсипват португалските военни части с град от отровни стрели, бойните слонове стъпкват всеки, който се доближи до тях, а и в ръкопашния бой португалците не могат да се мерят със своя враг; те са безпомощни срещу онова непознато оръжие – кама със змиевидно острие. С Жоау де Лима се случва същото, както с д'Албукерке. И той не е в състояние да постигне поставената му цел – шурмуването на султанския дворец и пленяването на султана.

Вечерта португалците са отново на корабите си, отчаяни, покрити с рани, почти загубили надежда за победа. Принудени са бездейно да наблюдават как неприятелят издига укрепления, поставя на позиция оръдия, залага мини и капани. Адмиралът се опитва да вдъхне всекиму кураж, но по лицата на войниците му твърде ясно е изписано, че провалът на второто нападение ще означава и край на похода.

На 10 август още в ранно утро започва битката за моста. Тя се води

с такова ожесточение, че всеки, който я наблюдава, би помислил: тук не се бият хора – диви зверове са се възправили едни срещу други. Битката бушува, победата клони ту към едната, ту към другата страна. Португалците завладяват моста, принудени са отново да отстъпят, катерят се през барикади от трупове, мнозина от тях стават жертви на страшното оръжие, наречено криз. Слънцето достига зенита си, а изходът на битката все още не е решен. Определя го пак „героят от Диу“. Неочаквано той започва да се сражава сам, с едно копие, но не срещу хората, а срещу слоновете. Ранява ги, с къси, чести убождания, така че те изпадат в бяс и подгонват малайците. Стената от кафяви тела започва да се олюлява.

На моста се развява знамето на Португалия. Адмиралът подава ръка на Фернау де Магалииш и му казва няколко думи на признание. Но в този момент той мрази Магалииш по-силно от всякога.

Подир няколко часа пада и дворецът на султана. Само още някои пръснати части на малайците оказват съпротива. Реки от кръв текат по улиците надолу към морето. Португалците плякосват къщите една след друга. Мъжете и децата избиват, на жените подаряват живота, но те трябва начаса да изпълнят желанията на войниците. Тръпки на ужас изпитва Магалииш, като наблюдава това. „Семето на омразата, пръснато тук, някой ден ще поникне, мисли си той, може би след една година, може би след десет или сто, но сигурно е, че ще поникне“. В Лисабон мечтаеха да пренесат християнството отвъд океана. Така ли трябваше да стане това?!

Афонсу д'Албукерке не се измъчва от такива скрупули. Той крои големи планове: Дуерте Фернандес ще плава за Сиам¹³, Рей да Куна – за Пегу¹⁴. А за Китай? Кой ще предприеме пътешествието до Китай? Ще замине той самият, след като покори Молукските острови. Каликут – Гоа – Малака – Молуките: така кръгът ще се затвори и Португалия ще стане най-могъщата държава на земята, а Афонсу д'Албукерке – най-силният мъж в нея.

През декември 1511 г. нещата вече се подреждат именно така. Антониу д'Бреу, Франшишку Серау и Симау Афонсу Бизигудо с три кораба и сто души екипаж възнамеряват да се отправят към Молукските острови. Фернау де Магалииш пожелава доброволно да се присъедини към тях, защото той отдавна се е предал на притегателната сила на непознатите екзотични земи.

13. Неофициалното наименование на Тайланд. Б.ред.

14. Град в Бирма на р. Пегу. Б.ред.

– Магалииш, Вие желаете да заминете за Амбоина? – пита го д'Албукерке.

– Да потвърждава Магалииш с хриплив глас.

– Но нали винаги сте искали да се върнете в родината?

– Вече не искам.

– Обаче ще се върнете – казва властно д'Албукерке. С това се изчерпва целият разговор. Магалииш знае, че подвигът му при моста на Малака е забравен отдавна. Адмиралът не познава чувството на благодарност, той може да изпитва само омраза. Магалииш също започва да мрази д'Албукерке и скоро ще пренесе това чувство върху цяла Португалия.

IV

Макар да получава почетна пенсия, Магалииш знае, че за него няма връщане в Индия: Афонсу д'Албукерке се е погрижил всички врати да се затворят пред него. Известно време той се занимава с история на мореплаването, космография, чертане на географски карти, изучава всички книги, които описват далечния свят като примамливо приключение. Но тези занимания скоро започват да му омръзват. Когато научава, че крал Мануел събира войска за покоряване на маврите в Северна Африка, той се явява при Дон Хайме, херцог на Браганца, който го приема благосклонно.

Северна Африка на два пъти донася нещастие на Магалииш. При едно сражение го раняват под коляното с копие. Тази рана ще му причинява болка, докато е жив. Не по-малка грижа му създава и едно обвинение: оклеветяват го, че тайно продавал на бедуините военна плячка, а парите прибирал за себе си. Това така възмушава Магалииш, че той без разрешение се връща в Лисабон. Но това е ново провинение, за което изправят „героя от Диу“ пред съда. Наистина, следва оправдателна присъда, обаче явно му показват, че са се отказали да го съдят заради заслугите му. Това само подхранва омразата на Магалииш, става му ясно, че след Индия сега и Африка е недостъпна за него.

Той отново се занимава известно време с мореплавателската наука, изчислява географски дължини, изучава география и математика, но скоро и това занимание престава да му носи удовлетворение. Опитва се да получи аудиенция при краля, но му отказват. Когато се връща огорчен у дома си, астрономът Руи Фалейру, с когото дели бедната си квартира, му подава едно писмо от Франсишку Серау. Това писмо идва

тъкмо в момента, когато омразата на Магалиш срещу всичко, което носи името Португалия, е достигнала върха си.

Франсишку Серау пише от Молукските острови. Той ги представя в най-привлекателни краски. Рай, „дорудо“, в който всеки може да намери щастието си – един нов свят, много по-голям и по-богат от онзи, който бе открил Васко да Гама. Магалиш не може да понесе повече този живот. Той е на тридесет и шест години, нима трябва да бъде осъден на бездействие? До края на живота си да бъде изтласкан от галеници на съдбата, които са по-малко способни от него? Да не може да осъществи плановете си? Нима трябва жаждата му за действие да пресекне безмислено като извор сред пясъците? Защо? Само затова, че кралят на Португалия гледа на Афонсу д'Албукерке като на божество?

Тази група на Молукските острови... дали изобщо се намира в очертанията на земите, които папата е присъдил на Португалия, когато е разпределял света?¹⁵ Дали не може да се стигне до тях по западния път, като се заобиколи Южна Америка? Руи Фалейру, астрономът, който се чувствава онеправдан, защото никой не му вярва, че е открил важна математическа формула за определяне на географската дължина, споделя това мнение и открито изразява съмнението на Магалиш, че Португалия е заграбила Молукските острови от Испания. Според Фалейру те се намират западно от демаркационната линия, която Александър VI е определил в папската си вула от 1494 г. Франсишку Серау също твърди, че те трябва да са разположени именно там. Той е плавал десет месеца, докато стигне най-големия остров Тернате.

Магалиш започва да се увлича от тази мисъл. И Кристобал Колон бе принуден да обърне гръб на Португалия, защото разбра, че тя не се нуждае от способни мъже. Нима тогава Испания отблъсна Колон? Магалиш не може вече да се освободи от тази мисъл. Все пак той най-напред подава молба за увеличаване на почетната му пенсия, която отново бива отхвърлена. И тогава се намесва съдбата: в кралския дворец Магалиш среща Кристобал де Аро, корабоприжател от Антверпен.

Кристобал де Аро е изпратил от Лисабон кораби за Бразилия и

15. Между монарсите на Португалия и Испания възникнали спорове за новооткритите земи. С една въображаема линия, която свързвала двата полюса и минавала на 100 леги западно от Азорските острови и островите Зелени нос, папа Александър VI разделил света на две части. Земите на изток от тази линия, наречена демаркационна, попадали под господството на Португалия, а тези на запад от нея – под властта на Испания. Демаркационната линия ще се споменава често при определяне разположението на новооткритите земи. Б.ред.

Индия. Той сам е поел разходите за тези експедиции и като благодарност за всичко това д'Албукерке потопил три от корабите му. Обезщетение? Крал Мануел не мисли да изплати на де Аро дори един-единствен тестон¹⁶. Онова, което върши д'Албукерке, е правилно, и ако д'Албукерке е потопил корабите, направил го е с основание.

– Аз ще обърна гръб на тази страна – заключава с огорчение де Аро. – Страна, в която властва д'Албукерке. Страна, която не знае да засвидетелства благодарност. И вие, Магалийш, би трябвало да направите същото. Ако останете, значи сте глупак.

Глупак! Магалийш не желае да бъде повече такъв. Разбира се, не ще обърне току тъй гръб на своята родина. Той ще се откаже от поданството си открито, пред цялата общественост и тогава крал Мануел ще се вразуми, не ще остави един Магалийш да напусне страната. И Магалийш наистина се отказва от поданството си. Но никой не плясва ужасен с ръце. Дворецът мълчи. Нека си замине, щом иска. Та нали този човек се опита да попропречи на д'Албукерке да завладее света!

На 17 октомври 1517 г. Магалийш напуска Португалия. Съпровождат го Руи Фалейру и Кристобал де Аро. Фернау де Магалийш става Фернандо де Магалиянес¹⁷. Но кой се интересува от това в една страна, която има Афонсу д'Албукерке?

За разлика от Христофор Колумб, който дълги години е бил осъден на унизително очакване, на присмех и празни обещания, в Испания Магелан намира добър прием в дома на съотечественика си Диего Барбоса. И не само това: Барбоса го запознава с племенника си Дуарте, който току-що се е завърнал от едно пътешествие в Далечния изток; Барбоса свързва Магелан и с Хуан де Аранда, който има голямо влияние в Casa de Contratacion de las Indias¹⁸ – отдела за презморски начинания. Магелан се оженва за Беатрис, дъщерята на Барбоса.

Аранда е силно запален от плана на Магелан. Португалецът има право: Молукските острови са разположени в „испанското полукълбо“. Аранда вярва също така, че Магелан знае път до тези острови, който не води през португалски владения. Той вижда в лицето на Магелан оръдие, с което може да си осигури най-високо благоволение, а покрай това ще се сдобие и с богатство.

На 8 февруари 1516 г. – а колко дълги години е трябвало да изчака Колумб – Магелан вече представя своя план на наследника на

16. Старинна португалска сребърна монета. Б.ред.

17. Това е испанската транскрипция на името на Магелан. Б.пр.

18. Палата за търговски сделки с Индия. Б.пр.

испанската корона принц Карл Австрийски, син на Филип Красиви от Хабсбургската династия и на дон Хуана. Жан Соваж, великият канцлер, отхвърля този план; Адриан фон Утрехт, великият кардинал, съзира дори опасност в замисленото пътуване. Осемнадесетгодишният крал още отсега изпитва недоверие към всеки, който се осмелява да му даде съвет, но все пак приканва Хуан де Фонсека, председателя на Съвета за Индия, да вземе становище. И чудото става: Фонсека, който е направил всичко, за да възпрепятствува експедицията на Кристобал Колон и ще опита всичко, за да попречи на Кортес да завладее Мексико и на Писаро да покори Перу, веднага се увлича от плана на Магелан.

Пресметливият търговец Фонсека харесва този план. Колумб беше фантазьор, това отдавна се потвърди: той откри нови земи, но те не донесоха никакви богатства. Ако обаче Магелан открие през западните морета до Островите на подправките път, който не минава през португалските земи, тогава Испания ще си доставя тези скъпоценни стоки по-бързо, по-евтино и по-безопасно от Португалия и така ще държи цялата власт в свои ръце, защото подправките отдавна дават по-голяма власт от златото.

Но Фонсека се бои от папата. Той е заплашил да анатемоса всекиго, който прекрачи демаркационната линия. Тогава Фалейру идва на помощ и доказва, че Португалия отдавна е нарушила тази забрана. Фонсека изслушва с готовност обясненията и изчисленията на астронома, без да му вярва нито дума, като го смята – както и Аранда за шарлатанин. Но защо да не си послужи и с един шарлатанин? Може да бъде полезен, особено ако се докаже, че Островите на подправките са действително португалско владение. Тогава Фонсека ще хвърли астронома в зиналата паст на папата и със спокойна съвест ще каже: „Аз съм невинен“.

На 22 март 1518 г. се подписва договор за откриване на Островите на подправките – *Capitulation sobre el descubrimiento de las islas de la espergeria*:

1. Фернандо де Магальянес и Руи де Фалейру, назначени за капитани с годишна заплата 50 000 мараведи, поемат свещеното задължение да открият през западните морета пътя към Островите на подправките.

2. Короната ще осигури на Фернандо де Магальянес и на Руи де Фалейру една двадесета част от всички богатства, които ще получи Испания от новооткритите острови. От тях ще се удържат разноските, направени за екипиране на корабите.

3. На Фернандо де Магальянес и Руи де Фалейру се дава титлата *Adelantado y Gobernador*¹⁹.

4. Фернандо де Магальянес и Руи де Фалейру имат право всяка година да откарват на островите стоки на стойност хиляда дуката и там да ги разменят срещу подправки.

5. В случай че Фернандо де Магальянес и Руи де Фалейру открият повече от шест острова, за тях се определя 1/15 част от дохода на два острова, които те сами ще си изберат.

6. Кралят ще съоръжи пет кораба за предстоящото пътуване, два по 130 тона, два по 90 и един от 60 тона.

7. Тази флота ще има екипаж от 230 души и ще бъде снабдена със запаси за две години.

8. На Фернандо де Магальянес се дава правото да упражнява най-висшата власт на корабите, включително да решава над живота и смъртта.

9. На капитаните кралят налага задължението да се подчиняват безпрекословно на Фернандо де Магальянес, адмирал на флотата.

10. Фернандо де Магальянес да направи всичко, което е по силите му, за да покръсти в правата вяра племената, живеещи на новооткритите острови, а също така да избягва излишни кръвопролития.

Магелан се просълзява, когато слага името си под този документ. Той не мисли за всичко онова, което е било обещавано на Кристобал Колон и което никога не му е било дадено. Мисли си само, че голямото приключение, за което толкова дълго бе копнял, сега най-сетне го зове примамливо, скоро ще потегли в едно плаване, каквото никой не е предприемал досега и не ще предприеме и в бъдеще.

V

В това време в Лисабон се шири негодувание. Как, оставиха „героя от Диу“ да си отиде? Бездейно са наблюдавали как човекът, комуто се дължи покоряването на Малака, обръща гръб на Португалия? Питат се чия е вината и я прехвърлят един на друг. Свиква се коронният съвет. И той взема решение: Фернау де Магалиаш трябва да се върне в Португалия.

На Алвару да Коста, посланик на португалския двор в Испания, който пребивава в Сагароса, за да води там преговори за женитбата на своя крал с дона Леонора, сестрата на Карл I, се пада неблагоприятната задача да осъществи решението на коронния съвет. Но усилията на да

19. Наместник на краля и губернатор. Б.пр.

Коста остават напразни, напразно превива той коляно пред Магалииш. Да се върне в Португалия? В царството на Афонсу д'Албукерке?

– В Испания просящите живеят по-добре, отколкото в Португалия мъжете, които имат заслуги към своето отечество! – хвърля той упрека в лицето на пратеника и не променя своето решение, макар да Коста да му обещава сто хиляди мараведи и да му сваля звезди от небето.

Разгневеният да Коста се обръща към кралския двор. Той нарича Магелан „дезертърор и авантюрист“. Споменава също, че неговият крал се чувства засегнат, задето беглецът е приет така благосклонно в испанския двор. Но и с това да Коста не постига успех.

Твърде много хора очакват вече богатата, които ще се изсипят в джобовите им в резултат на пътешествието на Магелан, освен това Карл I не изпитва големи симпатии към бъдещия си зет, чието царство според него прекалено се е уголемило. Положението не се променя и когато дона Леонора заминава на 13 юли за Португалия, за да направи още по-ясна връзката между двете християнски кралства на Европа.

Когато в Лисабон научават, че Магелан дори не помисля за връщане, са обзети вече не от възмущение, а от безпокойство. Магалииш знае много, твърде много: Серау му е писал от Островите на подправките, а освен това този дезертърор имал намерение да търси свой път до Молукските острови, който не минава през португалски владения. То се знае, че такъв път няма, както не съществува и проток, който пресича страната, открита от Колумб. Но безспорно Магалииш би могъл да се натъкне на острови, на които има подправки и да застраши монопола на португалците върху търговията с тези ценни стоки.

Крал Мануел е безпомощен. Неговите съветници прехвърлят вината върху Алвару да Коста – посланикът не е бил достатъчно настойчив. Предприема се нов опит: предлагат на Магалииш двеста хиляди мараведи и благородническа титла, в случай че се върне в Португалия. Отново Магалииш решително отказва. Тогава дон Фернандо де Вашкунсалес, епископът на Ламего, предлага да премахнат този опасен враг на португалската корона.

Но и неговият план се осуetyава. Фонсека, който има шпиони в цяла Португалия – включително и в двореца, – узнава за замисленото покушение още преди наетите убийци да напуснат Лисабон. Близко до Саргоса те се „натъкват“ на разбойници по пътищата, които ги вземат за богати търговци и ги убиват.

Магелан не научава за това. Той е потънал в работа, хвърлил е всичките си сили и време, за да ускори екипирането на флотилията.

Закупени са само три кораба, а парите вече привършват. Кристобал де Аро изразява готовност да се притече на помощ, но Фонсека не иска и да чуе за това. Да отстъпи на друг част от голямата печалба, която вече е пресметнал? Не, държавната хазна е празна и пътешествието на Магелан е може би последната възможност тя да се напълни. Кралят също не желае да дели с друго богатствата, които още не притежава.

Така за Магелан започва мъчително време на изчакване. Скоро той се убеждава, че не ще може да отплава до края на годината. Все още не са закупени останалите два кораба и стоките за размяна. Пише писмо до краля, но и то остава без последствие. Карл I не може да даде онова, което не притежава.

Лятото и есента си отиват. Към края на зимата отново се сещат за Магелан и издават един меморандум от 74 точки, засягащи преди всичко цените на стоките за размяна, освен това и въпроса, дали играта на карти ще бъде разрешена на борда; едва на края все пак се споменава как ще се извършва натоварването на корабите. Само товарът не може да се закупи, защото държавната хазна все още е празна.

През пролетта на 1519 г. испанският двор най-сетне приема предложението на Кристобал де Аро. Търговецът от Антверпен дава 5000 дуката, немската банкова къща Фугер участва в замисленото мероприятие с 2000 дуката, а също и Алонсу Гитерес, ковчезникът на испанската хазна, отваря касата си. Той не е в състояние да отдели повече от 700 дуката. Сега вече могат да закупят останалите два кораба. Те не изглеждат така, както Магелан си ги е представял и португалският посланик потрива ръце. Той пише на своя крал:

„Тази така наречена флота се състои от пет стари, мизерни кораба, единият от които е 110 тона, а другите по моя преценка имат по 60 и 80 тона. На нито един от тези кораби не бих желал да плавам дори само до Канарските острови, защото дървото на ребрата им е изгнило. Още не са изтеглили корабите на сушата. Ще ги калафатят във водата, а това не ще подобри особено техните качества. Артилерията е мизерна, както и самата флота. Осем малокалибрени оръдия – ето всичко, което досега е поставено на разположение на Магелан. Все още не са закупени стоките за размяна. Ако и те са такива, като корабите и оръдията, испанците ще получат незначителни количества подправки за тях, разбира се, ако изобщо стигнат с тези изгнили черупки до Молукските острови.

Това още не е всичко. Между Магелан и Фалейру, побъркания астроним, са избухнали пререкания. Затова смятам, че търпението на испанския крал скоро ще се изчерпи. Неговите очи и без друго са

обърнати към Германия.“

Всичко в писмото на Алвару да Коста е истина. Петте кораба изглеждат така, като че ли ще се разпаднат още при първата буря, а с оръдията сякаш ще може да се стреля един-единствен път. Посланикът е прав, между Магелан и Фалейру действително се е стигнало до сериозни противоречия. Последната им свада е избухнала по въпроса кой от двамата капитани трябва да управлява сигналната система. Магелан се позовава на своя опит като мореплавател, а Фалейру – на превъзходството си като учен и астроном.

Кралят бързо слага край на този спор. Той сменя Фалейру от длъжност и поставя на негово място испанския благородник Хуан де Картагена, като му дава за съветник космографа Андрес де Сан Мартин. „Така – съобразява кралят – всяка опасност от предателство ще бъде предварително отстранена“. И без друго не му се иска да остави флотилията в ръцете на двама португалци. Картагена е храбър и верен и не ще допусне Магелан да промени курса и флага си. По заповед на краля Съветът за Индия издава окончателен декрет:

1. За адмирал на флотилията се назначава Фернандо до Магальянес. Същевременно той ще командува и адмиралския кораб „Тринидад“;

2. Хуан де Картагена се назначава за вицеадмирал и капитан на „Сан Антонио“;

3. Луис де Мендоса получава длъжностите ковчезник на флотилията и капитан на „Виктория“;

4. Длъжността капитан на „Консепсион“ се дава на Гаспар де Кеседа;

5. За капитан на „Сантьяго“ се определя Хуан Родригес Серану. Раздават се още и следните длъжности:

сметководител: Антониу де Кока;

интендант: Гонсалу Гомес де Еспиноса;

шурмани: Андрес де Сан Мартин (същевременно астроном на флотата), Хуан Лопес Карвальо, Васко Галейго, Естебан Гомес;

боцмани: Хуан Себастиан дел Кано, Франсишку Албу, Хуан Буагиста де Понсевера, Хуан де Елориага, Мигел де Родас;

корабни писари: Херониму Гера, Леон де Еспелета, Мартин де Мендес, Санчу де Ередия, Антониу де Коста.

Нито за краля, нито за Фонсека не остава тайна, че премного чужденци вземат участие в замислената експедиция – 37 португалци, 20 италианци, 10 французи, 4 фламандци, 2 гърци, 2 немци, 1 англичанин. Но това не може да се промени. Малко испанци са се записали

доброволно и причината за това е ясна: в Испания още не са забравили как само преди четири години канибалите убиха Хуан де Солис заедно с всички придружаващи го при реката, наречена от него Рио де Солис. И той бе тръгнал да търси пътя за Островите на подправките. Освен краля и Фонсека никой в Испания не вярва, че петте кораба на Магелан ще стигнат целта си, освен ако тази цел не е ужасната смърт.

На 28 юни 1519 г. германските курфюрсти избират Карл V за кайзер на Германия. Магелан не се радва на това, защото кралят вече няма и да помисли за плаването до Островите на подправките. Известно време наистина изглежда, че смелият план ще потъне в забрава. Едва когато Кристобал де Аро отново се явява на сцената и дава пари, Фонсека успява да убеди краля да се закупят провизии и стоки за размяна. Всъщност се закупуват малко такива стоки, и то от най-евтините: 30 пъстри шала, 200 шапки, 2000 гривни, 200 чаши, 20 000 хлопки, 400 ножа, 50 ножици, 1000 огледала, 100 гребена и 40 торби стъклен мъниста. Разходите за експедицията възлизат дотук на повече от 8 милиона мараведи. При последната ауденция кралят изтъква това пред Магелан.

– Осем милиона!

– Печалбата ще оправдае тези разходи, ваше величество – отвръща Магелан, без да успее напълно да скрие уплахата си. За първи път го спохожда мисълта за незавидната участ на Кристобал Колон.

На 10 август флотилията най-сетне е готова за път. Санчо Мартинес де Лейва, най-високоставеният служител на краля в Севиля, предава в църквата „Santa Maria de la Victoria de Triana“ кралското знаме на коленилия пред иконата на светата Дева адмирал. Магелан полага клетва за вярност пред краля на Испания. Малко преди това Карл V е определил рентата на Беатрис де Барбоса, а самият Магелан е направил завещанието си. Всички знаят, че смелите мореплаватели се впускат в ожесточен двубой с безмилостното море, с безветрието и ураганите, с ужасния призрак на скорбута и кръвожадните туземци. Това ще бъде риск на живот и смърт.

На тържественото изпращане присъства и Алвару да Коста. Лицето му е пепелявосиво, ръцете му треперят. По лицето на младия мъж, който стои до него, също се чете възбуда. Антонио Пигафета, син на патрицианска фамилия от Виченца, е получил в последната минута разрешение от краля да се присъедини към експедицията. Той не мисли за предстоящите опасности, а само за това, че най-сетне ще види обвитите в легенди екзотични страни.

По-късно този млад благородник също ще стане известен. Той

възнамерява да напише дневник на плаването. Как ще озаглави този приключенски роман, още не знае. Едва в края на пътешествието ще го нарече *Primo viaggio intorno al globo* – Първото пътешествие около Земята. Антонио Пигафета ще може да осъществи своето намерение, защото е между малцината оцелели.

ПЪРВОТО ПЪТЕШЕСТВИЕ ОКОЛО ЗЕМЯТА

ИЛИ РАЗКАЗ ЗА ПЪТУВАНЕТО ДО ИЗТОЧНА ИНДИЯ ПО ЗАПАДНИЯ ПЪТ, НАПИСАН ОТ РИЦАРЯ

АНТОНИО ПИГАФЕТА
благородник от Виченца,
от флотилията на капитан Магелан през годините
1519–1522

ОТ НАЧАЛОТО НА ПЪТЕШЕСТВИЕТО ДО ОТКРИВАНЕТО НА МАГЕЛАНОВИЯ ПРОТОК

Планът на Магелан, 1519

Адмирал Фернандо де Магальянес бе решил да предприеме далечно плаване през едно море, където вилнеят яростни ветрове и ужасни бури, и да търси острови, където живеят човекоядци и животни, на които никой не може да излезе насреща, защото са големи почти колкото кораб. На никой от близките си Магелан не пожела да открие смелия си план, за да не му се попречи на голямото и достойно за възхищение дело, което възнамеряваше да извърши с божия помощ.

Капитаните, които го придружаваха, бяха изпълнени с омраза към него. Причината за нея не ми е известна, но предполагам, че го мразеха, защото се бе родил в Португалия, а те бяха испанци. Те смятаха, че Португалия е отнела на Испания половината от земното кълбо с благоволенieto на негово светейшество папа Александър.

Разпоредба за сигналите, 1519

За да държи армадата сплотена, адмиралът издаде следните заповеди до всички капитани и шурмани:

„Моят кораб ще плава винаги пред другите. За да се вижда и носем, аз ще поставям на кърмата дървен факел, наречен фарол.

Ако освен този факел наредя да се запали още един фенер или парче тръстиково въже, другите кораби трябва да направят същото, за да се убедя, че ме следват.

Когато освен фараола покажа още две допълнителни светлини, това означава, че корабите трябва да карат по-бавно или при неблагоприятен вятър да сменят посоката.

Три светлини показват, че бонетът трябва да се свие. Бонет е онова ветрило, което се поставя под голямото, за да улавя по-добре вятъра при благоприятно време.

Ако покажа четири светлини, това е сигнал да се приберат всички ветрила. Ако вече са свити, тогава четирите факела показват, че отново трябва да бъдат опънати.

Още повече светлини или изстрели с оръдия са знак за другите, че наблизко се вижда суша или трябва да се очакват плитчини, така че е необходима предпазливост и по-бавно плаване.

Специален знак ще показва кога трябва да се хвърли котва. Него ще обявя допълнително.“

На адмирала му бе известно, че капитаните, боцманите и шурманите знаят какво представлява фарол и какво бонет. Но той желаеше да ги унижи със своите обяснения. Това още повече подхранваше омразата срещу него. Аз чувах, че някои произнасяха името му така, като че ли говореха за дявола.

Вахта, 1519

Вахтите се сменяха три пъти през нощта. Първата застъпваше при залез слънце, втората, която се нарича мендора – в полунощ, а третата – преди разсъмване. За тази цел екипажът бе разпределен на три смени, от които едната бе подчинена на капитана, втората – на шурмана и третата – на боцмана. За да се гарантира сигурността на пътуването, адмиралът изискваше от всички, които се намираха на борда, най-строга дисциплина.

Потегляне от Севиля, 10 август 1519

Сутринта на 10 август 1519 г., сряда, флотилията бе снабдена вече с всичко необходимо за дългото плаване, 237-членният екипаж също бе в пълна готовност. Оръдеен залп оповести тръгването. Потеглихме

надолу, успоредно на реката Гуадалкивир²⁰, покрай Хуан де Алфаракс, един някога гъсто населен мавритански град. Преди тук се е издигал мост, от който бяха останали само подпори под водата. Те застрашават корабите, може да се пътува само при прилив и с помощта на пилоти. Когато потеглихме, небето бе лъчезарносино и всички приеха това като добро предзнаменование. Някои твърдяха дори, че видели на небето образа на светата Дева, която се усмихвала отгоре на потеглящата флотилия.

Сан Лукар

Минахме покрай Кория и няколко села и стигнахме до Сан Лукар де Барамеда – един замък, който е принадлежал на херцог Медина-Сидония. От това пристанище, което се намира на 37° северна ширина и на 10 левги от скалистия нос Сан Висенсо, се излиза в океана. Разстоянието между Сан Лукар и Севиля е приблизително 17–20 левги.

Септември, 1519

Подир няколко дни адмиралът и другите капитани отидоха с лодки от Севиля до Сан Лукар. Натоварихме още запаси. Всяка сутрин слизахме на сушата в Сан Лукар, за да чуем литургията в църквата на светата Дева от Барамеда, а преди отплаването Магелан нареди целият екипаж да се изповяда.

Отплаване от Сан Лукар, 20 септември

Във вторник, 20 септември, потеглихме от Сан Лукар и открито море – плавахме в югозападна посока. Първата ни цел по този път бяха Канарските острови. През тези дни Магелан беше неизменно в добро настроение и който го видеше така, би могъл да повярва, че той не подозира какви опасности дебнат всички ни.

26 септември

На 26 септември хвърлихме котва при Тенерифе, един от

20. Река в Южна Испания. Б.ред.

Канарските острови, разположен на 20° северна ширина. Тук останахме три дни, за да натоварим месо, вода и дърва. А след това, за да се снабдим с риба, се насочихме към друго пристанище на острова, което носи името Монте Росо. В това пристанище прекарахме два много приятни дни.

Дървета, от които капе вода, 2 октомври

Ваше благородие, разказаха ни странни работи за един от тези острови: там никога не валил дъжд и нямало нито извор, нито река. За сметка на това пък, както ни уверяваха, на същия остров имало едно голямо дърво, по чиито листа непрестанно се стичала на капки приятна на вкус течност, която събирали в ров, изкопан в подножието на дървото. Оттук жителите на острова черпели вода за себе си, тук животните, както питомни, така и диви, утолявали жаждата си. Твърдяха също, че дървото било винаги обвито в гъста мъгла и аз предполагам, че именно от мъглата са се образували капките, които се стичали по листата.

Зелени нос, 3 октомври

В понеделник, 3 октомври, продължихме пътя си в южна посока. Отплавахме в открито море в полунощ. Напредвахме между Зелени нос и островите, наречени със същото име, разположени на 14°30' северна ширина. След това много дни плавахме покрай брега на Гвинея, където се възвишава планина, наречена Сиера Леоне. През това време ни измъчваха ту неблагоприятни ветрове, ту пълно безветрие. А освен това ни преследва и дъжд чак до екватора. Дъждовният период продължи шестдесет дни и опроверга мнението, че земите между тропиците били ненаселени, защото тук никога не валило.

Буря, 14 октомври

При 14° северна ширина ни връхлетяха силни бури, които заедно с неблагоприятните течения и проливните дъждове забавиха нашето пътуване. Трябваше да свием ветрилата, да забавим хода на корабите и да дочакаме да настъпи по-добре време. Мнозина открито казваха, че биха предпочели да се приберат у дома.

Великански риби, октомври

При слънчеви и спокойни дни около нашите кораби кръжаха големи риби, наречени тибурони²¹. Тези риби имат по няколко реда остри, страшни зъби и ако някой човек има нещастieto да се натъкне на тях в морето, разкъсват го на място. С желязна кука хванахме едно от тези чудовища. Големите обаче не стават за ядене, а и малките не струват много.

Светихелмови огньове, октомври

При много бурно време често виждахме светлините, които моряците често наричат *Sorgo santo*, или светихелмови огньове²². Те се появяваха в тъмни нощи на върха на голямата мачта и приличаха на ярък факел, който гореше два часа. За нас това бе голяма утеха по време на буря, ние приветствувахме този огън с радостни сълзи. Щом той изчезнеше, оставяше толкова силна светлина, която ослепяваше всички ни. Тогава ни се струваше, че загиваме, но в същия миг бурята утихваше.

Чудновати птици и риби, октомври

Можехме да наблюдаваме и най-различни видове птици. Някои изглеждаха като че ли нямат задница, други като че ли бяха без крака. Женската на този последен вид споменати птици снася и мъти яйцата си на гърба на мъжката сред морето. Друг един вид, наречени кагазела, се хранят с нечистотиите на други птици и аз веднъж видях това със собствените си очи. Освен това наблюдавах и летящи риби.

Пресичаме екватора, декември

Пресякохме екватора и докато насочвахме ветрилата на юг и югозапад, загубихме от очи Полярната звезда. След дълго плаване достигнахме при $23^{\circ}30'$ южна ширина страната Версин²³. Тя е свързана с оная

21. Става дума за акули. Б.пр.

22. Светещи електрически разряди, появяващи се по върховете на предмети, които се издигат високо над земната или водната повърхност. Наблюдават се по време на бури и снежни виелици. Б.ред.

23. Бразилия. Б.пр.

земя, където на 8°30' същата ширина е разположен нос Аугустин. Тук се снабдихме богато с кокошки, батати и с едни плодове, които наподобяват шишарки²⁴, но са сладки и отлични на вкус, със захарна тръстика и с месо от анта²⁵, което наподобява краве месо. Направихме също много изгодна за нас сделка. За една въдица или нож ни даваха по пет до шест кокошки, за един гребен – по две гъски, за едно малко огледало или ножици ни предлагаха по толкова много риба, че с нея можеха да се нахранят десет души. За една хлопка или панделка местните жители ни носеха пълна кошница с батати. Това е растение с грудки, които приличат на нашето цвекло, а имат вкус на кестени. Много изгодно разменяхме единични карти за игра. Самият аз получих за един поп шест кокошки и островитянинът, който ми ги даде, си мислеше при това, че ме е надхитрил.

Слънцето в зенит, декември

По пладне слънцето се издигаше в зенита си и жегата ни измъчваше много повече от преди.

Страната Версин, декември

В страната Версин изобилствуват блага от всякакъв вид, на големина е колкото Испания, Франция и Италия, взети заедно. Владение е на краля на Португалия.

Религия, декември

Местните жители не са християни, но не се прекланят пред идоли. Инстинктът е единственият им закон. Живеят много дълго, мнозина достигат 125 до 140 години. И мъжете, и жените изглеждат като нас, но ходят напълно голи. Жилищата им представляват продълговати колиби, които се наричат „буи“. Спят на големи памучни мрежи²⁶, двата края на които са завързани за дебели греди. В такава колиба понякога живеят по сто мъже заедно с жените и децата си и там по всяко време се чува оглушителен шум.

24. Ананас. Б.пр.

25. Тапир. Б.пр.

26. Така наречените хамаци – тази дума от моряшки език се е запазила и до днес. Б.пр.

Лодки, декември

Тук лодките се наричат кану и са направени от един ствол, издълбан с помощта на остър камък. Камъкът замества за местните жители желязото, което не им е познато. В едно кану често се побират по 30–40 души. Когато човек погледне как гребат тези тъмнокожи и голи островитяни, би могло да му се стори, че вижда моряците по Стикс²⁷.

Човекоядци

Мъжете и жените са стройни и ходят голи. Понякога ядат човешко месо, но само когато пленят неприятели. Правят го не защото им е вкусно, а защото се подчиняват на един обичай, възникнал по следния начин: враговете на това племе убили единствения син на една старица. Наскоро след това заловили убиец и го довели при старата жена. За да отмъсти за сина си, тя се навърлила върху него и разкъсала рамото му със зъби. Все пак на този боец му провървяло в нещастieto: успял да се изкубне от ръцете на разярената старица и да се върне при своето племе. Той показал следите от зъбите по рамото си и накарал другите да повярват, че неприятелите са искали да го разкъсат. За да не им отстъпят по жестокост, неговите събратя от племето решили да изяждат заловените в бой пленници. Оттогава, и другите племена започнали да постъпват така.

Човекоядците не изяждат неприятелите си незабавно, а нарязват труповете им и ги разпределят между най-храбрите. Всеки взема своя къс, отнася го у дома си, опушва го и през осем дни си отрязва и изпича по едно парче. Това ми разказа Хуан Карвахо, нашият щурман. Карвахо бе прекарал четири години в страната Версин.

Украшения

(липсваща картинка???)

Жители на източното крайбрежие на Южна Америка:

А – индианец, украсен с пера; Б – момче с ударен инструмент; В – туземец държи клон банани; Г – патагонец, който се опитва е помощта на стрела да извади рибя кост, заседнала в гърлото му

27. Реката в подземното царство. Б.пр.

Местните жители не са черни, а с маслинен цвят на кожата. Както мъжете, така и жените татуират телата и лицата си с най-странни и разнообразни шарки. Те са с остригани глави и без бради. Около хълбоците си носят препаска от пера на папагал. Това им придава странен, дори смешен вид. На долната устна на почти всички мъже са пробити по три дупки, в които са пъхнати малки кръгли камъчета. Жените и децата избягват това неудобно украшение.

Папагали

В тази страна има безброй папагали. Срещу едно малко огледало ние получавахме осем или десет от тези пъстри птици. Видяхме също така и лемури. Те са много хубави, жълти и приличат на лъвове, само че са много дребни. Освен това се мярнаха свине, на които, както ни се стори, пъпът беше на гърба²⁸, а също така някакви едри птици без език и с човки като лъжици.²⁹

Хляб

Островитяните се хранят с кръгли бели хлябове, чийто вкус не ни допадна – приличат на пресечено мляко. Приготвяват ги от сърцевината или по-точно от подкорията на едно дърво³⁰.

Чувство на срам

За една брадва или за голям нож ни предлагаха по едно или две момчета като робини, но помежду си местните жители никога не разменят жените си. Също и жените не изменят на мъжете си. Те са толкова добродетелни, че не позволяват да ги прегръщат, преди да залезе слънцето.

Трудът на жените

Жените извършват най-тежката работа. Често ги виждахме да

28. Карибска дива свиня. Б.пр.

29. Лопатарки. Б.пр.

30. Хлебно дърво. Б.пр.

слизат от планините с тежки кошници, които носеха на главите си. Никога обаче те не ходят сами. Мъжете, които са много ревниви, ги съпровождат, като носят в едната си ръка стрели, а в другата лък. Лъковете си правят от дървото на една черна палма. Когато жените вземат и децата със себе си, поставят ги в мрежи, които окачват на гърба си.

Добродушие и доверчивост

Тези племена са много доверчиви и добродушни. С малко усилие бихме могли да ги накараме да приемат християнската религия. Благодарение на една случайност те се изпълниха с уважение и страхопочитание към нас. От два месеца в страната царяла голяма суша и тъй като още с пристигането ни небето прати дъжд, те приписаха това на нашата поява. Когато слизахме за литургия на сушата, те ни наблюдаваха мълчаливо, изпълнени с любопитство. Като забелязаха, че оставяме лодките в морето, завързани за корабите, сметнаха, че лодките са деца на кораба, и че така той ги храни. Местните жители ни построиха колиба на брега, защото се надяваха, че ще останем по-дълго време. Когато вдигнахме котва, те ни дадоха много дарове.

Раздяла, 27 декември 1519

Прекарахме тринадесет дни в страната Версин. След това продължихме пътя си и при 34°20' южна ширина достигнахме сладководна река³¹. Тук живеят човекодци. Един от тях, същински великан, с глас като на бик, се приближи към нашия кораб, за да вдъхне кураж на другите, но придружаващите го нямаха неговата смелост. Те побягнаха с цялото си имущество към вътрешността на страната. За да не пропуснем възможността да разговаряме с тях и да ги наблюдаваме отблизо, стотина мъже скочихме на сушата и се втурнахме да ги преследваме. Не успяхме да настигнем човекодците. Те тичаха много по-бързо от нас.

Хуан де Солис

В тази река има седем малки острова. На най-големия от тях намерихме скъпоценни камъни. Надявахме се, че оттук ще можем да навлезем в южни води, защото никой преди нас не бе прониквал толкова

31. Реката Ла Плата. Б.пр.

навътре. Сега обаче се знае, че тук се намира устието на река, широка 17 левги.

Хуан де Солис, който също като нас бе тръгнал да открива нови земи, бил изяден на това място заедно с шестдесет моряци от канибалите, към които се отнесъл с твърде голямо доверие.

Тюлени, януари 1520

При по-нататъшното пътуване през тази равна, ненаселена земя съзряхме един залив, в който бяха разположени два острова, приютили много гъски и тюлени. Ние сигурно първи се натъквахме на тази суша.

(липсваща картинка???)

A – тюлен; B – тапир; B – райска птица; Г – пингвини; Д – летяща риба; E – гуанако

Тюлените, различни на цвят, достигат приблизително големината на теле. Ушите им са къси и заоблени, зъбите – много дълги. Те нямат крака, а само лапи, които са прилепени непосредствено за тялото и приличат на човешки ръце. Пръстите на лапите им са свързани помежду си с плавателна ципа. Ако тези животни можеха да излизат на сушата, щяха да всяват голям ужас, защото са яростни и диви. Те плуват много бързо и се хранят с риба.

Гъски, януари, 1520

Гъските живеят тук на големи ята. Те са толкова доверчиви, че за около час и половина ние хванахме достатъчно, за да снабдим с месо екипажите на петте кораба. На цвят са черни, а тялото им е покрито с къси пера. Тъй като на крилете си нямат махови пера, те не могат да летят. Хранят се с риба и са толкова тлъсти, че когато ги скубехме, трябваше да смъкваме и кожата им.

Яростта на бурите

Между тези острови ни връхлетяха силни бури. По върховете на мачтите се показаха много пъти Светихелмовите огньове. Щом изчезнеха, яростта на бурята начаса утихваше.

Пристанището на Сан Хулиан, март 1520

След като оставихме тези острови зад гърба си, на 49°30' южна ширина открихме удобно пристанище. Решихме да прекараме зимата тук и да изчакаме благоприятния за плаване сезон. Минаха два месеца, без да зърнем дори един-единствен жител на тази страна и вече почти не се съмнявахме, че сме се озовали на ненаселена земя. Но един ден за наша най-голяма изненада видяхме на брега мъж с великански ръст, който танцуваше гол, пееше и хвърляше през главата си пясък. Адмиралът веднага изпрати един моряк на сушата, като не пропусна да му нареди да повтаря всички движения и мимики, защото били знак за приятелство и миролюбие. Магелан не се излъга. Великанът позволи да го откарат на малкия остров при нашия капитан. Когато ни съзря, на лицето му се изписа голямо учудване, той вдигна един пръст нагоре, сигурно за да изрази предположението си, че ние идваме от небето.

Този мъж беше толкова едър, че най-високият от нас му стигаше едва до кръста. Той беше много добре сложен, лицето му бе нашарено с червена боя, около очите му бяха изписани жълти кръгове, а две петна във форма на сърца красяха бузите. Косата му не беше буйна, но боядисана с бяла боя. Наметката му бе съшита от кожи на някакво животно, което живееше в тази страна на големи стада. То има глава и уши на муле, тяло на камила, крака на елен и конска опашка, цивици също като кон³². Великанът бе увил и краката си с кожата на това животно. В ръката си той държеше къс, здрав лък, чиято тетива бе направена от червата на същото това животно и бе малко по-дебела от струна на лютня. Стрелите му бяха от тръстика и завършваха в единия си край с пера. Приличаха на нашите, само че на мястото на железния връх имаха острие от бял или черен кремък. От него диваците правят сечивата си, с които обработват дървото.

Втори великан

(липсваща картинка???)

Жители на южното крайбрежие на Южна Америка. Заради големите им крака Магелан ги нарекъл патагонци

32. Гуанако (вид лама). Б.пр.

Адмиралът нареди да нагостят великана и да му покажат едно стоманено огледало. Нашият гост не знаеше какво е това и не подозираше, че ще види собственото си изображение. Когато зърна лицето си, той се отдръпна от уплаха и събори четирима моряци, които бяха застанали зад него. Магелан му подари хлопки, едно малко огледало, гребен и няколко стъклени мъниста. След това великанът се върна при своите, съпроводен от множество въоръжени войници.

На брега се появи втори великан, който, изглежда, не се осмеляваше да се приближи до кораба. Когато нашите моряци отидоха до него, той повика други свои събратя, които ние не бяхме забелязали досега. Всички застанаха голи и невъоръжени в една редица и започнаха да танцуват и да пеят, като сочеха с показалци към небето. Те ни показаха някакъв пригответен от корени бял прах, който съхранявахме в глинени съдове, и ни дадоха да го опитаме. Нашите моряци ги приканиха да дойдат да разгледат корабите и предложиха услугите си да помогнат при носенето на оръжието. Великаните приеха поканата. Взеха стрелите и лъковете си, а с всичко останало натовариха жените си. Те не са високи и са много пълни. Техният вид много ни учуди. Увисналите им гърди бяха по-дълги от една стъпка. Те се украсяват и обличат също като мъжете си, а около хълбоците си увиват парче кожа. Тези жени водеха по четири млади животни от ония, за които вече разказах. Местните жители ги завързват за някой храст и скрити в засада дебнат, докато се появят други животни, за да играят с тях. В този момент за диваците не е трудно да ги улучат със стрелите си. След като разгледаха нашите кораби и им се дивиха до насита, нашите гости, осемнадесет на брой, се върнаха отново в пристанището. Там пък ние се забавлявахме, като ги гледахме как ловуват.

Испанци и патагонци се сприятеляват, май 1520

Подир шест дни наши войници, които се бяха заловили да сечат дърва, съзряха друг великан, също въоръжен с лък и стрели. Той веднага се приближи, като докосваше главата и тялото си с две ръце и след това ги вдигаше към небето. Подражавайки му, моряците правеха същите движения, а един от тях отиде и извести адмирала. Магелан веднага нареди да доведат великана на малкия остров, на който бяхме построили ковачница и хамбар. Този мъж беше по-висок, по-добре сложен от другите и кротък на вид. От радост, че имаше възможност да бъде с нас, той танкуваше и скачаше така буйно, че стъпалата му се забиваха в

пясъка и оставяха дълбоки отпечатащи.

Великанът остана няколко дни при нас. Ние го учехме да произнася името на Исус и молитвата „Отче наш“. Усилията ни се увенчаха с успех. На края го кръстихме Хуан. Адмиралът му подари една риза, жилетка, шапка, огледало, гребен, звънчета и други дреболии. След като изрази задоволството си, той се върна при своите. На следващия ден великанът изпрати на адмирала едно от онези едри животни, за които споменах. После изведнъж престана да идна. Ние предположихме, че другите островитяни са го убили, за да му отнемат придобитото богатство, или пък заедто беше проявил преданост към нас.

Сетевос, юни

Подир петнадесет дни при нас дойдоха други четирима великани. Те бяха без оръжие, татуирани. Адмиралът се надяваше, че скоро ще можем да отплаваме в открито море, затова реши да се възползва от случая и да задържи двамата по-едри мъже, за да ги откараме в Испания. Понеже разбираше, че ще бъде трудно да приложи сила, той си послужи с хитрост, обсипа великаните с много подаръци – ножове, огледала и стъклени мъниста и на края им показа железни халки, които можеха да послужат като белезници. Дваците веднага изявиха бурно желание да притежават тези железни халки, но понеже ръцете им бяха заети, ис можеха да посегнат и да ги вземат. Тогава Магелан им показа как да ги закрепят на краката си, това им хареса и те позволиха на моряците да им сложат халките. Но когато разбраха, че са надхитрели и че вече не могат да свалят белезниците, изпаднаха в ярост, разфучаха се, започнаха да вият и да призовават на помощ най-силния си бог Сетевос.

Отровни стрели

Адмиралът искаше да се здобие и с няколко жени, за да може да пренесе този великански род в Испания, затова издаде заповед да бъдат заставени двамата неокровани островитяни да заведат нашите моряци на мястото, където се намираха жените. С много усилия деветима от най-силните моряци можах да надвият на великаните и да ги вържат. Единият от индианците успя да се изскубне, а другият се бранеше така буйно, че отнесе лека рана на главата си. На края все пак ги принудиха да се подчинят.

Така шурманът Хуан Карвахо и неколцина моряци отидоха при жените. Тъй като се свечеряваше, Карвахо не сметнал за необходимо да отвлече жените незабавно, предпочел да прекара нощта там. Малко покъсно дошли други двама великани и без да покажат учудване или недоволство, също си легнали да спят. Но щом се зазорило всички индианци – мъже, жени и деца – неочаквано ударили на бяг. Без съмнение те едва сега видели ранения и били обзети от съмнения. Децата бягали по-бързо от възрастните. Изоставили колибите си и всичко каквото имало в тях и обсипали нашите хора със стрели. Взели със себе си само животните, които им служат при лов, а един от великаните, скрит в храстите, ранил наш моряк с отровна стрела в бедрото. Раненият починал начаса. Моряците стреляли подир бягащите, ала не успявали да ги улучат. Нашите изгорили колибите на диваците и погребали своя мъртъв другар.

Лечителство

Макар тези индианци да живеят още напълно в диво състояние, все пак имат известни лечителски познания. Например когато ги заболи стомах, вместо очистително, каквото ние бихме взели, те си пхчат една стрела дълбоко в гърлото, докато повърнат зелена течност, смесена с кръв. Зелената съставка в тази маса идва от един бодлив трън, с който се хранят. Когато ги заболи глава, индианците си пускат кръв от челото, по същия начин постъпват с всички заболели части на тялото си.

Религия

Тяхното богослужение се състои само в умилюване на дявола. Те твърдят, че на смъртния одър на всекиго се явявали десет или дванадесет духове, за да танцуват и пеят около умирация. Единият от тези духове, който вдига най-много шум, е техният главатар или първият дявол. Него те наричат Сетевос. А по-малките, по-незначителни духове, наричат челеуле. Нашият великан ни уверяваше, че веднъж бил видял дявол с рога и с коси дълги чак до краката. Той изпущал и отпред, и отзад огнени пламъци.

Както вече споменах, тези племена се обличат с кожи от едно животно. Със същите кожи покриват и колибите си, които местят от едно място на друго, защото индианците също като циганите не водят заседнал живот. Главната им храна е сурово месо и едни сладки корени,

които наричат чапае. Те ядат много. Нашите двама пленници изяждаха всеки ден по една кошница със сухар и изпиваха половин кофа вода. Мишките ядат сурови, без да им одират кожата преди това. Косите си носят като монаси, във форма на нимба, само дето не ги подрязват толкова късо. Привързват ги с една памучна връв около главата си. Тази връв им служи и да си прибират стрелите, когато тръгнат на лов.

Патагонци

Нашият капитан нарече хората от това племе заради големите им крака патагонци³³.

Животни

Пристанището, в което бяхме пуснали котва, бе пълно с миди. Намерихме множество мисиглиони – черни миди, в които имаше малки перли. Но те не стават за ядене. Освен това в тази страна видяхме щрауси, лисици, врабчета и зайци. Тук зайците са много по-малки от тези, които знаехме от дома.

Покушение над Магелан

В това пристанище капитаните на четирите останали кораби направиха заговор да убият адмирала. Предателите бяха Хуан де Картахена, веедор³⁴ на флотилията, Луис де Мендоса, ковчезник, Антониу де Кока и Гаспар де Кеседа. Аз и преди това неведнъж бях виждал четиримата да събират глави и да си шепнат нещо тихо. Навярно са се съвещавали по какъв начин да премахнат адмирала. Защо са искали да го убият не зная. Предполагам, че или не са желали да продължат това плаване, или пък омразата ги е тласнала към тази постъпка. Но светата Дева пожела адмиралът да продължи пътуването си и да открие още много други непознати дотогава острови и земи. Заговорът бе разкрит и адмиралът сам произнесе присъдите. Хуан де Картахена бе разкъсан пред очите на всички на четири части, след като му бе дадена милостта за последна изповед. Луис де Мендос се спаси от същия жесток край само благодарение на това, че въпреки веригите си, се опита да побегне и при

33. От исп. pata – крак. Б.ред.

34. Надзорник, инспектор. Б.пр.

опит за бягство бе прободен. Само Гаспар де Кеседа бе помилван и с това адмиралът си навлече омразата на всички тайни привърженици на осъдените. Между тях бе Естебан Гомес, един шурман, който приемаше като позор принудата да служи под командата на португалец. Той плака горчиво, когато убиха Хуан де Картахена и се опита и мен да привлече към заговорниците. Аз го отблъснах, но реших да не съобщавам на адмирала за този опит. Не мина много време и се разкаях за това.

Корабокрушение

Корабът „Сантиаго“, който бе изпратен на юг, за да търси по протежение на крайбрежието някакъв проток се разби между рифовете, но целият екипаж се спаси като по чудо. Двама моряци се добраха до пристанището, в което бяхме пуснали котва и ни разказаха за нещастиято. Адмиралът веднага изпрати голям брой моряци с няколко чувала сухар. Екипажът на разбилият се кораб остана цели два месеца на мястото, където бе претърпял корабокрушение, за да събира останките от стоките, които морето малко по малко изхвърляше на брега. През това време трябваше непрестанно да се доставят хранителни продукти, а това не беше лесно, тъй като разстоянието бе около 25 левги и пътят беше труден и изморителен, водеше между бодливи храсталаци. Който поемаше по този път, трябваше да прекара няколко нощи под открито небе, без да разполага с друго за пиене освен с лед.

Монте Кристо

На върха на една недалечна планина, която нарекохме Монте Кристо, ние поставихме кръст и от името на краля на Испания завладяхме тази земя.

Когато поехме обратния път към корабите, неочаквано пасторът, който бе благословил кръста, се хвърли върху адмирала и се опита да му забие нож в гърдите, но верните хора на Магелан го сграбчиха, оковаха го във вериги и го подложиха на мъчителен разпит на борда на „Сан Антонио“. След дълго мълчание той призна, че е бил подбуден от Гаспар де Кеседа да убие адмирала. Всички очакваха, че и Гаспар де Кеседа ще бъде арестуван и по-късно разкъсан на четири части. Но Магелан не посмя да умъртви предателя, защото самият крал го бе назначил за капитан. Той го отстрани от флотилията заедно с неговия съмишленик –

пастора, като остави и двамата при патагонците.

Рио Санта Крус, 14 септември

Като продължихме пътя си, на около 30 левги на юг, при 30°40' южна ширина стигнахме реката Санта Крус, открита от Хуан Серану. Тук цялата флотилия бе застрашена от корабокрушение поради яростните ветрове, които причиниха голямо вълнение. Ала бог и свещените огньове ни дойдоха на помощ и ни спасиха.

Тук останахме близо два месеца, докато снабдим корабите с вода и дърва. Ловяхме риба, дълга близо две стъпки, цялата покрита с люспи, но много вкусна. Само че не успяхме да наловим толкова, че да заситим глада си.

21 октомври, 1520

Като продължихте пътя си в южна посока на 21 октомври при 52° южна ширина съзряхме планински нос, който нарекохме Cabo de Las 11 000 Vergines³⁵, тъй като това бе в деня на техния празник.³⁶

Всички бяха сигурни, че от залива, разположен зад този скалист нос, няма излаз на запад и никому другиму освен на адмирала не бе дошло на ум да търси такъв излаз. Магелан обаче знаеше, че пътят води през един скрит проток, защото го бе видял на някаква карта, която се пазеше от краля на Португалия. Тази карта бе нарисувана от Мартин Бе-хайм, ненадминат космограф. Ето защо Магелан изпрати два кораба – „Сан Антонио“ и „Консепсион“ – да разучат докъде се простира този залив. „Тринидад“ и „Виктория“ останаха да чакат при входа на залива.

36-часова буря

През нощта ни връхлетя страшна буря, която продължи тридесет и шест часа и ни принуди да отрежем въжетата на котвите и да оставим корабите на произвола на вълните и на бурята. Същата тежка участ

35. Носът на единадесетте хиляди девиси. Б.пр.

36. По календара това е бил денят на Св. Урсула, дъщеря на краля на Британския остров Деонатус. Тя трябвало да се омъжи за един принц-езичник от континента, но тъй като не се съгласила на този брак, била заклана от хуните заедно с 11000 девойки-христи-янки, които я съпровождали. Б.ред.

беше сполетяла и изпратените напред кораби. Бурята им попречила да заобиколят носа и да се върнат назад. Ето защо били принудени да се оставят на течението да ги носи към вътрешността, която те смятали за залив, и очаквали всеки миг да се разбият. Тъкмо когато вече се мислели за загубени, съзрели устие, в което можели да влязат. Забелязали, че каналът не бил затворен и затова не променили посоката. Така стигнали до втори залив и щом утихнала бурята, продължили навътре, докато се озовали в нов залив, по-голям от другите два. Тогава сметнали, че вече е необходимо да се върнат, за да съобщят на адмирала за своето откритие.

Откриване на протока

Изминаха два дни, откакто корабите се отправиха да търсят протока, но още нито един от тях не се завърнал. Затова сметнахме, че са станали жертва на бурята, която и ние преживяхме. Към пладне над сушата се издигнаха стълбове дим и ние решихме, че част от екипажа е успяла да се спаси и сега ни дава знак. Докато още обмисляхме как да се притечем на помощ на оцелелите, видяхме двата кораба. Те се приближиха с опънати ветрила и развети знамена и дадоха няколко изстрела с оръдията. Екипажът им ни приветства с радостни викове. Ние отвърнахме по същия начин. Когато узнахме, че са намерили продължението на залива или по-точно търсения проток, всички коленичихме и благодарихме на бога и на светата Дева.

Съвещание

(липсва картинка???)

Карта на Магелановия път, който води между Южна Америка и Огнена земя. Тази карта е взета от италианското издание (Милано, 1800 г.) и е нарисувана по оригинални скици на Пицафета

Дори и сега, когато бяхме толкова близо до целта, Магелан се нуждаше от цялата си твърдост и търпение, за да убеди другите да тръгнат по този път. Когато наближихме носа на Девиците, той свика всички капитани, пилоти и космографи, за да се посъветва с тях. На това събрание стана ясно, че провизиите ще стигнат най-много за три месеца. Въпреки това повечето от участниците, като виждаха колко е уверен адмиралът, показваха кураж и готовност да продължат плаването. Един от пилотите

обаче – португалецът Естебан Гомес от кораба „Сан Антонио“ – възрази, че хранителните продукти положително няма да ни стигнат, защото ще трябва навярно да преминем още много други големи заливи, докато достигнем заветната цел. Ето защо той предложи да се върнем в Испания и да потеглим оттам по същия път с по-добре въоръжена флота и с нов екипаж. Гомес се ползваше с голям авторитет и всички уважаваха мнението му. Но Магелан му отвърна, че ще тръгне през този проток, за да изпълни обещанието, което е дал на краля, дори ако трябва да гризе ветрилата на корабите. След това адмиралът съобщи на всички, че забранява под страх от смъртно наказание да се говори за връщане или за недостига на провизии.

1 ноември

Навлязохме в протока. Тук открихме на югоизток а на югозапад два канала в сушата. Изпратихме една лодка да разузнае как изглежда тази сурова и студена земя. Близко до брега нашите моряци откриха гробище с повече от двеста гроба и огромно количество кости на риби, което говореше за многобройни и страшни бури. През нощта съзряхме много огньовете в южния край на протока и това даде повод на адмирала да нарече тази земя *Tierra de los fuegos*³⁷.

8 ноември

Адмиралът изпрати „Сан Антонио“ и „Консепсион“ на юг, за да проучат може ли по един от каналите да се излезе в открито море. „Сан Антонио“ отплава веднага, без да дочака „Консепсион“. Както разбрахме по-късно, щурманът на „Сан Антонио“ възнамерявал да използва нощния мрак, за да потегли обратно към Испания.

Естебан Гомес

(липсва картинка???)
Жител на Огнена земя

Този щурман – Естебан Гомес беше, както вече споменах, враждебно настроен към Магелан. Малко преди Магелан да дойде в Испания,

37. Огнена земя. Б.пр.

той бе молил краля за няколко кораба, с които да предприеме пътешествие за откриване на нови земи. Тъй като Магелан вече бе обявил своето намерение, Гомес не получи кораби и стана обикновен шурман, макар че лелееше мечтата да бъде капитан. Тогава той се сговорил с испанците в своя екипаж и оковали във вериги капитана на „Сан Антонио“ Алваро де Мескита, племенник на адмирала, като дори го ранили. После под закрилата на нощта потеглили обратно към Испания. На техния кораб се намираше и единият от двамата пленени великани. Когато навлезли в горещата зона, той издъхнал.

Реката на сардините

„Консепсион“, който не можа да последва „Сан Антонио“, кръстосваше пред входа на канала, очаквайки завръщането на кораба. Това обаче се оказа напразно, тъй като през нощта „Сан Антонио“ се бе изплъзнал по пътя, по който бяхме пристигнали.

През това време ние доплавахме с останалите два кораба до устието, което водеше на югозапад. Тук стигнахме до една река, която нарекохме Реката на сардините, защото тези риби плуваха на грамадни пасажии в нея. Хвърлихме котва и чакахме четири дни да се завърнат „Консепсион“ и „Сан Антонио“.

Въжделеният нос

По това време изпратихме една добре екипирана лодка да търси нос в другата посока. Тя се върна подир три дни и моряците казаха, че са открили носа и едно голямо море. Като чу тези думи, адмиралът се просълзи от радост и даде на този нос името El Cabo deseado³⁸. Кръсти го с точно, вярно име, защото дълго бяхме мечтали да достигнем тази цел.

17 ноември

Върнахме се обратно, за да се присъединим към другите два кораба, но намерихме само „Консепсион“. Неговият капитан и шурман Хуан Серану, когото попитахме какво е станало със „Сан Антонио“, ни отговори, че не е виждал кораба, откакто навлезли в канала. Тогава се впуснахме да го търсим през целия проток чак до залива. Адмиралът отново

38. Въжделеният нос. Б.пр.

изпрати „Виктория“ до началото на протока, като заповяда да поставят на един хълм знак и под него да сложат в някакъв съд писмо, с което да дадат напътствие на „Сан Антонио“ в каква посока да тръгне, за да се присъедини отново към нас. Оставихме и други два знака, които не можеха да останат незабелязани: на носа на една скала в първия залив и на малък остров в третия залив, където имаше много тюлени и птици. Адмиралът чакаше с „Тринидад“ и „Консепсион“ при реката Ислео, която се спускаше от високи, покрити със сняг върхове и се вливаше в морето при Реката на сардините. Тук на един малък остров забихме дървен кръст и обявихме тази земя за владение на нашия крал.

Протокият

Ние нарекохме протока *Estrecho patagonico*³⁹, а адмиралът го кръсти *Canal de todos los Santos*⁴⁰, понеже този ден бе първи ноември.

Ако не бяхме открили този проток, който свързваше единия океан с другия⁴¹, Магелан щеше да продължи пътуването до 75° южна ширина, където през лятото изобщо няма нощ или ако има, тя е съвсем къса, а през зимата пък няма ден. Всички ние бяхме отново в добро разположение на духа, защото открихме един проток, който мнозина преди нас бяха търсили напразно. И аз, ваше сиятелство, съм изпълнен с гордост, че съм между тези, които извършиха това славно и забележително дело. Само „Сан Антонио“, които все още не се появяваше, изпълваше сърцата ни с грижа, макар да не искахме да вярваме, че се е блъснал и разбил в някой риф.

Моят речник

През време на пътуването аз от време на време разговарях, доколкото бе възможно, с великана-патагонец. Като си служех със знаци и жестове, можах да разбера как се наричаше на неговия език този или онзи предмет и така успях да съставя малък речник.

С течение на времето великанът свикна да назовава начаса предметите, на които се спираха очите ми, щом видеше, че съм взел молив и хартия. Между другото той ми обясни как в неговата земя разпалвали

39. Патагонски проток. Б.пр.

40. Канал на всички светии. Б.пр.

41. Магелановият проток свързва Атлантически с Тихи океан. Б.ред.

огън; триели едно заострено парче дърво о друго, докато се появи искра.

Когато един ден показах на великана кръста и го целунах, той се опита със знаци и жестове да ми обясни, че в моето тяло ще се всели Сетобос и аз ще умра. През следващите дни четях по лицето му учудване, че още не съм нападнат от някоя смъртоносна болест.

Подир няколко седмици великанът се разболя и почувствува, че скоро ще умре. Поиска да му дам кръста и го целуна. След това ни помоли да го покърстим. Ние сторихме това и му дадохме името Паул.

ОТ НАПУСКАНЕТО НА ПРОТОКА ДО СМЪРТТА НА МАГЕЛАН

Сбогуване с протока, ноември 1520

В сряда, 28 ноември, напуснахме протока и навлязохме в едно море, през което плавахме три месеца и двадесет дни, без нито веднъж да получим прясна храна. Сухарът, който ядохме, вече не беше сухар, а прах, смесен с червеи и нечистотии на мишки и вонеше непоносимо. Също и водата, която бяхме принудени да прием, бе развалена и миришеше лошо. За да не умрем от глад, дъвчехме кожата с която бе обвита гротмачтата. Тези парчета кожа, изложени непосредствено на слънцето, водата и вятъра, бяха толкова твърди, че трябваше да ги киснем четирипет дни в морска вода, за да омекнат. След това ги печяхме на въглища и се опитвахме да ги преглътнем, разтърсвани от погнуса. Често няхахме какво друго да ядем освен дървени стърготини. Дори мишките, колкото и да се отвращава човек от тях, бяха толкова търсено лакомство, че за една се плащаше до половин дукат. През тези ужасни дни умряха четирима от нас. Магелан нареждаше незабавно да се хвърлят трупите на мъртвите във водата. Навярно се страхуваше да не би някой от нас да се превърне в човекоядец. Наблюдавах одного, който бе втренчил гладни очи в един току-що издъхнал испанец и движеше долната си челюст така, сякаш дъвчеше и аз не се усъмних, че този моряк обмисляше коя част от тялото на мъртвеца би могъл да отреже и да зарефа.

Болест

Но това не бе всичко. Чакаше ни още по-голямо нещастие: една

болест, от която венците на долната и горната челюст така се надуваха, че покриваха зъбите и болният не бе в състояние да поема храна⁴². Деветнадесет души починаха от тази зла напаст, която покоси и патагонца-великан. Коварната болест отнесе и един жител на страната Версин, когото бяхме взели със себе си. Мнозина чувстваха толкова силни болки в ръцете, краката и други части на тялото, че не можеха да стоят прави, нито да вършат някаква работа. Аз самият съм безкрайно благодарен на бога, че през цялото пътуване се опазих от всякакви болести и можах да оцелея в това ужасно, мъчително време.

Тихи океан, декември

За три месеца и двадесет дни изминахме близо четири хиляди левги по едно море, което нарекохме *Mare Pacifico*⁴³, защото през цялото пътуване нито веднъж не се надигна буря.

Плъхове

Някой откри в трюма на „Тринидад“ плъхове. Никой не знаеше откъде се бяха взели и от колко време се намираха там. Започна се стръвна гонитба на тези ужасни животни и всеки, който успееше да убие едно от тях, можеше да напълни стомаха си с отвратителна храна. Повечето нямаха търпение да опекат животните на огън, а ги поглъщаха сурови и веднага след това повръщаха. Плъховете бяха мършави, тъй като и те самите не можеха да намерят храна, но въпреки това екипажът на другите кораби завиждаха на щастливците от „Тринидад“.

Двама моряци се спречкаха заради един убит плъх, единият замахна и уби другия с брадвата, с която бе умъртвил плъха. Магелан заповяда да докарат убиеца на нашия кораб и го осъди на смърт. Той трябваше да бъде разсечен на четири, но никой нямаше сила да изпълни тази присъда. Така той бе удушен и трупът му хвърлен в морето.

Isole sfortunate

През това време не открихме суша, ако не се смятат два незаселени, безлюдни острова, които нарекохме *Isole sfortunate*⁴⁴. Там видяхме

42. Става дума за болестта скорбут. Б.ред.

43. Тихи океан. Б.пр.

дървета и птици, но не намерихме къде да хвърлим котва край бреговете им. Морето гъмжеше от акули. Тези острови са отдалечени на около 20 левги един от друг, единият се намира на 15°, а другият на 9° южна ширина.

Януари, 1521

Плавахме между северозапад и запад-северозапад, докато стигнахме екватора. Магелан, за да повдигне духа на всички, заповяда да се съобщи, че вече не сме далеч от Островите на подправките. Но едни не му вярваха, а други смятаха, че ще умрат от глад още преди да стигнем тази примамлива цел.

Януари, 1521

На Южния полюс не се виждат същите съзвездия като на Северния. Тук има две групи дребни мъгляви звезди, които напомнят малки облаци и не са много отдалечени едни от други. Помежду им, почти в средата, блестят две много едри, но слабо светещи звезди, чието трептене едва се забелязва. Те именно сочат към Южния полюс⁴⁵.

Януари, 1521

Макар магнитната стрелка да се отклоняваше от същинския Северен полюс, все пак тя постоянно го търсеше на компаса; тук, разбира се, той не излъчва толкова голяма сила, както в Северното полукълбо. Това бе известно на адмирала. След като показа на всички шурмани точката, към която трябваше да се насочат, запита ги какъв курс ще вземат сега. Всички му отговаряха, че ще поемат в посоката, в която им е заповядал. Той обаче им припомни, че не са коригирали компасната стрелка, та нали именно тук, в Южното полукълбо, тя вече не притежава достатъчно сила, за да сочи истинския Север.

Южният кръст, февруари

На запад забелязахме пет силно блестящи, ярко светещи звезди,

44. Острови на нещастieto. Б.пр.

45. Става дума за съзвездieto „Хидра“.

разположени на небето досущ във форма на кръст.

Февруари

Продължихме плаването си и минахме покрай два много богати острова, единия на 20° , а другия на 15° южна ширина. Първият остров се нарича Чипангу⁴⁶, а вторият – Сумбдит Прадит. След като преминахме екватора, продължихме между запад-северозапад и северозапад. После плавахме двеста левги на запад, променихме отново курса и поехме на запад-югозапад, докато стигнахме до 13° северна ширина. Планът на Магелан бе да се приближи до нос Гатарика, който космографите бяха отбелязали на тази ширина. Адмиралът не можеше да знае, че бяха допуснали грешка и тя бе оправдана, тъй като космографите никога не бяха идвали в тази част на света. В действителност носът се намира на 12° северна ширина.

Февруари, 1521

Веригата, прикрепена към кърмата на нашия кораб, ни показваше, че сега изминавахме по 50 до 70 левги на ден. Постепенно всички започнаха да вярват, че все пак не сме много далеч от Островите на подправките.

Февруари, 1521

Ако милостивият бог и светата Дева не бяха благословили нашето плаване, всички щяхме да загинем от глад сред това безбрежно море. Аз съм убеден, че подобно пътуване никога вече никога не ще предприеме. Ако след като излязохме от протока, бяхме продължили пътя си на запад, следвайки същата ширина, щяхме да обиколим земното кълбо. Освен това, тръгвайки от Cabo deseado, щяхме, без да срещнем по пътя си суша, да се озовем отново при Носа на единадесетте хиляди девизи, разположен, както и гореспоменатия, при 52° южна ширина.

6 март, 1521

46. Чипангу (Япония). Тук има някаква грешка, може би на Пигафета или на неговия преписвач, тъй като разположението на Япония по онова време е било общоизвестно. Б.пр.

След като изминахме нови 70 левги в посока запад-югозапад, на 6 март при 12° северна ширина открихме един малък остров на северозапад и два други на югозапад. Единият от тези острови бе по-голям и по-висок от останалите два. Край него адмиралът възнамеряваше да хвърли котва, за да се снабдим с вода за пиене и с прясна храна. Обаче това се оказа невъзможно, тъй като местните жители връхлетяха върху нашите кораби и започнаха да откъват ту един, ту друг предмет, без да сме в състояние да им попречим. Опитаха се също да ни накарат да свием ветрилата и да слезем на сушата, бяха толкова ловки, че откраднаха лодката, прикрепена към кърмата на нашия кораб. Адмиралът слезе сам с четиридесет въоръжени придружители на сушата, опожари най-малко петдесет колиби и заповяда да бъдат разрушени много канута. Загинаха седмина местни жители, но само така можахме отново да се доберем до лодката.

След това враждебно сблъскване Магелан не сметна за уместно да остава на острова. Ето защо след като се снабдихме с хранителни продукти, продължихме пътя си в същата посока.

Медицина

Когато слизахме на сушата, за да накажем островитяните, нашите болни ни молеха, в случай че някой от туземците бъде убит, да им донесем да изядат вътрешностите му, защото само така щели да възвърнат здравето си. Когато нашите моряци раняваха островитяните, нещастниците се мъчеха да измъкнат стрелата ту от единия, ту от другия край и ако успееха, разглеждаха я в недоумение. Често умираха от тези рани. Все пак ни беше жал за тях, макар че си бяха позволили да ни окрадат.

Операция

При борбата с местните обитатели един от нашите моряци бе ранен, с копие бе пробито бедрото му над коляното. Само след няколко дни краищата на раната почерняха и понеже болният гореше в треска, адмиралът заповяда да му отрежем крака. Двама мъже коленичиха върху гърдите на моряка, други двама хванаха крака му за стъпалото. След това един боцман преряза с трион крака. През време на тази операция морякът ревеше от болки и се мятеше, опитвайки се да се освободи.

Боцманът бе толкова сръчен, че успя да спре кръвта, но макар че покри раната с лечебни билки треската на болния се усили. Той издъхна десет дни, след като бяхме напуснали островите на крадците.

Преследване

Повече от левга островитяните, ни преследваха с над сто канута и за да ни заблудят, ни предлагаха риба за продан. Но щом ги оставяхме да се приближат до корабите, те ни замеряха с камъни и после удряха на бяг. Опънали ветрила, ние минахме сред техните канута, но не можахме нищо да им сторим, защото съумяха да се изплъзнат. В тях забелязахме жени, които плачеха и си скубеха косите, вероятно скърбяха за убитите си мъже.

Облекло

Обитателите на тези острови не познават никакви закони и търгуват, както сметнат за добре. Те не се покоряват нито на цар, нито на друг главатар, нямат богове и ходят голи. Някои от тях имат дълги бради и дълги черни коси, сплетени на възел на челото. Често носят и шапки, които си правят от палмови листа. Едри са и добре сложени. Цветът на лицето им се приближава до тъмнокафяв, разказаха ни, че се раждали бели и телата им потъмнявали едва когато остаряят. Те знаят как да боядисват зъбите си червени и черни и колкото по-пъстро съумее някой да стори това, толкова повече се радва на уважението на другите.

Момчетата

Момчетата, когато станат мъже, се отделят в една отдалечена колиба. Там се подготвят за събиране с определеното им момиче, като цели десет дни постят. След това срещата става без: никаква церемония в една друга палмова колиба. Разказаха ни, че някои островитяни имали но пет и повече жени. Броят на децата е също голям.

Жените

Жените са много приятни за гледане, добре сложени и по-светлокафяви от мъжете. Косите им са много черни и дълги, често стигат чак до

коленете. Хълбоците си покриват с корите на едно дърво, които са тънки като хартия. Работят само в колибите – плетат покривки и кошници от палмови листа или вършат други домашни работи. Всички си мажат косите и цялото тяло или с кокосово, или със сусамово масло, а понякога и с двете.

Жилища

Тези племена се хранят с птици, летящи риби, батати, един вид смокини, дълги половин стъпка, захарна тръстика и други плодове. Жилищата си строят от дърво, покривите им са направени от дъски и от листата на смокиновите дървета. Когато влязохме в една от тези къщи за наше учудване видяхме, че вътре е много чисто и че има греди и прозорци, а също така легла със завивки от палмови листа, постлани върху мека слама.

Оръжия

Единствените оръжия тук са копията, чиито връх е направен от заостроена рибена кост. Всички са бедни, но много сръчни и отлични, ловки крадци. Затова нарекохме тези острови *Islas de los Ladrones* – Острови на крадците⁴⁷.

Лодки

На местните жители им доставя удоволствие да се разхождат с жените си в канута, които напомнят гондолите по Фузине край Венеция, сама че не са толкова широки. Някои са боядисани в черно, други в бяло, а повечето в червено. Ветрилата, по форма четвъртити, са направени от съединени палмови листа. Ветрилото се прикрепя за едната страна на лодката, а на другата – за равновесие – има голяма заострена греда, на която са закрепени напречни лостове. По този начин никаква опасност не застрашава ветроходите. Греблата им приличат досущ на лопатите на нашите пекари, състоят се от дръжка, на края на която напреки е прикована дъска. Предната и задната част на лодките са съвсем еднакви и снабдени с гребла за управление. Островитяните са добри плувци и не се страхуват да навлизат навътре в открито море.

47. Ладронски острови – днес Мариански острови. Б.пр.

Нашето посещение много ги изненада. Това ни накара да повярваме, че преди да видят нас, те са се смятали за единствените хора на земята.

Един щурман от „Тринидад“ предложи да качим няколко островитянки на кораба и по-късно, когато им се наситим, да ги свалим на някой друг остров. Но адмиралът не разреши, навярно защото се страхуваше, че по този начин биха могли да пострадат редът, дисциплината и благоприличието. И все пак хората от „Тринидад“ бяха успели да качат на кораба си три жени. Когато адмиралът научи това, нареди да доведат тартора им на нашия кораб и му определи за наказание 25 удара с тогя, а жените бяха хвърлени в морето и отплуваха обратно към островите си. От този ден нататък на „Тринидад“ бе заповядано да плава винаги след нас. Магелан се страхуваше, че под закрилата на мрака, той би могъл да се върне към. Островите на крадците.

Замал, 16 март

След като се бяхме отдалечили на 300 левги от Островите на крадците, на 16 март, малко преди изгрев слънце открихме суша – едно безлюдно, високо плато. Нарекохме го остров Замал⁴⁸.

Тук адмиралът се почувствува в безопасност. Той заповяда да пуснем котва, за да снабдим корабите с вода и да дадем отдиш на екипажа след толкова продължителното и изпълнено с трудности плаване. За болните бяха разпънати две шатри, специално за тях заклахме свиня. Местните жители наричат този остров Хумуну. На юг забелязахме още много други по-малки острови.

Размяна на подаръци, 18 март

В понеделник, 18 март, късно след обяд видяхме да се приближава към нас лодка, в която имаше деветима мъже. Адмиралът заповяда на всички ни да запазим спокойствие и ни забрани без негово разрешение да произнасяме дори една-едничка дума. Когато островитяните се качиха на борда, техният главатар се обърна към Магелан и с жестове изрази радостта си от срещата. Четирима от тях, най-знатните, останаха при нас, а останалите доведоха другарите си, които през това време ловяха риба.

48. Днес Самар – остров от Филипинския архипелаг, открит от Магелан. Б.пр.

Адмиралът, който бе почувствувал миролюбивото настроение на островитяните, нареди да им се поднесат различни ястия и им даде няколко червени кепета, малки огледала, гребени, хлопки, парчета платно, фигури от слонова кост и още някои дреболии. Островитяните, възхитени от тези дарове, ни подариха от своя страна риба, един съд с вино, което те наричаха урака, смокини, по-дълги от педя, и други плодове – по-дребни, но с по-приятен вкус, още и два кокосови ореха. В момента нямаха друго със себе си, обаче със знаци ни дадоха да разберем, че подир четири дни ще дойдат отново и ще ни донесат ориз (те го наричаха умаи), кокосови орехи и други хранителни продукти.

Злато

Забелязахме, че съдът с виното бе от чисто злато. От това можеше да се заключи, че вече се намирахме в местности, където златото бе поевтино, отколкото е желязото у нас. Забелязахме, че гребците носеха на ушите си перли с матов блясък. Надявахме се, че ще можем да ги разменим срещу стъклени мъниста.

Кокосови орехи

Кокосовите орехи са плодове на една палма, която дава на местните жители хляб, вино, оцет и масло. Така че тези племена са в състояние да извлекат от това дърво всичко необходимо за поддържане на живота си. Ако имат нужда от палмово вино, правят на върха на палмата разрез, който стига чак до сърцевината и, и оттам избликва капка по капка бял, малко възкисел на вкус сок. Отдолу подлагат бамбукова пръчка, за да тече сокът в нея и тя два пъти на ден, сутрин и вечер, се изпразва. Плодът на палмата е голям колкото човешка глава, понякога дори още по-голям. Горната кора на дървото е два пръста дебела, зелена и влакнеста. От нея местните жители правят въжета. Вторият пласт е по-твърд и по-дебел от орехова черупка. Той се изгаря и островитяните умеят да използват и пепелта. Вътрешността на стъблото представлява бяла, дебела един пръст маса, която се яде вместо хляб към риба и месо. От тази сърцевина и от самия плод блика бистър, сладък, много укрепителен сок, който се твърдява като ябълка, ако се излее в съд и се остави да постои. Ако ферментиралата в собствения си сок сърцевина на кокосовия орех се свари, получава се течна мазнина, която има вкус на масло. А оцет

може да се добие, ако се остави сокът на слънце, за да се превърне в киселина. Ние си приготвихме и едно питие, което напомняше на вкус козе мляко, като стривахме вътрешността на плода, оставяхме я да се разтвори в собствения си сок и след това я прецеждахме през ленено платно.

Кокосовите дървета са от рода на финиковите палми, само че стъблата им имат много повече колена от тях. От две кокосови палми може да живее десетчленно семейство, стига едното дърво да се оставя една седмица да почива, като през това време другото пуска сок. Местните жители твърдят, че кокосовата палма може да доживее до сто и повече години.

Март

Скоро островитяните свикнаха с нас и ни бяха постоянни гости. Това ни даваше възможност да научаваме имената на много предмети, а също така и на островите, които се виждаха оттук. Своя остров те наричаха Сулуан. Той не е голям. Тези островитяни са приветливи, миролюбиви, кротки и честни. Тъй като спечелиха симпатиите на адмирала, той ги вземаше на своя кораб и им показваше трюмовете, в които бяха складирани карамфил, чер пипер, канела, мускатови орехи и злато. Със знаци островитяните ни даваха да разберем, че всички тези неща се намират в изобилие в страната, към която сме се запътили.

Когато местните жители започнаха да се приготвят за връщане, адмиралът заповяда да пуснем лодка и да дадем салют. Това уплаши извънредно много нашите гости, мнозина от тях понечиха да се хвърлят в морето, но ние успяхме да им обясним, че няма от какво да се страхуват. Те си тръгнаха успокоени, като ни обещаха скоро да дадат пак.

Остров Хумуну

Ненаселения остров, край който бяхме хвърлили котва, местните жители наричаха Хумуну. Ние го кръстихме *Acquada da li buoni Segnialli*⁴⁹, защото на него открихме два извора и първите следи от злато. На този остров имаше и бели корали, освен това дървета, чиито плодове са по-дребни от нашите бадеми, и напомнят орехи на пинии. Тук видяхме и различни видове палми, някои от които даваха много вкусни плодове, а други не раждаха нищо.

49. Спасителният извор. Б.пр.

Определяне на географската дължина

Понеже бяхме, открили тези острови на петата неделя от великите пости, или на Лазаров ден, нарекохме ги Archipelago de S. Lazaro⁵⁰. Този архипелаг е разположен на 10° северна ширина и на 161° западна дължина от демаркационната линия.

Търговия, 22 март

На 22 март – това бе един петъчен ден – жителите на острова удържаха обещанието си и дойдоха с две канута, пълни с кокосови орехи и делви с палмово вино; имаше също и един петел. Ние закупихме всичко, което ни бяха донесли.

Златни украшения

Техният главатар бе стар човек с изрисувано лице и златни обици. Всички, които се числяха към свитата му, носеха на ръцете си златни гривни, а на главите кърпи.

Болните

Осем дни стояхме на котва край този остров. Всеки ден адмиралът се отправяше към сушата, за да посети болните. Отнасяше им палмово вино, което спомагаше за скорошното им оздравяване. Останалите, които не бяха нападнати от болест, също възстановиха бързо силите си, понеже имаха достатъчно храна.

Големоухите

По другите острови, разположени зад нашия, живеят човешки същества, които пробиват в меката част на ушите си толкова големи дупки, че човек може да провре ръката си през тях.

Обичаи

50. Архипелаг Сан Ласаро. Б.пр.

Тези хора са кафри⁵¹, т.е. езичници. Ходят голи, като покриват само срамните си части с парче дървесна кора или с памучен плат. Кожата им е маслиненокафява и повечето от тях са пълни. Те се татуират и мажат цялото си тяло с кокосово и сусамово масло, за да се предпазват от вятъра и слънцето. Косите им са черни и дълги до хълбоците.

Оръжия

Къси саби, щитове, боздугани и копия, обковани със злато: това са техните оръжия. Когато отиват на лов за риба, местните жители се въоръжават с метални стрели, харпуни и мрежи, които приличат на нашите.

И лодките им са като нашите.

Пишецията в опасност, 25 март

През страстната седмица в понеделник, 25 март, аз се изложих на голяма опасност. Малко преди да отплаваме в открито море, се бях захванал да ловя риба. При това се подхлъзнах много лошо по една мачта и паднах в морето, без никой да забележи какво се бе случило. За мое щастие успях да се хвана за едно въже, спуснато във водата. Тогава започнах да викам с всички сили, докато най-сетне ме чуха. Изпратиха ми спасителна лодка. Отървах живота си, но това не е моя заслуга, дължа го единствено на милостта на пресветата Дева.

В затвора

Морякът, който бе наказан с 25 тояги, влезе в свада с още одного, щом стъпихме на суша, при това се опита да убие противника си с една сабя, която бе купил от островитяните. След този опит Магелан го взе на нашия кораб и го хвърли в затвора за 14 дни. Килията той делеше с един друг моряк, провинил се в това, че заспал по време на пост. Двамата се побратимили и решили, щом излязат на свобода, да убият адмирала.

Само час след тази случка вдигнахме котва и потеглихме в посока запад – югозапад, като преминахме между четири острова: Абариен, Уинанган, Ибусон и Ченало.

51. От арабски „кафир“ – неверник, немюсюлманин. Б.пр.

Масао

В четвъртък, 28 март, стигнахме остров Масао, на който през нощта бяхме видели огънове. Още преди да хвърлим котва, към нашия кораб се приближи една малка лодка, в която седяха осем островитяни. Местните жители наричат тези малки плавателни съдове болото. Адмиралът имаше на кораба един слуга, роб от Суматра на име Трапробана. Този Трапробана сега се оказва много полезен. Той се опита да разговаря със стопаните на лодката на своя език и ние всички много се зарадвахме, че те все пак малко или много го разбираха. Островитяните изравниха лодката си с нас, но не се решаваха да се качат на кораба. Адмиралът нареди да хвърлим в морето дъска, на която бяха завързани едно червено кепе и други дреболии. Те веднага я навадиха от водата, без да престанат да кречат като гъски. Най-силно впечатление им направи червената шапка. Въпреки това бързо се отдалечиха. По-късно разбрахме защо са бързали толкова. Те искали да предизвестят своя крал за нашето пристигане.

Кралската визита

Подир два часа се показаха две балангаи – така островитяните наричат по-големите си лодки, – които бяха пълни с хора. В по-голямата седеше кралят под балдахин от рогозки. Когато лодката се приближи достатъчно до кораба, нашият роб заговори на краля. Той го разбра – кралете на тези острови говорят по няколко езика – и даде знак на неколцина от своите придружвачи да дойдат при нас. Той самият остана в лодката и се отдалечи, щом пратениците се качиха на нашия кораб.

Адмиралът прие много сърдечно островитяните. След като им показа кораба, той им направи подаръци. Когато кралят научи за това, той поиска да подари на Магелан едно кюлче злато и кошница с джинджи-фил. Магелан поблагодари, но не прие подаръците.

Размяна на подаръци, 29 март

На другия ден адмиралът проведи своя роб на сушата с поръчение да предаде на краля, че го молим да ни прати храни, които ще заплатим добре. Същевременно робът трябваше да увери краля, че нямаме

намерение да предприемаме враждебни действия. След около два часа двете големи лодки се появиха отново, кралят слезе придружен от шестима свои знатни поданици, качи се на кораба и прегърна адмирала, без да произнесе дума. Двама от неговите приближени поднесоха подаръците: три порцеланови съда, пълни със суров ориз, две много големи риби с особена форма и някои други дреболии. Адмиралът подари на краля една дреха, направена от червена и жълта коприна по подобие на султанските дрехи и красива червена шапка. На хората от свитата бяха раздадени огледала и ножове. След това Магелан нареди да се поднесе закуска и заповяда на роба, който превеждаше, да каже на краля, че би искал да съжителствува с него като с брат. Тези думи изглежда много се харесаха на краля.

Хитростта на адмирала

След като привършиха закуската, Магелан показа на краля различни по цвят кърпи, ленено платно и други стоки. Показа му още нашите огнестрелни оръдия и тежката артилерия и заповяда да се дадат няколко топовни изстрела. Уплахата на островитяните бе неопикуема, те се хвърлиха на земята, закрили лица с ръце. Само кралят остана прав, но и той трепереше.

Тогава адмиралът нареди един от нас да се яви в пълно снаряжение. Трима моряци „нападнаха“ бронирания с камии и мечове, за да покажат на краля, че това снаряжение прави боеца неуязвим. Кралят остана много учуден и попита дали един такъв човек може да се бори срещу сто други. Отговорихме утвърдително на този въпрос и обяснихме на краля, че понастоящем на всеки наш кораб се намират по двеста бойци, които не могат да бъдат ранени. Кралят получи позволение да опипа снаряжението и всички останали оръжия.

След това адмиралът заведе краля в задната надстройка. Там нареди да му донесат картата и астролаба⁵² и обясни на своя гост как е открил протока и навлязъл в морето, в което се намирахме сега, как е прекарал много месеци в океана, без да съзре суша.

На сушата

52. Уред, който още старите гърци и араби са използвали за определяне звездите над хоризонта и тяхната височина. Б.ред.

Кралят много се учуди от всичко, което чу и видя при нас. На края той се сбогува с адмирала и го помоли да прати двама от своите хора на сушата, защото желяел да им покаже забележителностите на своя остров. Затова посещение Магелан определи мен и един рицар.

Прием

Когато стъпихме на сушата, кралят вдигна двете си ръце към небето и ни погледна вторачено. Ние веднага направихме същия жест, макар да не разбирахме значението му. Подир малко кралят посегна и ме хвана за ръка, един от знатните хора в неговата свита направи същото с моя спътник. Тръгнахме всички и вървяхме, докато стигнахме до един бамбук, под него ни чакаше една голяма лодка, дълга 50 стъпки, която напomniaше галера. Разположихме се в нея и се опитвахме да се разберем със знаци, защото нашият преводач бе останал на кораба.

Никой от свитата на краля не седна. Всички бяха въоръжени с копия и мечове. Аз се уплаших да не би да сме примамени в някаква клопка и си мислех, че двамата не можем да се справим сами с толкова добре въоръжени и превъзхождащи ни бойци. Моите страхове се оказаха обаче неоснователни.

На острова поставиха пред нас свинско месо и една голяма кана с вино. Към всяка хапка месо трябваше да изпиваме по една купичка с вино, а ако не я изпиехме до дъно, остатъкът се изливаше в друга купичка. Купичката, от която пиеше кралят, бе от чисто злато. Никому освен на мен и него не бе позволено да я докосне.

Когато пиеше, кралят извършваше странен обред. Той вдигаше ръцете си най-напред към небето, а после ги протягаше към нас: лявата, свита в юмрук, се насочваше към мен, докато дясната посягаше и вземаше купичката. Отпърво си мислех, че той иска да ме удари със стиснат юмрук, но когато забелязах, че и другите правеха същото, започнах да повтарям тези движения: разтварях левия си юмрук, след като кралят изпразните купичката с вино. Не можех да откажа да ям месо, макар че бе разпети петък. Нека светата Дева ми прости този грях.

Вечеря

Преди да дойде време за вечеря, връчих на краля подаръците, които адмиралът ми бе дал. В същото време почнах да разпитвам за

названията на някои предмети. Всички останаха много учудени, като видяха, че си ги записвам. След това бе поднесена вечерята. Сложиха пред нас две огромни порцеланови купи, пълни с ориз и свинско месо. Пихме доста вино и този път ми бе позволено, макар само еднократно, да пия от купичката на краля.

Кралският палат

Подир вечерята се упътихме към кралския палат, който напомняше плевня. Покрит бе с листа от смокиново дърво и се крепеше върху четири дебели греди. Влязохме по една подвижна стълба. След като се озовахме вътре, насядахме, подражавайки на местните жители: те сядаха като шивачите с подвити крака. Подир половин час ни поднесоха печена риба, подправена със свеж джинджифил и отново вино. Появи се и най-големият син на краля, който също седна при нас. На моя спътник така му хареса виното, че се напи съвсем, та не можеше да говори, а само преплиташе езика си. Но никои не му се разсърди за това.

Аниме

През това време се стъмни. За осветление тези островитяни използват някакъв вид гума арабика⁵³, поставена върху палмови и смокинови листа, Тези светила се наричат аниме⁵⁴, защото вярват, че във всеки човек има по една такава светлина, която се запалва в началото на живота му и изгасва със смъртта.

Кралят ни даде със знак да разберем, че желае да спи. Остави ни със сина си. Така прекарахме нощта в кралския палат и можахме да се отморим върху една бамбукова постеля. Под главите си имахме възглавници от палмови листа.

Тъй като тези островитяни са много непостоянни, необходимо беше един от нас да будува. Ала моят спътник заспа тутакси, а и мен скоро ме обори сънят. Когато се пробудих, първите слънчеви лъчи вече се провираха в нашите спални покои.

Змии

53. Вид растителна смола. Б.ред.

54. От анимизъм – вяра в съществуването на души или духове във всички предмети и явления в природата; зародила се е в първобитнообщинния строй. Б.ред.

Щом се събудих, видях близо до ложето си змия. Изпънатото и дълго тяло беше цялото покрито с червеникавокафяви лъскави люспи. Тя не спеше, а бе втренчила в мен малките си коварни очи, които меняха цвета си. Понеже нямах при себе си оръжие, не знаех какво да правя. Тъкмо когато се бях решил да я прекрача с крак, появи се един кралски слуга и ме спаси, като отсече главата на влечугото с някакво оръжие, подобно на сърп. Тялото на змията продължи да потръпва и да се вие, макар да бе мъртва. Слугата ми поясни с жестове, че човек умира, ако бъде ухапан от такава змия.

По-късно научих, че на всички тези острови се въдят подобни влечуги, чието ухапване носи смърт. Един вид от тях стигали на дължина и дебелина, колкото дуло на оръдие и макар да нямали зъби, били не помалко опасни, понеже се увивали около жертвата си и я задушавали. Някои змии живеят по дърветата и ловко тупват на земята, щом зърнат жертва. Те се хранят най-вече с птици и кокошки, но понякога се осмеляват да нападат и котки.

Само след няколко дни един от нашите моряци бе ухапан от змия. Той издъхна на място в страшни мъки и когато го погребвахме, забелязахме, че тялото му е съвсем почерняло – като овъглено.

Братът на краля

Кралят се появи още рано на другата сутрин. Той ме хвана за ръка и ме поведе към мястото, където ни бе поднесена вечерята. Сега тук ни донесоха закуска. Но тъй като нашата лодка дойде да ни вземе, аз се извиних и се върнах заедно с придружителя си на кораба. Кралят бе в добро настроение и на раздяла ни целуна ръцете. Неговият брат, крал на друг един остров, ни придружи със свита от трима островитяни. Главнокомандуващият го посрещна дружелюбно и му подари разни дребни предмети. Онова, което ни разказа кралят, ни изпълни със задоволство. Уверяваше ни, че на неговия остров можело да се намери злато, понякога се натъквали дори на късове, едри колкото орех или дори яйце. Приборите, от които се хранел и пиел, били направени от същия метал. По-късно ни разправи за своето намерение да покрие колибата си със златен покрив. Решил да направи това, защото смятал, че златният покрив ще я предпазва по-добре от дъжда, отколкото този от палмови листа.

Той бе облечен богато според обичаите на своята страна и беше най-хубавият мъж, когото бях виждал по тези земи и сред тези племена.

Черните му коси, покрити с копринен воал, стигаха чак до раменете, а на ушите му се люлееха две големи златни халки. От кръста до коленете си бе увил парче памучен плат, извезано с копринени нишки. Носеше кама с дълга златна дръжка, пъхната в изписана ножница от дърво. Всичките му зъби бяха украсени с по три златни пластинки. Освен това той ухаеше на благовонни смоли. Но най-много ми харесваше кожата му – с наситен маслинено-зелен цвят. Когато му показах, че ми харесва, цялото му лице грейна. Всички тези островитяни са много суетни, мъжете повече от жените.

Бутуан, Калаган

Кралят властвуваше над един остров, разположен недалеч от земи-те Бутуан и Калаган. Но когато двамата братя – царски особи – трябваше да разговарят по държавните си дела, отиваха на остров Масао, където бяхме отседнали и ние. Единият брат се наричаше раджа Коламбу, другият – раджа Сиауи. С течение на времето научихме и други имена, всички те бяха благозвучни.

Литургия на сушата

През последния ден на март – Великден – адмиралът изпрати рано сутринта един пастор и неколцина моряци на сушата, за да направят всички приготовления за отслужване на литургията. В същото време изпрати преводача при краля, като му нареди да съобщи, че слизаме на сушата, не за да споделим неговия тържествен обед, а за да се помолим на нашия бог. Кралят одобри това и ни изпрати две заклани свине.

Бяхме всичко петдесет човека, наистина не в пълно снаряжение, но все пак празнично облечени и въоръжени. Когато лодките ни се приближиха до брега, оръдията дадоха десет изстрела в знак на това, че слизаме с мирни намерения. Щом стъпихме на сушата, насреща ни се зададоха двамата крале, те прегърнаха адмирала и тръгнаха от двете му страни. Така се придвижихме тържествено до мястото, където трябваше да се отслужи литургията. Това място не бе много далеч от брега. Преди да започне литургията, адмиралът напръска двамата крале с благоуханна вода. При опрощението и те като нас целунаха кръста. Когато бе изнесено причастието, заеха молитвена поза с допрени длани, изобщо подражаваха на всички наши движения. В този миг откъм корабите – това бе

уговорено предварително, – прогърмя салют от всички оръдия. След литургията мнозина от нас се причестиха и подир това адмиралът нареди да се изиграе един танц с мечове, който достави голямо удоволствие на двамата крале.

Първият кръст

После забихме един голям кръст, увенчан с трънен венец. Адмиралът обясни на кралете, че този кръст е символ, който нашият крал му е поверил, за да го издига навред, където стъпи на суша. Ето защо поставяме кръста на този остров с убеждението, че това ще бъде само от полза за жителите му. Така всички кораби, които идват от Испания, веднага ще разбират, че имат работа с добронамерени приятели и няма да присвояват богатствата на местните жители. Магелан добави, че кръстът трябва да бъде поставен на най-високото място на острова и че всяка сутрин към него трябва да се отправят молитви. Ако жителите на острова последват този съвет, ще бъдат пощадени за вечни времена от гръм и светкавици. Двамата крале не се усъмниха в думите на адмирала. Те му поблагодариха и го увериха, че ще постъпят според думите му. На края адмиралът изрази готовност да се бори срещу всички врагове на двамата крале по суша и по вода, за да ги подчини на властта им. Кралят отговори, че наистина водел война с обитателите на два острова, но сега не възнамерявал да ги напада. Магелан повторно го увери, че ако бъде угодно богу още веднъж да мине покрай тези острови, ще докара толкова войска, че ще установи мир за вечни времена.

Празненството завърши със салют от всички оръдия. Кралят и адмиралът се прегърнаха и след това ние се върнахме на корабите си.

Втори кръст

Подир обед слязохме отново на сушата. Този път бяхме в обикновено облекло. Придружени от двамата крале ние се изкачихме на върха на най-високата планина и там забихме втори кръст. Адмиралът още веднъж изтъкна пред кралете изгодите, които ще им донесе този свещен за нас символ. Ние всички се помолихме пред кръста и кралете последваха нашия пример. На връщане минахме покрай обработени ниви. В голямата лодка отново ни чакаха ястия и вино.

Цейлон, Калаган, Зубу

Адмиралът запита в кое пристанище би било най-изгодно да натовари корабите с хранителни припаси. Назоваха му трите острова Цейлон, Калаган и Зубу⁵⁵ и го увериха, че Зубу е най-подходящото за тази цел пристанище. Изявиха също готовност да ни дадат водач. Адмиралът реши да заминем на другия ден. Той заяви, макар никой да не бе поискал това от него, че е готов да остави един от своите хора като заложник срещу водача. Кралете отвърнаха, че приемат това предложение. Оставихме моряка, който бе осъден на двадесет и пет удара с тояга, задето бе качил жени на борда на „Тринидад“.

Обещанието на краля, 1 април

На другата сутрин тъкмо когато се канехме да вдигнем котва, крал Коламбу ни прати вест, че той лично щял да ни придружи като пилот, ако се споразумеем да почакаме два дни, защото трябвало да нареди да се прибере оризът и всичко друго, каквото имаше по полето. В същото време той отправяше молба към Магелан да изпрати в помощ неколцина моряци на сушата, за да може реколтата да се прибере по-бързо в хамбарите.

Така и стана, само че кралете предния ден бяха пили и яли твърде много, затова не бяха в състояние да дадат необходимите нареждания. Така изминаха четири дни, докато най-сетне можахме да отплаваме.

Облекло

Прекарахме седем дни на този остров и имахме достатъчно време да наблюдаваме нравите и обичаите на неговите обитатели. Те се татуират и ходят голи, само около хълбоците си увиват парче памучен плат. Жените носят поли от дървесна кора, дълги до коленете, косите им са силно черни и често стигат до земята. На ушите си слагат златни обици, носят също така и други златни украшения.

Всички тези островитяни ядат и пият много. Непрекъснато дъвчат един плод, който по форма прилича на круша, наричат го арека. Разрязват го на четири части, увиват го в листа от дървото и го размесват с варовита пръст. След като сдъвчат хубаво тази смес, те я изплюват, и

55. Днес Лейта, Себу и Минданао. Б.ред.

тогава се вижда, че цялата им уста се е боядисала в червено. И мъже, и жени, всички без изключение дъвчат този плод. Вярват, че той засилва сърцето и ни уверяваха, че ще умрат, ако се откажат от арека.

Животни и растения

На този остров видяхме кучета, котки, свине, кози и кокошки. Не липсват също така и ядовити растения: ориз, просо, копър, царевица, кокосови орехи, портокали, лимони, смокини и джидджирил. На Масао има и восък.

Злато

Тук се намира злато в изобилие. Две случки, на които станах очевиден, потвърждават това. Един островитянин ни донесе паница пълна с ориз и смокини, като поиска срещу това нож, който струваше най-много три катрини⁵⁶. Адмиралът му предложи няколко жълтици, но островитянинът не пожела да ги вземе, предпочете ножа. Друг местен жител ни донесе голямо кюлче злато и поиска срещу него шест огърлици от стъклен мъниста, обаче адмиралът забрани изрично тази размяна, за да не издадем пред местните жители, че златото за нас е по-ценно от собствените ни стоки.

Разположението на Масао

Остров Масао се намира на 9°40' северна ширина и 1620 западна дължина от демаркационната линия. Тя пък е на разстояние 25 левги от остров Хумуну.

Сбогуване

Оттук поехме на северозапад и открихме пет острова: Цейлон, Бохол, Каниган, Бейбай и Гатиган. Когато плавахме покрай Гатиган, видяхме прилепи, големи колкото орли.⁵⁷ Убихме една от тези големи птици и я изядохме. Имаше вкус на кокошка. По тези острови се срещат и гълъби, гургулици, папагали и друг един вид едри черни птици. Те

56. Старинна испанска монета. Б.ред.

57. Летящи кучета. Б.пр.

снасят яйца, които са големи, колкото пачите, и са много вкусни. Разказаха ни, че женските снасяли яйцата си в пясъка, където те се излюпвали благодарение на слънчевата топлина.

Поло, Тикобон, Поцон

От Гатиган се отправихме на запад. Понеже кралят на Масао, който бе удържал обещанието си и наистина тръгна с нас да ни показва пътя, не бе в състояние да ни следва със своята малка лодка, спряхме се да го изчакаме недалеч от три острова, които носеха имената Поло, Тикобон и Поцон. Тук кралят ни настигна и се качи заедно със свитата си на борда на кораба. Той прие това като висока чест и не можеше да се начуди на нашето мореплавателско изкуство. На шести април съзряхме остров Зубу, който е на петнадесет левги от остров Гатиган.

7 април

В неделя, на 7 април, навлязохме в пристанището на Зубу. Пред нас се разкриха множество малки селища с чудновати къщи, построени върху дърветата. След като хвърлихме котва, адмиралът нареди да вдигнем всички знамена, да опънем ветрилата и да дадем един салют. Гърмежът на оръдията предизвика голямо безпокойство сред островитяните.

Наши пратеници се отправят при краля на Зубу

Адмиралът изпрати един от нашите млади хора заедно с преводача при краля на Зубу. Не станало нужда двамата да търсят дълго владетеля – открили го сред селището, заобиколен от голяма тълпа, изплашен от гърмежите на нашите оръдия. Преводачът, както му бе заповядано, успокои краля, като му обяснил, че топовните изстрели означават само поздрав и същевременно са знак, че не искаме друго освен мир и приятелство с жителите на острова и с техния крал. Кралят на Зубу изслушал тези обяснения и казал, че не се съмнява в истинността на думите им.

Най-могъщият крал на земята

Чрез един от своите министри кралят запитал преводача какво ни е довело на острова. Преводачът отговорил, че неговият господар –

главнокомандуващият – служи при най-великия и могъщ крал на земята и че целта на това пътуване е да стигнем до Малуко. Тук сме спрели, за да се запознаем с остров Зубу и с неговия крал и да направим разменна търговия, тъй като така ни е посъветвал кралят на Масао, с когото сме добри приятели.

Кралят иска данък

Кралят отговорил, че сме му драги гости, но трябва да платим данък, ако искаме да хвърлим котва в пристанището на неговия остров и да търгуваме. За да подкрепи тези си думи, той добавил, че само преди четири дни една джонка от Сиам⁵⁸, която била дошла тук да закупува злато и роби, платила такъв данък. Освен това повикал и един търговец от Сиам да потвърди гореказаното.

Ние се възпротивяване

Преводачът отговорил, че неговият господар, адмирал при най-великия и могъщ крал на света, не ще се съгласи да плати данък на нито една коронована глава в света. Ако кралят на Зубу желае мир, ще го има, ако пък желае война, може и война да се отвори, но тя ще завърши с неговото пълно унищожение. Още преводачът не изрекъл тези думи, търговецът от Сиам се приближил до краля и му казал на своя език:

– Господарю, бъдете предпазлив! Тези мъже принадлежат към народа, който покори Каликут, Малака и цяла Индия.

Той ни взел за португалци. Преводачът, който чул и разбрал това предупреждение, продължил да обяснява, че кралят, за когото говори, е още по-могъщ от краля на Португалия, защото сиамският търговец имал него пред вид и добавил, че става дума за краля на Испания, владетеля на целия християнски свят. Повторил също, че ще съсипем острова, ако отблъснат нашето предложение за приятелство.

Търговецът потвърдил правотата на тези думи и това поставило краля на Зубу в голямо затруднение. Той обещал да се посъветва със своите министри и да даде отговор на следващия ден. После наредил да поднесат закуска от местни ястия.

Кралят на Масао като посредник

58. Неофициалното наименование на Китай. Б.ред.

След като нашите пратеници се върнаха на кораба, кралят на Масао, най-силният владетел на тези острови след краля на Зубу, слезе на сушата, за да убеди краля на Зубу, че ще бъде по-добре за него, ако се постарее да спечели нашето приятелство.

Кралят на Зубу отстъпва

На следващия ден, 8 април, писарят на кораба и преводачът се отправиха към Зубу. Кралят, излязъл да ги посрещне, придружен от най-знатните си приближени. Той уверил пратениците, че не ще иска данък и ще стори всичко, за да спечели нашето приятелство. Отговорили му, че може да има това приятелство, ако се съгласи да търгува с нас и да ни снабди с пресни храни.

Побратимяване

Кралят приел условията на нашите пратеници и ги помолил да отнесат едно странно поръчение: за да се побратимят с адмирала, той трябвало да пусне кръв от дясната си ръка и да му я изпрати. Кралят също щял да стори това. Размяната на кръв била доказателство за вярно приятелство.

Нашите пратеници обещали да предадат тази заръка на адмирала. Преди да си тръгнат, кралят на Зубу им дал да разберат, че е свикнал да получава подаръци от капитаните на всички кораби, които спират в неговото пристанище. Писарят отвърнал, че той пръв трябва да даде пример с подаръците, щом държи толкова много да се спазва тази традиция. Кралят се съгласил.

Адмиралът се опитва да сплаши краля на Зубу

Във вторник, 9 април, кралят на Масао се върна на нашия кораб. Той водеше със себе си сиамския търговец и предаде на адмирала поздрав от краля на Зубу. В същото време съобщи, че кралят на Зубу в момента е зает да събира големи количества хранителни припаси, за да ни ги подари. Подир обед ни посети един племенник на краля и ни предаде, че на кораба ще дойдат двама министри, за да сключат с нас съюз. Адмиралът поблагодари на пратеника и му показа един войник, облечен

от глава до пети в стоманена броня, като не пропусна да отбележи, че ние всички ще облечем такова снаряжение, ако бъдем принудени да водим война срещу Зубу. Племенникът на краля силно се изплаши, когато видя бронирания войник, но адмиралът го успокои и увери, че оръжията ни могат да принесат полза на нашите приятели. Ако обаче бъдем принудени да приемем обитателите на Зубу за врагове, тяхното унищожение ще бъде за нас толкова просто и лесно, колкото да отмахнеш капка пот от челото си. Магелан произнесе тези думи с горд, заплашителен тон, защото предполагаше, че племенникът ще разкаже всичко това на краля на Зубу.

Пратеници от краля на Зубу

Още преди да се здрачи, племенникът се появи отново. Заедно с него бяха сиамският търговец, главният съдия и осмина вождове от острова. Те казаха, че желаят да сключат съюз. Нашият главнокомандуващ прие пратениците с достойнство, седнал в креслото от червено кадифе. На краля на Масао и на племенника на краля на Зубу, който същевременно бе наследник на кралския сан, също бяха предложени такива кресла. За всички останали разстлахме рогозки.

Съюз

Чрез преводача адмиралът запита пратениците дали притежават достатъчно пълномощия, за да сключат с него договор и дали при тях е обичайно такива договори да се обсъждат открито пред всички. И на двата въпроса бе отговорено утвърдително, след което адмиралът изложи пред кралския племенник предимствата, които произлизат за двете страни от този договор, ако бог благослови съюза. Той прибави още няколко думи, предназначени да внушат на нашите гости уважение към нас и зачитане на нашата религия.

Незачитане на възрастните

Адмиралът запита пратениците у кого преминава господството на острова след смъртта на краля. Отговориха му, че племенникът ще поеме властта, понеже кралят имал само дъщери. По този повод узнахме, че тук бащите загубват правата си, когато достигнат една определена

възраст. Тогава властта преминава в ръцете на синовете. Адмиралът му обясни, че този обичай е недостоеен, тъй като бог, който е създал небето и земята, изрично е заповядал на децата да почитат майка си и баща си. Той не пропусна да спомене, че всички, които не изпълняват това, ще бъдат наказани да горят във вечен огън. За да внуши още по-силно тази повеля на островитяните, той започна да ги поучава, че всички ние сме длъжни да спазваме Божиите заповеди, тъй като без изключение сме произлезли от Адам и Ева. Разказа им в добавка и различни откъси от Библейската история, а ние всички наблюдавахме с какъв интерес го слушаха островитяните, които проявяваха желание да научат повече за нашата религия. Когато напуснаха кораба, те дори помолиха адмирала да остави двама мъже на острова, които да ги посветят в християнството и да ги наставляват и обещаха да държат на висока почит тези мъже.

Магелан предлага на островитяните да се покръстят

Адмиралът обясни на пратениците, че за тях е необходимо да приемат покръстването и че това може да стане още преди неговото отпътуване. Обясни им също че не ще остави никого от своите хора, но е съгласен някой ден да се върне отново и да доведе пастор, който ще посвети народа на Зубу в християнската религия. Пратениците приеха това предложение и го увериха, че на драго сърце ще се покръстят, след като се посъветват със своя крал. Магелан ги предупреди, че не би трябвало да се решат на тази важна стъпка от страх пред нас или заради надежди за земни облаги, защото той не възнамерява да им наложи със сила да се покръстят, нито пък да отклони жителите на Зубу от вярата на техните деди. И все пак адмиралът не скри от обитателите на острова какви предимства ще им донесе християнството и че след като станат християни, те ще бъдат зачитани и обичани от всички народи. Тогава всички в един глас възкликнаха, че нито от страх, нито за наша угода искат да приемат нашата религия, а са склонни да го направят само по собствено желание.

Прогонване на дявола

Адмиралът разясни на пратениците, че и жените трябва да приемат християнството, тъй като новата религия забранява съжителство между покръстени и непокръстени.

Говори и за това, че е научил колко силно жителите на острова се страхуват от честата поява на дявола. Обеща им, че ще се освободят завинаги от този страх, след като приемат новата вяра, защото тогава дяволът не ще дръзва вече да се покаже.

Островитяните казаха, че ни се доверяват напълно и повторно изразиха желание да се покръстят. След тези думи адмиралът прегърна всеки от тях поотделно. Той беше силно развълнуван и в очите му имаше сълзи.

Мир и съюз за вечни времена

Адмиралът улови ръцете на кралския племенник и на краля на Масао и им каза с развълнуван глас, заклевайки се в светата вяра, във верността към своя крал и в одеждите на светия Якоб, че между краля на Испания и краля на Зубу ще се възцари мир за вечни времена. Пратениците от своя страна дадоха същото обещание.

Подаръци

Подир тържественото сключване на договора за мир бе поднесена закуска. Веднага след привършването и пратениците връчиха на адмирала подаръците на краля на Зубу: кошове, пълни с ориз, свине, кози и кокошки. Племенникът се извини, защото предлага такива дарове, кралят на Зубу знаел добре, че те не са достойни за един храбър войн и собственик на тези големи плаващи домове. Адмиралът връчи на принца къс бяло платно, червена шапка, няколко огърлици от стъклени мъниста и един позлатен стъклен бокал, тъй като знаеше добре, че тези народи много ценят стъклото. На краля на Масао не даде подарък, защото наскоро му бе подарил наметка от индийска материя. Останалите пратеници бяха щедро дарени с хлопки и с огърлици от стъклени маниста.

Приветствието на адмирала

Този ден адмиралът се обърна със слово към всички. Той заяви, че от сега нататък ще жънем плодовете на нашите усилия и припомни в същото време за онези наши другари, които бяха загинали през време на плаването. Адмиралът използва случая да благодари на краля на Масао за неговата помощ и приятелство и обеща да разкаже на испанския крал

за неговата вярност.

На края адмиралът ни призова да не забравяме никога, че ако сме оцелели въпреки всички опасности, които ни дебнеха из пътя, то за това дължим благодарност единствено на светата Дева. В знак на преклонение пред светата Дева той освободи затворниците, които се намираха в тъмницата на кораба.

Аз отнасям на краля на Зубу даровете на адмирала

Около един час след като пратениците напуснаха кораба ни, адмиралът заповяда на мен, на още едного и на преводача да слезем на сушата, за да отнесем на краля на Зубу определените за него дарове: копринена дреха, едната половина на която бе жълта, а другата виолетова, една червена шапка и няколко наниза стъклени мъниста. Дрехата беше изработена по ориенталски. Освен това след известно колебание Магелан ни даде една сребърна купа и два позлатени стъклени бокала и ни каза да предадем тези дарове само в случай, че кралят ни приеме благосклонно.

Бунт

Придружителят ми бе един испански рицар, който веднага щом стъпихме на сушата, ме помоли да оставим преводача на известно разстояние зад нас. Аз изпълних желанието и след това той ми каза, че за него било непоносимо да служи под командата на португалец. Предложи ми още да свикаме всички капитани и да вземем решение за свалянето на адмирала. Аз му припомних големите заслуги на Магелан за успеха на плаването, ала той не искаше и да чуе за това; каза, че мисля така, само защото не съм испанец. Никога кралят на Испания не би поверил командуването на една такава голяма флотилия на португалец, сторил го е, тъй като самият той не е испанец. Посъветвах рицаря да не произнася това пред други уши, ако не иска да бъде обезглавен за подстрекаване към бунт.

Прием при краля

Кралят ни прие в своя палат. Заобиколен от голяма дворцова свита, той седеше върху постеля от палмови листа. Парче памучен плат

обвиваше хълбоците му, бродирано було покриваше главата, на ушите му се люлееха две големи златни обици, украсени със скъпоценни камъни. Скъпа огърлица красеше шията. Той бе дребен, много дебел и цялото му тяло бе татуирано.

На една рогозка, разстлана направо на земята, бяха поставени порцеланови купи, с яйца от костенурка и четири кани с палмово вино, които бяха покрити с благоуханни билки. Имаше и една тръстикова пръчка, с нея островитяните си служат при пиене.

Предаване на даровете

Ние приветствувахме краля и чрез преводача му казахме, че нашият главнокомандуващ, адмиралът, му благодари за даровете и сега по нас му изпраща в ответ подаръци, като го моли да ги приеме в знак на искрено приятелство. След това заметнахме краля с копринената дреха и поставихме на главата му шапката. Поднесохме му и останалите дарове. Най на края аз вдигнах двата бокала над главата си и преди да му ги подам, ги целунах. Кралят направи същото. Той ни покани да си вземем от яйцата и да пием вино. Докато ние пирувахме, островитяните, които ни бяха посетили на кораба, разказаха за предложението на адмирала и за облагите, които му обещаваха приемането на нашата религия. Кралят ги изслуша внимателно и ни покани да споделим с него и вечерята. Ние му поблагодарихме за това, но сметнахме все пак за по-уместно да се върнем на кораба.

Музика

Преди да напуснем острова, зетят на краля ни заведе в един дом, където ми очакваха четири момичета. Едното беше поставен на земята барабан, другото държеше в ръка малка бухалка, обвита с палмова кора, и удряше с нея два тимпана. Третото стоеше пред един голям литавър, а четвъртото удряше две триъгълни плоскости, които издаваха много приятен звук. Четирите следваха така точно ритъма, че ние се възхитихме от голямото им музикално майсторство. Тимпаните, направени от метал, бяха донесени от страната Signio Magno⁵⁹. По-късно при едно повторно посещение на острова видяхме и други музикални инструменти, които местните жители наричаха агон⁶⁰. Те също издаваха много

59. Китай. Б.пр.

приятен звук.

Танц

Четири момичета бяха много красиви и белокожи – почти като европейки. Макар че бяха вече големи девойки, двете от тях бяха напълно голи, а останалите две бяха покрили бедрата си с дървесна кора. В пробитите им уши се люшкаха големи дървени халки. Косите им бяха черни и дълги, на главите си носеха малки прозрачни воали. Принцът накара трите от тях да танцуват, а четвъртата съпровождаше танца с музика. След като изпразнихме още една кана вино, ние се върнахме на кораба.

10 април

На 10 срещу 11 април почина един от нашите моряци. По тази причина Магелан ми заповяда да сляза още веднъж на сушата заедно с преводача, за да помоля краля да даде съгласието си за погребение и да определи мястото, където можехме да спуснем мъртвия в земята. И този път заварихме краля заобиколен от своите знатни хора. След като му изложих молбата на адмирала, той отвърна:

– Щом аз и моят народ сме поданици на твоя господар, какво по-естествено от това моята страна да му принадлежи.

Обясних му, че при нас е прието да осветяваме мястото на гроба и да поставяме кръст на него. Кралят обеща, че ще се отнася с почит към кръста.

Подир обед осветихме, доколкото ни бе възможно, площада на селището и погребяхме нашия покойник. Вечерта стана нужда да погребем и втори.

Преяждане и препиване

Двамата моряци бяха умрели от това, че бяха яли и пили прекалено много. Подир лишенията през дългите месеци те не бяха подготвени за това. Ето защо Магелан нареди всички да се хранят и да пият умерено и заяви, че ще наказва строго всички, които не изпълняват неговите заповеди. Той самият не ядеше никога повече от това, което бе необходимо

за поддържане на физическите му сили, но обичаше при всяко ядене да изпива по чаша вино. Обаче виното, което правеха на тези острови, не беше по вкуса му.

Теглилки

Същия ден свалихме на сушата голяма част от нашите стоки за размяна и ги наредихме в едно жилище, което кралят взе под своята височайша закрила. Определени бяха четирима души, които да открият разменната търговия.

Този народ, който цени високо честността, познава мерките и теглилките. Везните при тях представляват дървена пръчка, прикрепена на връв. На единия ѝ край виси на три върви блюдото на везните, а на другия оловна тежест. Докато на тази страна се окачват тежестите, в блюдото се слага стоката, която трябва да се изтегли. На остров Зубу видяхме и мерки за дължина и за обем.

Развлечения

Островитянките много обичат развлеченията и безделието. Вече описвах по какъв начин удрят тимпаните. Заедно с тях надуват и гайди, които наподобяват нашите, а също така свирят и на инструменти с медни струни. Гайдите наричат субин.

Жилищата им са направени от греди, дъски и тръстика и имат помещения като нашите. Строят ги върху колове, в тях може да се влезе само с помощта на стълба. Помещението, което се намира долу, служи преди всичко като обор или кочина за свине, кози и кокошки. В него се съхраняват и храните.

Гарвани в гърлата на китове

Разказваха ни, че тук се срещали черни, подобни на гарвани птици. Щом на повърхността на океана се покажел кит, те дебнели мига, в който той ще отвори уста, бързо влетявали вътре и изтръгвали сърцето му. Китът падал мъртъв във водата, а птиците кълвели сърцето му, което било голямо лакомство за тях. Тези птици имали назъбен клон, черна кожа и бяло вкусно месо. Островитяните ги наричат лаган⁶¹.

61. Вероятно става дума за лининкоед. Б.пр.

(липсваща картинка???)

Жилища и предмети от бита на островитяните: А, Д и Е – жилища; В – секира; В – хамак; Г – теглилка

Търговия, 12 април

В петък, на 12 април, отворихме нашия склад, извадихме и изложихме стоките, които носехме за размяна. Островитяните ги разглеждаха с удивление, но не се решаваха да ги пипнат. За месинг и желязо те ни даваха злато. За стъклени мъниста и за гривни получавахме ориз, свине, кози и други храни. Адмиралът обаче забрани да проявяваме прекалена алчност за злато. Ако не бе издал тази заповед, моряците щяха да продадат всичкото си имущество и цялата търговия щеше да се опорочи.

Вест от остров Бърней и Молуките

Научихме за един остров на име Бърней⁶², на който имало множество големи къщи и дори кораби, подобни на нашите. Уверяваха ни, че жителите на Бърней знаели добре пътя за Малуко. Като чухме това, ние се зарадвахме и адмиралът реши да се отправи към този остров.

13 април

Адмиралът не бе забравил, че кралят на Зубу обеща да приеме християнската религия. Определено бе церемонията да стане в неделя, 14 април. На площада, който ние вече бяхме осветили, островитяните построиха една арка, която украсиха с пъстроцветни парчета плат и палмови клонки.

Приготовления за покръстването

Двама моряци, въръжени от глава до пети, свалиха кралското знаме на сушата. Ние останалите, четиридесет на брой, вървахме след тях. Когато слизахме от лодките, от всички оръдия прогърмя залп и

62. Остров Борнео. Б.пр.

островитяните, които все още не можеха да свикнат с тоя гърмеж, пак се уплашиха. Адмиралът и кралят се прегърнаха. След това заеха местата си под арката, където бяха приготвени два стола, единият облечен в зелено, другият в синьо кадифе. Останалите вождове насядаха върху възглавници или рокозки, а ние останахме прави.

Земни облаги благодарение на християнството

Адмиралът обясни на краля, че покрай другите предимства, които ще получи чрез приемането на християнството, той не бива да забравя, че ще побеждава по-лесно и своите врагове. В отговор кралят каза, че не по тази причина желае да стане християнин, но все пак би бил доволен, ако спечели по-голямо влияние над някои вождове на острова, които не му се подчиняват и смятат, че не са по-долу от него.

Адмиралът тозчас нареди да повикат тези вождове. Той накара преводачът да им каже, че ще ги унищожи и ще присвои техните богатства, ако продължават да не се подчиняват на краля на Зубу. Тази закана постигна желаното въздействие. Вождовете дадоха обещание да признаят краля за свой върховен глава.

Сега Магелан обеща след завръщането си в Испания да дойде отново с много по-голяма военна сила и да направи краля на Зубу най-силния владетел на всички тези острови като награда за това, че той пръв се реши да приеме християнската религия. Кралят му благодари, като вдигна събраните си ръце към небето, и горещо помоли адмирала да остави повече мъже на остров Зубу, които ще могат да го посветят в тайните на християнската религия. Магелан обеща да изпълни тази молба при едно условие – че ще му бъдат поверени двама младежи от знатен произход. Тях той искаше да вземе със себе си в Испания, за да изучат там испански език и след завръщането си на острова да могат да опишат всичко, което са видели в най-могъщата страна на света.

Готовността на островитяните да приемат християнството

Изправихме един голям дървен кръст в средата на площада и след това обявихме, че всеки, който е решил да приеме християнската религия, трябва да унищожи досегашните идоли и да постави на тяхно място в колибата си кръст; на този символ островитяните трябва да се молят всяка сутрин, преди да са сложили храна в стомаха си, като коленичат

пред него и произнесат една молитва, на която Магелан ще ги научи. Освен това тяхно задължение ще бъде да укрепват вярата си в Христос с добри дела. Всички местни жители обещаха да се придържат към тези напътствия.

Покръстване на краля и на мнозина други

След тези думи адмиралът хвана краля за ръка и го увери, че се е облякъл целият в бяло само за да покаже искрената си любов към племената на тези острови. После го поведе към арката. Първи се покръстиха кралят, принцът, кралят на Масао и сиамският търговец. Последваха ги още петстотин други островитяни. Кралят, който досега се бе наричал раджа Хумабон, получи името на краля на Испания, принцът бе наречен Фернандо, кралят на Масао – Йоханес. Един друг знатен островитянин кръстихме Фернандо, търговеца Кристофоро. На останалите бяха дадени други имена. Тази церемония бе последвана от тържествена литургия. След това адмиралът покани всички покръстени на обед, но те отказаха и само ни придружиха до лодките. Когато се качвахме в тях, оръдията отново ги приветствуваха.

Покръстване на кралицата и на нейната свита

След като се наобядвахме, отправихме се заедно с нашия пастор към сушата, за да покръстим кралицата и другите жени. Близко четиридесет жени се възкачиха на арката. Аз показах на кралицата една малка статуя, която изобразяваше светата Дева с малкия Христос, и тя със сълзи на очи ме замоли да ѝ я подаря, за да я постави на мястото на досегашните идоли. При покръстването кралицата получи името Хуана. Така се наричаше майката на испанския крал. Жената на принца нарекохме Катерина, а кралицата на Масао – Елизабет. Този ден ние покръстихме близо осемстотин души – мъже, жени и деца.

Облеклото на кралицата

Кралицата, много млада и необикновено красива жена, носеше дреха от бяло и черно платно, а на главата си – голяма шапка от палмови листа, която наподобяваше папска тиара. Без това украшение за главата във форма на слънчобран кралицата не излиза. Устните и ноктите ѝ бяха

оцветени в ярко червено.

Фойерверк

На свечеряване кралят и кралицата, следвани от голяма тълпа, дойдоха на брега. Адмиралът ги изненада с фойерверк и с оръдейна канонада, която сега дори ги забавляваше. Адмиралът и кралете се обръщаха един към друг с „brate“.

Април

Осем дни ни бяха необходими, за да покръстим всички жители на Зубу и на съседните острови. На един от островите имаше село, чиито жители се възпротивиха да се подчинят на краля и на нас. Ние опожарихме това село, издигнахме наред площада кръст в знак на това, че жителите му са били езичници. Ако бяха мохамедани, щяхме да издигнем каменна колона, която да олицетворява твърдостта на техните сърца, защото мохамеданите се подаваха много по-мъчно на покръстване от езичниците.

Адмиралът слизаше всеки ден на сушата, за да присъствува на литургията. Непрестанно се явяваха островитяни, които желяха да станат християни. Магелан написа един катехизис за тях, обясняваше им учението на нашата религия. Най-ревностните слушатели получаваха подарък стъклени мъниста.

Кралицата идва на литургия

Един ден кралицата също дойде на литургията. Пред нея вървяха три млади островитянки, всяка от които държеше в ръцете си по една шапка. Самата кралица бе облечена в черно-бяла рокля и заметната с голям копринен воал с втъкани златни ивици, който стигаше до хълбоците. Следваха я десет други жени. Облеклото им се състоеше от тесен, изплетен от листа колан, който припасваше кръста, и малка шапка от палмови листа. Кралицата се поклони пред олтара и след това седна на бродирана копринена възглавница. Адмиралът я поръси с розова вода, чието ухание жените на тази страна особено обичат. Понеже Магелан знаеше, че на кралицата много и харесва малкият Христос, подари ѝ една статуетка и я помоли да я почете, като я постави в своите покои на

мястото на идолите, с които тя още не можеше да се раздели.

Клетва за вяност

Намерението на адмирала бе да усилва властта на покръстения крал. Затова той му заповяда да се явява на литургия в копринена дреха и да води със себе си и двамата си братя. Единият от тях, бащата на престолонаследника, се казваше Бендера, а другият Кадайо. Той нареди на още неколцина вождове да идват на литургията, а именно: Симиут, Сибуайа, Сисакат, Магалибе и други.

След литургията Магелан им заповяда да се закълнат, че винаги ще се покоряват на краля на Зубу. Те сториха тона и целунаха ръка на покръстения си владетел. Веднага след това адмиралът накара краля на Зубу да се закълне, че той от своя страна завинаги ще се подчинява на краля на Испания и ще му остане верен. След като кралят изрече тази клетва, адмиралът измъкна сабята си от ножницата и пред лицето на светата майка обясни на краля, че е по-добре да умре, отколкото да наруши клетвата. Той потвърди думите си с клетва пред светата Дева, в живота на своя господар и в светата одежда, която носеше в чест на свети Якоб.

Трон за краля

Подир тази церемония адмиралът подари на краля кресло от червено кадифе и го прикани никога вече да не сяда на земята, а да нарежда всеки път да отнасят това кресло там, накъдето се запътва и той. Обясни му също как трябва да се държи според новото си положение.

Скъпоценни подаръци за адмирала

Кралят даде тържествено обещание да изпълнява тези напътствия. За да покаже на адмирала колко му е благодарен и колко го обича, той нареди да му връчат скъпите дарове, които бе приготвил: две много големи златни обици, две златни гривни и две златни скоби за краката – най-скъпата украса на кралете на тези страни, защото всички владетели тук ходят голи и боси, единственото им облекло е парче памучен плат, което покрива хълбоците и стига до коленете.

Суеверие

Адмиралът бе заповядал на краля и на всички други новопокръстени да изгорят досегашните си идоли и те тържествено бяха обещали да го направят. Скоро обаче установихме, че островитяните не само бяха запазили изображенията на своите богове, но и продължаваха да им принасят кръвави жертви. Те не отричаха това и си служеха винаги с едно и също готово изречение; че не принасяли тези жертви за себе си, а за един болен, който от четири дни вече не можел да проговори. Този болен бе братът на краля, когото на острова смятаха не само за най-умния, но и за най-храбрия мъж.

Адмиралът им обясни, че ако наистина вярват в Исус Христос трябва начаса да изгорят идолите и да покръстят болния. Само така той би могъл да си възвърне здравето. Ако това не стане, адмиралът ще се остави да му отсекаат главата. Кралят заяви, че е съгласен. По този начин той доказа, че носи истинската вяра.

Ние потеглихме в тържествена процесия от площада към къщата на болния, който наистина не можеше вече да произнесе нито дума и не бе в състояние да движи крайниците си. Пасторът покръсти него, двете му жени и десетте му дъщери и поръси със светена вода помещението, в което лежеше. Подир всичко това адмиралът запита болния, осъден, както изглеждаше, завинаги да бъде ням, как се чувства. Той начаса отговори, че му е по-добре. Това бе едно истинско чудо на нашето време.

Адмиралът коленичи и благодари на бога за подкрепата. След това даде на принца чаша разхладително питие, розова вода, розово масло и малко захар. Подари му също така дюшек, чаршафи, възглавница, жълта вълнена завивка и специално вино за усилване.

Изгаряне на идолите

На петия ден след покръстването принцът стана от болничния одър, възвърнал напълно силите си. Първото нещо, което направи, бе в присъствието на краля и на целия народ, да изгори един идол, който няколко стари жени грижливо криеха в дома му, за да му отдават почит. Принцът нареди също така да бъде разрушен и намиращият се на брега на морето храм, в който народът се събираше, за да изяде принесеното в жертва на идолите месо. Островитяните приеха с одобрение това разрушение и сами решиха да изгорят всички идоли и най-вече тези в кралския дворец. Когато ние се пръснахме, те започнаха да викат в чест на

испанския крал: Да живее Кастилия!

Идоли

Идолите в тази страна са дървени, боядисани и отзад издълбани. Ръцете и краката им са разперени, а ходилата вдигнати нависоко. Лицата им са едри, с необикновено широка уста, в която стърчат четири зъба, прилични на бивниците на глиган. Понеже говоря за идоли на тези островитяни, искам да опиша и някои техни суеверни церемонии или поне една от тях – освещаване на свиня.

Освещаване на свиня

Тази отвратителна церемония започва с удари на тъпан. Изнасят се три големи порцеланови купи. В едната има риба, ориз и сладки, във втората – кърпи от кората на дървото камбаия и две снопчета палмови кори, а третата е пълна с печено просо. След като музиката свири известно време, една от кърпите се разстила на земята и две стари жени, които държат в ръце големи свирки от тръстикови пръчки, застават върху нея. Отпърво те приветствуват слънцето, след това увиват около кръста си кърпите, с които са покрити купите. Едната старица покрива и главата си с кърпа, а друга размахва в ръце тръстиковата свирка и изтръгва пискливи звуци, които съпровожда с танц. Междувременно тя отново и отново призовава слънцето. Другата се покрива с единия сноп палмови кори и като започва също да танцува, произнася неразбираеми думи, отправени към слънцето. След още някое време разстилат друга кърпа и върху нея полагат вързана свиня.

След като двете старици дълго са танцували и разговаряли със слънцето, млада жрица донася купичка с вино. Една от стариците посяга бързо към тази купичка, допира я четири пъти до устата си, като че иска да пие, но на края излива съдържанието ѝ върху сърцето на свинята. Жрицата отнася купичката и тогава връчват на старицата едно копие. Тя дълго го размахва, като от време на време се прицелва в сърцето на свинята, а през това време другата танцува все по-бързо и издава все по-пискливи и остри звуци със свирката. Най-сетне старицата забива копие. С бърз, добре премерен удар тя промушва сърцето на свинята.

Макар свинята да е мъртва, покриват раната с целебни билки. Старицата, която е убила животното, сега взема факлата, запалена още в

началото на церемонията, и я пхва в гърлото на свинята. Другата потапя свирката си в изтичащата кръв на животното и напръсква с нея онези, които стоят наоколо. След всичко това двете старици се събличат и започват да унищожават съдържанието на купите. От това, което им остава, могат да хапнат другите жени, но не и мъжете. На края свинята бива опърлена и опечена. Островитяните никога не ядат от това животно, ако не е убито и пречистено по този начин. Церемонията се извършва само от стари жени.

Погребение

Когато някой вожд умре, смъртта му се отбелязва много тържествено. Неведнъж съм наблюдавал такива процесии. Най-тачените жени се отправят към дома на покойника. Трупът е поставен в сандък, разположен в средата на къщата. Ограждат го с украсени с палмови листа въжета. Над тях са опънати памучни платна във форма на палатка, под която насядват забулени в бели забрадки жени. Всяка от тях е довела по една прислужница, която ѝ вее прохлада с ветрило от палмови листа. Останалите, които не са от толкова знатен произход, седят тъжни около палатката на покойния.

След известно време една от жените започва да реже косите на мъжа с нож. Друга, и то тъкмо онази, която е била най-знатната му съпруга, се простира върху мъртвеца така, че устата, ръцете и краката и покриват неговите. Първата продължава да реже косите му, втората започва ту да плаче, ту да пее, и това продължава много часове.

Около палатката са наслагани порцеланови съдове, в които е запален огън. Прислужници хвърлят от време на време в пламъците мира и други ароматични смоли, които разнасят приятен мирис. Отвън около къщата стоят много други жени и проливат сълзи, макар да не са били свързани с покойника.

Тази церемония продължава пет-шест дни. През това време покойникът остава в земното си жилище. Аз предполагам обаче, че го балсамират с камфор, за да спрат разлагането на трупа. На края слагат покойника в сандъка, за който вече споменахме, заковават го с дървени пирони и го погребват, като ограждат мястото с дъски.

Инфибулация

Младите, както и старите мъже, промушват срамните си части с гъше перо. Това украшение те не отстраняват никога и твърдят, че не им пречело. Нито пък на жените им – разказвах ми, че дори го искали.

Мъжете от тия племена са доста слабовати. Това сигурно се дължи и на споменатия лош обичай. Едно обаче е сигурно: въпреки тези странни предварителни приготовления жените от това племе предпочитаха нас далеч повече пред собствените си мъже.

Черната птица

Всяка нощ някаква черна птица, голяма колкото гарван, кацаше на една от колибите и тъй силно грачеше, че всички кучета наблизко и далеч започваха да вият. И това продължаваше по четири-пет часа. Но никой не искаше да ни разкрие какво означава грачът на тази птица.

Решителността на Магелан, април

В петък, 20 април, Сула, един от вождовете на остров Матан⁶³, проводи единия си син с две кози и с послание до адмирала, че не по своя вина не изпраща всичко обещано, виновен бил главатарят Силапулапу, който отказал да признае властта на испанския крал и да плати данъка. Сула предлагаше идната нощ да му изпратим на помощ няколко въоръжени моряци и тогава за него нямало да бъде трудно да убие съперника си или поне да го застави да се подчини.

Тази новина накара адмирала да се отправи сам с три лодки за остров Матан. Ние го молихме да не се излага на такава опасност, но той ни отговори, че добрият пастор не бива да изоставя стадото си. Сула ни беше обещал три кози, три свине, три товара ориз и три товара просо, от които ние много се нуждаехме.

Нападение на остров Матан

Напуснахме Зубу към полунощ, бяхме около шестдесет души – всички с шлемове и брони. Съпровождаха ни покръстеният крал, зет му и множество вождове от Зубу, следвани от близо хиляда въоръжени бойци. Три часа преди изгрев слънце стигнахме Матан. Адмиралът, който искаше да избегне кръвопролитие, изпрати на сушата сиамския

63. Малък остров източно от Себу. Б.ред.

търговец и му нареди да съобщи на Силапулапу и на неговите бойци, че ще ги приемем за приятели, ако признаят върховната власт на краля на Испания и се подчинят на покръстения крал на Зубу. В противен случай ще ги накараме да почувствуват силата на нашите копия. Островитяните никак не се стреснаха от тези заплахи; отговориха, че и те като нас притежавали копия, макар това да са просто заострени тръстикови цеви или обгорени на огън колове. Молеха само да не ги нападаме през нощта, защото очаквали подкрепление. Това, разбира се, бе само една коварна уловка. Те искаха да ни подмамят да ги нападнем веднага, защото се надяваха, че ще изпопадаме в рововете, които бяха изкопали между морския бряг и своите жилища.

Битка на Матан, 27 април

Ние действително изчакахме да се развидели. Понеже лодките ни не можах да се приближат до брега поради плитчините и подводните скали, четиридесет и девет души скочиха направо във водата, а единадесет останаха за прикритие на лодките. До кръста във вода трябваше да прегазим едно разстояние от два изстрела с арбалет, докато усетим твърда почва под краката си. Преди да слезем от лодките, Магелан ни напомни, че неотдавна капитан Фернандо Кортес бе победил в Юкатан три хиляди индианци с двеста верни свои бойци и ни призова да не се плашим от численото надмощие на врага.

Насреща ни излязоха повече от хиляда и петстотин островитяни, разделени на три групи. Те се хвърлиха едновременно, с ужасни викове срещу нас. Двете групи ни нападнаха от страни, третата ни атакува отпред. Нас Магелан ни преразпредели в две еднакво силни части и битката започна. Стрелците с лъкове и мускети⁶⁴ стреляха близо половин час срещу неприятеля, без да му причинят големи щети, защото, макар че куршумите и стрелите пробиваха тънките щитове на туземците, раните, които им причиняваха, бяха твърде незначителни, за да накарат неприятеля да отстъпи. Адмиралът викаше: „Не стреляйте, не стреляйте!“⁶⁴, но неговите викове заглъхваха в рева на диваците. Скоро свършихме стрелите си и островитяните започнаха да ни атакуват. Облак от стрели и тръстикови копия, някои от които завършваха на върха с рибя кост, а също и овъглени колове, камъни и буци пръст се сипеха така бурно върху нас, че едва смогнахме да се отбраняваме.

64. От фр. musnet – голяма и тежка старовремска пушка. Б.ред.

Магелан заповядва да подпалим селото

Магелан заповяда да подпалим селото, за да всеем страх и да разпърснем неприятеля. Това не доведе до голям успех. Видът на пламъците разяри островитяните и ги направи по-крвожадни. Неколцина от тях нападнаха групата, която бе подпалила колибите им, и убиха двама от нашите.

Броят на неприятелите и яростта им като че ли непрестанно растяха. Една отровна стрела се заби в лявото бедро на адмирала. Сега той даде заповед за отстъпление в пълен ред, но по-голямата част от нашите побягнаха презглава, така че около адмирала останаха само осем души. В този момент островитяните насочиха всичките си стрели, копия и всякакви други оръжия срещу нас. Не ни оставаше друг изход, освен да отстъпим. Топовете не можеха да ни бъдат от полза, защото бяха твърде далеч от бойното поле.

Смъртта на адмирала

Ние се бранихме, доколкото можахме и без да прекъсваме битката, се оттеглихме назад към брега. Но дори когато вече бяхме нагазили във водата, островитяните не ни оставиха на мира. Техните стрели продължаваха да се сипят върху нас. Понеже познавах нашия главнокомандуващ, насочиха цялата си сила срещу него. На два пъти събориха шлема от главата му, но той не отстъпваше, макар че малцина се биеха редом с него. Тази неравна борба продължи повече от час. Магелан все още не бе отстъпил, когато един от островитяните успя да го рани с върха на копието си в лицето. Адмиралът начаса прободете противника си и копието му остана в тялото на убития. Сега той понечи да изтегли сабята си, но можа да я извади само до половината от ножницата, защото ранената дясна ръка вече не му се подчиняваше. Когато забелязаха това, островитяните се нахвърлиха вкупом върху него и един от тях така дълбоко заби копието си в лявото бедро на адмирала, че той падна по очи. В същия миг неприятелите се нахвърлиха върху него с оръжията си. Така загина нашият верен водач, нашата светлина, нашата опора.

Спасение

Вече ранен, Магелан се обърна няколко пъти към нас, за да види дали бяхме успели да се спасим. След като не остана съмнение, че той е мъртъв, ние се спуснахме към лодките, които стояха готови да отплават. Така че дължим спасението си на адмирала, защото островитяните се отказаха да ни преследват, а продължиха да секаят трупа му.

Покръстеният крал скърби

Покръстеният крал би могъл да ни се притече със своите бойци на помощ. Той навярно би го и направил, ако адмиралът, далеч неподозирайки какво ще се случи, не му бе заповядал да не напуска лодката си и само да наблюдава как ще разгромим неприятеля. Когато научи, че адмиралът е убит, кралят заплака.

Посмъртно

(липсваща картинка???)

През април 1521 г. Магелан намира смъртта си в една битка с жителите на остров Матан от групата на Филипинските острови

Фернандо Магелан е мъртъв. Но аз вярвам, че неговата слава ще го надживее. Той притежаваше всички добродетели. И сред най-големите опасности проявяваше непоколебима твърдост. По време на плаването подлагаше себе си на по-големи лишения, отколкото останалите. Имаше по-точни познания за морските карти и за мореплавателското изкуство от всеки друг на земята.

Затова именно никой друг освен него не прояви безстрашието да предприеме околосветското плаване, което той изведе успешно почти докрай.

Островитяните отказват да предадат трупа

Подир обед покръстеният крал с наше съгласие съобщи на обитателите на Матан, че сме готови да им предоставим колкото стоки искат, за да ни предадат труповете на нашия главнокомандуващ и на останалите убити войници. Те отхвърлиха тази молба и отвърнаха, че и всички богатства на света не могат да ги накарат да ни предадат символа на тяхната победа над нас.

Загубите

Тази зловеща битка се състоя на 27 април 1521 година. Адмиралът бе избрал този съботен ден, защото го смяташе за свещен. Заедно с него загинаха осем наши войници и четирима покръстени островитяни. Повечето от нас се върнаха ранени на корабите.

Когато изходът на битката бе вече решен, онези, които бяха останали в лодките, се поддадоха на изкушението да се приближат и да открият огън. По този начин те обаче причиниха повече загуби на нас, отколкото на неприятеля, който остави петнадесет трупа на бойното поле.

Новите капитани

Четиримата моряци, които бяха останали в Зубу да търгуват, донесоха всички стоки на корабите, веднага щом научиха за смъртта на адмирала. Избрахме двама главнокомандуващи: португалеца Дуарте Барбоса и испанеца Хуан Серану.

Вероломството на преводача

Енрико, преводач и роб на Магелан, се бе отървал с лека рана в битката и използва това за причина да не слиза повече на сушата, където ние не можехме да се справим без негова помощ. Той лежеше по цял ден върху постелята и се преструваше, че има силни болки. Дуарте Нарбоса, капитанът на кораба, командуван по-рано от Магелан, му поиска обяснение и му напомни, че все още е роб. Освен това го заплаши, че още сега ще заповяда да го наложат с тояги, а след завръщането ни в Испания ще го предаде на дона Беатрис, съпругата на убития адмирал, ако не поеме незабавно службата си.

Робът се надигна от постелята, но продължи да се преструва на болен, без да се безпокои от заплахите на капитана. Ала щом слязъл на сушата, незабавно отишъл при покръстения крал и го посъветвал да заграби всички наши кораби, стоки и оръжия още преди да отплаваме в откритото море. Кралят се вслушал с готовност в съвета на роба и двамата съставили план как да ни примамят. Когато робът се върна отново на кораба, той проявяваше особено усърдие и сговорчивост.

Измяна, 1 май

На 1 май още в ранна утрин покръстеният крал съобщи чрез един пратеник, че е решил да подари на краля на Испания някои особено скъпоценни камъни, и по този случай желае да покани двамата нови капитани на обед. Барбоса прие поканата, но Серану бе на мнение, че кралят може би иска да ни примами в клопка и че би било по-умно да донесат скъпоценните камъни на борда. Барбоса не допускаше, че покръстеният крал би могъл да ни измени и Серану го последва, за да не бъде обвинен в страхливост.

Двадесет и четирима мъже се отзоваха на поканата, между тях и космографът Сан Мартино де Севиля. Аз не се присъединих към групата, тъй като една рана на челото, нанесена с отровна стрела, все още ми причиняваше силни болки. Хуан Карвахо и останалите, едва стъпили на сушата, се върнаха отново на кораба, след като бяха видели как по чудо изцеленият блъснал и вкарал в своята колиба нашия пастор. Макар че предугадили измяната, те не предупредили другите.

Краят на Хуан Серану

Не мина много време и чухме викове за помощ. Веднага вдигнахме котва, приближихме с корабите до брега и почнахме да обстрелваме къщите на островитяните.

Не виждахме другарите си, но добре различихме Хуан Серану, ранен, само по риза. На въпроса ни какво се е случило с нашите хора, двадесет и четирима на брой, и с преводача, той отговори, че туземците избили всички с изключение на преводача, който преминал на страната на неприятеля. Заклеваше ни начаса да го откупим със стоки, но Карвахо се възпротиви, макар да бе кръстник на Серану. Имаше и други, които също не искаха да чуят за такава сделка, защото се надяваха, че със смъртта на двамата капитани би могло да се падне на тях командването на флотилията и дадоха нареждане нито една лодка да не се спуска във водата. Хуан Серану продължи да умолява своя кръстник да не го обрича на такава жестока гибел. Когато най-сетне разбра, че молбите му бяха напразни, той започна да проклина и да моли бога в деня на страшния съд да поиска сметка от неговия кръстник Хуан Карвахо. Но и тези думи не трогнаха Карвахо. Ние се отдалечихме с корабите и изоставихме Серану на съдбата му.

Богатствата на острова

На този остров има изобилие от храни. Освен животните, за които вече споменах, се срещат кучета и котки, които също могат да се ядат. Има още ориз, просо, царевица, портокали, лимони, захарна тръстика, кокосови орехи, чесън, джинджифил и мед. Тук правят също така много вкусно палмово вино. А злато има толкова много, че може да се натовари цяла флота. Когато някой от нас слезеше на сушата, все едно дали бе денем или нощем, винаги срещаше островитяни, които го канеха да яде и пие с тях. Тези островитяни ядат храните си полусурови, като при това не пестят солта. Това ги кара да пият често и по много. Храненето им отнема по пет до шест часа дневно.

Островът е голям. Има хубаво пристанище с два излаза – един на запад и друг на изток-североизток. Той е разположен на 10° северна ширина и 164° дължина от демаркационната линия.

Селища и вождове

На този остров има много селища, всяко от които си има свой вожд. Тези вождове се казват: Цилатон, Цигубукан, Чиманинга, Чиматикат и Чиканбух. За всички, които някога по-късно може да се озоват в тази част на света, ще кажа кои села на кой вожд са подчинени: вожд на Мандани е Апоноан, вожд на Лалан е Тетеу, вожд на Лалутан е Япац, вожд на Лубуцин е Циломай. Вождовете, чиито имена назовах в началото, управляват областта Цингапола, най-голямата от всички. Тези села ни бяха подчинени и ни плащаха данък.

Матан

Матан не е много далеч от Зубу. Главното му селище се казва също Матан. Вождовете се наричат Сула и Силапулапу. На това място преди смъртта на Магелан получихме добри сведения за Молукските острови.

Униние

След като се отдалечихме малко от брега, видяхме че островитяните бяха насекли на парчета кръста, който ние забихме на единия от

хълмовете. Сред нас цареше голямо униние не само поради смъртта на адмирала, а и поради това, че няхаме вече достатъчно хора, които да управляват корабите.

ОТ НАПУСКАНЕТО НА ЗУБУ ДО РАЗДЯЛАТА С МОЛУКСКИТЕ ОСТРОВИ

Сбогуване със Зубу

Скоро загубихме Зубу от очи и след десет левги хвърлихме котва край носа на един остров, който носи името Бохол⁶⁵. Понеже бяхме се примирили с мисълта, че екипажът вече не стигаше за управляването на всички кораби, решихме да изгорим „Концепсион“, тъй като той бе понесъл най-много щети по време на плаването. Преди да го предадем на пламъците, пренесохме всичко, което можеше още да ни послужи, на другите два кораба.

Бяхме напуснали пристанището на Севиля с четири кораба, а сега оставаха само два. Очите на мнозина се насълзиха, когато буйните пламъци обгърнаха „Концепсион“. Добре ни беше служил този кораб.

Лошо настроение

Сега вече никой не говореше за това, че Магелан бе португалец. Някои дори сваляха шапките си, когато споменаваха името му. Винаги става така, ваше благородие, едва след смъртта започват да виждат доброто у човека.

Настроението и на двата кораба беше лошо. Причината не бе само смъртта на адмирала – повечето от нас бяха загубили по време на плаването, и най-вече на остров Матан, верни другари. Екипажът не проявяваше доверие към двамата нови капитани, по все пак държеше повече на испанеца, отколкото на португалеца. Никой вече не продумваше за връщане в родината.

Панилонгон, юни

Продължихме на югозапад и минахме покрай един остров на име

65. Остров от групата на Филипините. Б.ред.

Панилонгон. Хората там са черни като етиопци. Подпрени на дълги, тесни копия, те бяха застанали в заплашителна поза на брега. Навярно и до тях бе стигнала вестта, че и ние сме уязвими и смъртни. Тази вест може би се предаваше от остров на остров и това бе много опасно за нас.

Странно засвидетелствуване на приятелство

Подир три дни отново се натъкнахме на голям остров. Хвърлихме котва край неговите брегове. Кралят ни посети на борда на кораба и в знак на своите симпатии към нас рани лявата си ръка и намокри с кръвта гърдите и върха на езика си. Ние направихме същото. След тази церемония кралят, който бе дошъл сам, си отиде. През цялото време, докато беше на кораба, той не произнесе нито дума. Ние също мълчахме.

Страхът на капитаните

Кралят бе поканил със знаци капитаните да го посетят. Но нито един от тях, или пък който и да е друг от кораба, не пожела да последва тази покана. Всички твърдяха, че са болни и изтощени. Изборът падна върху испанския рицар, който се бе осмелил да кори своя върховен пълководец, великия и благороден крал на Испания, но и той отказа да слезе на сушата. На края трябваше аз да се впусна в това опасно приключение. Заявих, че съм готов да посетя краля, макар че капитаните не ми дадоха придружители.

И тъй, аз се отправих сам към сушата. Кралят ме очакваше на брега. Скоро стигнахме до една река, по чиито брегове се виждаха много рибари. Кралят ходеше гол, както и всички обитатели на този и на съседните острови, само хълбоците му бяха покрити с тясно парче плат, но той и него свали, когато се качихме в една лодка и потеглихме нагоре по реката. Лодкарите пъха през целия път. В два часа през нощта стигнахме до жилището на краля, то бе отдалечено на две левги от мястото, където бяхме хвърлили котва. Намираще се на самия бряг на реката между две други жилища, но беше по-голямо от тях и от всички други, които бях виждал преди това.

Посрещане

Едва пристъпихме прага на кралския дом и насреща ни излязоха слуги, които държаха в ръце факли от тръстика и палмови листа. Листата бяха навити на руло и напълнени със споменатите вече растителни смоли. Докато приготвявах на открит огън вечерята, кралят заедно с двама от своите приближени, на които бе разрешено да влизат в палата му, и с двете си жени, които бяха много добре сложени, изпи голям съд с палмово вино, без да хапне нищо. Канеха и мен да пия, обаче аз познавах вече действието на това вино и пих само веднъж. Пиенето се придружаваше със същата церемония, както при краля на Масао.

Вечеря

Вечерята, приготвена от ориз, козе месо и силно осолена риба, ни бе поднесена в порцеланови купи. Тук ядат ориза вместо хляб и го приготвят по следния начин: в едно глинено гърне, което по форма напомня нашите тенджери, слагат най-напред ориз и вода. След това покриват съда с един голям лист и го оставят на огъня, докато оризът се сгъсти, стане твърд като хляб и може да се извади от гърнето. Навред по тези острови оризът се приготвя така.

Кралят

Не съжалявах, че слязох сам на сушата, изпитвах пълно доверие към краля и неговите хора. Той бе едър, силен мъж и обичаше да се смее, показвайки зъбите си, украсени със златни пластинки. Ядеше и пиеше повече от десетина наши мъже. Особено обичаше печеното козе месо. Всеки път, когато унищожаваше някое голямо парче месо или риба, виждах как стомахът му се издува. Обземаше ме страх, че може да се пръсне.

Леглото ми

(липсваща картинка???)

Карта на околосветското плаване на Магелан (1519–1522 г.). С пунктир е отбелязано продължението на пътешествието след смъртта на Магелан

След вечерята кралят заповяда да донесат две тръстикови и две

кокосови рогозки и две възглавници от листа. Сложиха ги една до друга, така че се образуваха две легла. Сега кралят ме запита със знаци дали желая за нощта жена. Благодарих му и му показах, че бих желал да остана сам. След тези думи един от неговите приближени влезе в помещението и остана цялата нощ до мен. Кралят отиде да спи с двете си жени другаде.

Посещения на острова

На другия ден, докато приготвяха обед, аз обходах острова. Влязох в много колиби, построени по същия начин, както и на другите острови, които бяхме посетили, и видях много златни съдове и предмети, обаче малко хранителни продукти. След като се върнах, отново ме нагостиха с ориз, козе месо и риба. Като подарък кралят ми поднесе бокала, от който бях пил. Той бе златен и толкова тежък, че с мъка го повдигах до устните си.

Посещение при кралицата

С жестове обясних на краля, че имам желание да видя кралицата и той кимна с глава в знак на съгласие. Упътихме се към върха на една планина, където се намираше палатът. Когато влязох, аз направих дълбок поклон и кралицата отговори по същия начин на моя поздрав. Седнах до нея и загледах как плетеше рогозки.

Всички стени бяха украсени с порцеланови съдове, видях и четири различни по големина тимпана – кралицата се забавлявала, като свирела всеки ден на тях. Множество роби и робини стояха около нея, готови да ѝ служат. Понеже не можех да разговарям с кралицата на нейния език, скоро се върнах в палата на краля. Там ме гостиха със захарна тръстика.

Злато

На този остров, както и на всички останали, има свине, кози, ориз и джинджирил. Но на никой друг остров няма такова изобилие от злато, каквото видях тук. Обитателите му ми посочваха цели долини и със знаци ми даваха да разбере, че там имало повече злато, отколкото косми на главите им. Само че те не умееха да добиват злато, а освен това и нямаха желание да си създават толкова работа. Те изобщо не ценят този

метал.

Бесилка

След като привършихме обед, помолих краля да ме върне отново на нашите кораби. Той лично ме придружи, заедно с неколцина от своите приближени. Докато пътувахме с лодка надолу по реката, видях на десния бряг трима мъже, които висяха на едно дърво голи, изложени на знойното слънце. Когато запитах, какво означава това, отговориха ми, че така наказвали всеки, който извърши злодеяние.

Правосъдие

На този остров много строго се наказва прелюбодейнието. Прелюбодееца го шибат с камшик пред всички или го окачват да виси пет дни на едно дърво, а прелюбодейката хвърлят в реката да се удави пред очите на целия народ. Кражбата не се наказва, освен ако е засегнато имуществото на краля или на някой от приближените му. Не закачат и децата на прелюбодейците.

Разположението на Чипит

Тази част на острова, която носи името Чипит, е свързана с Бутуан и Калаган. Островът се простира надлъж покрай Бохол и има удобно пристанище, разположено на 8° северна ширина и 167° западно от демаркационната линия и отдалечено на 50 левги от Зубу. На северозапад – на около два дни път – се намира големият остров Лоцон. От дълги години той се посещава от китайци, които идват със своите джонки да търгуват.

Кагаян

След като плавахме няколко дни на запад-югозапад, забелязахме един пуст остров на име Кагаян и хвърлихме котва край него. Малкото обитатели, които видяхме, бяха мохамедани – морски разбойници, изгонени от остров Борнео. Те ходят голи, за оръжия им служат цеви, колчани със стрели и отровни билки. Носят и камни, дръжките на които са украсени със злато и скъпоценни камъни, а също така копия, боздугани и

„брони“ от бизонска кожа. Нас ни смятаха за божества или светци. На този остров има големи и ниски дървета, но никакви хранителни продукти и само един-единствен извор.

Разположение на острова

Островът се намира на 7°30' северна ширина и на 43 левги от Чипит. Когато бяхме на Палаоан, научихме, че морските пирати-мохамедани крадели от другите острови дори вода, с която пълнели големи мехове, направени от козя кожа. Те отвличали и жени от други племена и ги домъквали тук.

Палаоан

На около 25 левги по-нататък се натъкнахме на друг голям остров, на който имаше храна в изобилие. Това бе истинско щастие за нас, защото много често празните ни stomasi ни бяха довеждали до мисълта да напуснем корабите и да се заселим на някой остров, за да дочакаме там края на дните си. На този остров, наречен Палаоан, можахме да си купим ориз, джиджифил, свине, кози, кокошки и различни видове банани. Някои бяха по-дълги от един фут и дебели колкото мъжка ръка. Малките са по-вкусни от големите. Местните жители ни дадоха и кокосови орехи, батати, захарна тръстика и коренища, които много напомняха цвекло. Тук приготвят ориза на огън, в тръстиково стъбло или в дървени съдове. Така той се запазва по-дълго, отколкото когато е приготвен в гърнета. От ориза умеят да правят и вино, което не само е по-силно, но и по-вкусно от палмовото. С една дума, този остров бе за нас като обетована земя. Той се намира на 9°20' северна ширина и на 171°20' от демаркационната линия. Кралят сключи с нас съюз за приятелство. За да го закрепим, той поиска нож, направи драскотина на гърдите си и намаза с кръвта челото и езика си. Ние последвахме примера му.

Обитателите на Палаоан ходят голи, но обичат да се украсяват с пръстени, огърлици, гerdани от месинг и звънчета. Най-много им харесва медната тел, с която можеха да прикрепват въдиците си.

Почти всички обработват собствени ниви. Оръжията им са примитивни: дебели дървени стрели, върхът на които е от рибя кост или от намазана с отрова тръстикова цев. Стрелите не завършват с пера, а с връх от много леко, меко и гъвкаво дърво. В края на цевите напъхват парче

желязо, което използват като копие, когато свършат стрелите. Те отглеждат едри питомни петли, които от суеверие не ядат, а ги пускат да се борят един срещу друг. Правят облози и собствениците на победилите петли получават награди.

Юли

От Палаоан се отправихме в югозападна посока и след около десетина левги видяхме нов остров⁶⁶. Докато плавахме по продължение на брега му, всички имахме чувството, че той се приближава към нас. Щом хвърлихме котва, се изви страшна буря, небето почерня. На върха на мачтата видяхме пак светихелмовите огньове. Тази бе една от най-тежките нощи, които бяхме преживели досега. Бурята така шибаше вълните, че те издигаха нашите кораби като сухи листа нагоре. Понякога ни се струваше, че се приближаваме до звездите. А по едно време се озовахме пред опасността двата кораба да се блъснат един в друг. Това щеше да означава нашия край. Бурята стихна така внезапно, както бе дошла, и на небето засияха безброй звезди. Повечето от моряците коленичиха, за да благодарят на светата Дева за нашето спасение.

9 юли

Още на другия ден до нашия кораб се приближи една хубава лодка със златна украса на носа и на кърмата. Отпред плющеше синьо-бяло знаме, до него се издигаше прът, на чийто връх бяха завързани паунови пера. В лодката имаше музиканти, които удряха барабан и надуваха гайда, също така и други местни жители. Хубавата гребна лодка, наричана прау, се съпровождаше от две рибарски ладии.

Осмина знатни пратеници от острова се качиха на борда и насядаха на един килим, разстлан за тях на задната палуба. Донесоха ни богати дарове: един съд, пълен с дъвка и орехи от палмата арека, с едни корени, които местните жители непрестанно дъвчат, портокалов цвят и жасмин. Всички тези дарове бяха покрити с жълто копринено платно. Освен това ни подариха два кафеза с кокошки, две кози, три съда с оризово вино и доста голямо количество захарна тръстика. На другия кораб също бяха поднесени такива подаръци. Знатните гости ни прегърнаха на сбогуване и си отидоха. Оризовото вино е бистро като вода, но много

66. Това е бил о-в Борнео. Б.пр.

силно. Част от моряците се напиха веднага. Местните жители го наричат арах и почват да го пият от най-ранна възраст.

Второ посещение и подаръци, 15 юли

Подир шест дни кралят изпрати други три лодки, които заобиколиха нашите кораби. Насядалите в тях островитяни пак надуваха гайди, удряха тъпани и тимпани. Те ни поздравяваха, като сваляха платнените си шапки и ги размахваха. Тези шапки са толкова малки, че едва покриват върха на черепа.

Ние отвърнахме на поздрава им с халосни изстрели от нашите оръдия. Получихме като подаръци различни ястия, всичките приготвени от ориз. Някои бяха увити в продълговати листа, други приличаха на островърхи конуси от захар, а трети наподобяваха някакъв сладкиш. Те ни се видяха най-вкусни, понеже оризът бе смесен с яйца и мед.

Дарове за краля и кралицата

След като приехме подаръците, обясниха ни, че кралят на драго сърце ни позволява да си вземем от неговия остров дърва и вода. Разрешено ни бе също да търгуваме на воля. Това ни даде повод да слезем на сушата и да отнесем дарове на краля, на кралицата и на министъра. С тази задача се нагърбиха седмина от нас, между които бях и аз. Подаръкът за краля представляваше зелена ориенталска дреха от кадифе, стол, облечен с виолетово кадифе, пет лакътя червен плат, една шапка, позлатен стъклен бокал, една блестяща купичка с капак и три рула хартия.

На кралицата поднесохме три лакътя жълта коприна, един чифт пантофи, бродирани със сребърни нишки и сребърна кутия, пълна с карфици.

Подаръци за останалите

Министърът получи три лакътя червен плат, една шапка и позлатен стъклен бокал.

На кралския вестител, който бе дошъл с лодката, подарихме ориенталска дреха, която от едната страна бе червена, а от другата зелена, една шапка и едно руло хартия. На седемте вождове, които ни придружаваха, дадохме ленено платно, шапки и хартия. След като връчихме

даровете, качихме се в една от трите лодки.

Посещение при министъра

Наложи се да чакаме два часа, докато доведат два богато украсени слона, които възседнахме. Даровете наслагахме в порцеланови съдове и ги покрихме с копринени кърпи. Носеха ги дванадесет мъже. Те вървяха пред нас и така шествието стигна до дома на министъра, който ни угости с богата вечеря. Прекарахме нощта върху памучни постели, покрити с коприна.

Посещение в кралския дворец, 16 юли

Предиобеда прекарахме в дома на министъра в бездействие. По пладне ни отведоха в двореца на краля пак със слонове, а дванадесетте мъже, които бяха носили даровете, вървяха пред нас. По целия път от дома на министъра до кралския палат по улиците стояха войници, въоръжени с копия, саби и боздугани. Така бе наредил кралят.

Запознаване с краля

Скоро стигнахме до палата и след като слязохме от слоновете, съпроводени от министъра и неколцина офицери, се изкачихме по една стълба, която ни отведе до голяма зала. В нея стояха придворни, които у нас бихме нарекли хидалго. Там ни поканиха да седнем на един килим. Даровете бяха положени до нас на пода. До тази зала имаше друга помалка, чиито стени бяха облечени с коприна. Тук бяха разтворили широко тежките копринени завеси и залата се осветяваше от нахлуващата през двата прозореца светлина. В тази зала стояха триста души от личната охрана на краля, всички въоръжени с бляскави мечове. В дъното на залата имаше врата. Сега тя се отвори и ние видяхме краля. Той седеше заедно с едно малко дете. Дъвчеше непрестанно дъвка, а зад него се бяха разположили придворните му.

Разговорът с краля

Един от придворните ни предупреди, че сами нямаме право да разговаряме с краля, а всичко, което бихме искали да му кажем, трябва да

го предадем на един придворен, той пък от своя страна го предава на брата на министъра, който се намира в малката зала. Ние изпълнихме това указание и видяхме, че братът на министъра предаде нашите думи с помощта на тръба на един от най-знатните офицери на краля, който след това лично ги съобщи на владетеля. И към едно друго предписание трябваше да се придържаме, а именно да правим по три поклона пред краля, като държим ръцете си склучени над главата. След като изпълнихме това, помолихме да предадат на владетеля, че ние сме пратеници на краля на Испания, че желаем да живеем в мир с него и не искаме нищо друго, освен да търгуваме на неговия остров. Кралят нареди да ни отговорят, че се радва да намери в лицето на краля на Испания приятел. Той не възразявал да се снабдим в неговите владения с вода и дърва и да търгуваме, както ни е угодно.

Размяна на подаръци

Настъпи моментът, в който ние предадохме на краля нашите дарове. При всеки подарък, който получаваше, той правеше малко, едва забележимо движение с глава. Всеки от нас получи по парче брокат и копиринени златоткани кърпи, които най-напред мятаха на лявото ни рамо и веднага след това ги сваляха на пода. Подир малко ни бе поднесена закуска. Във всички ястия имаше карамфил и канела. След това отново спуснаха завесите на прозорците. Всички придворни на краля бяха препасани със златни колани, носеха ками със златни дръжки, украсени с перли и скъпоценни камъни, а също и много пръстени на ръцете.

Отново при министъра

Качихме се пак на слоновете и се върнахме при министъра. Пред нас вървяха седмина мъже с даровете, които бяхме получили от краля. В дома на министъра получихме нови подаръци, които, както и преди, най-напред мятаха на раменете ни. За благодарност ние дадохме на седмината мъже по два ножа.

Обед

Сега в дома на министъра влязоха деветима мъже, всеки от които носеше дървена табла, на нея имаше по единадесет порцеланови

купички, пълни с месо. Сервираха ни тридесет различни вида месо, между които и телешко, угоени петли, кокошки, пауни и риби. Към всяка хапка, която слагаме в уста, трябваше да отпиваме оризово вино от порцеланова чаша, не по-голяма от яйце. Ядохме също ориз и други блюда, приготвени само от захар. Хранехме се със златни лъжици, подобни на нашите. Докато трая обедът – близо два часа, – седяхме на земята върху дебели и удобни кокосови рогозки.

Нощта прекарахме на същото място. До постелите ни горяха две бели восъчни свещи, сложени в сребърни свещници и две големи кандила с по четири фитила. Двама войници на краля стояха на стража.

На сутринта поехме със слоновете обратно към брега където ни чакаха две лодки прау, за да ни откарат до корабите. На двама моряка от „Виктория“ толкова им хареса на тоя остров, че останаха при мохамеданите.

Описание на острова

Селището, като се изключат дворецът на краля и жилищата на неколцина знатни придворни, все едно че е построено в морето. То наброява двадесет и пет хиляди огнища или семейства. Къщите са направени от дърво и поставени върху здрави колове. Когато има прилив, жените се качват на лодки, и идват да продават хранителни продукти. Дворецът на краля е ограден с висока стена, иззидана от тухли, която като същинска крепост има и продълговати бойници. Ние изброихме 56 метални и 6 железни топа.

Кралят

Кралят, мохамеданин, се казва раджа Сирипада. Той е към четиридесетгодишен и много пълен. Обслужват го само жени, дъщери на най-знатните хора от острова. Никой няма право да разговаря с него другояче освен чрез тръба, както бяхме принудени да постъпим и ние. Десет писари, наречени ксиротели, са заети единствено с това да описват неговите дела върху тънки кори от дървета. Той никога не напуска двореца си с изключение на дните, когато отива на лов.

25 юли

Трябваше да поправим корабите, а няхахме смола. Затова изпратихме петима моряци в селището, като им дадохме различни предмети, за да ги разменят за смола. Изминаха три дни, а те все още не се завръщаха. Започнахме да се опасяваме, че кралят все пак не е така благосклонно настроен към нас.

Страх от измяна, 29 юли

В понеделник, 29 юли, веднага след изгрев слънце се приближиха повече от сто лодки към нашите кораби. Те се бяха разделили на три групи, съпровождаха ги много малки лодки, наречени тунгули. Понеже се бояхме да не бъдем коварно нападнати, веднага опънахме ветрилата и така набързо отплавахме, че бяхме принудени да се простим с едната си котва. Подозренията ни се увеличиха, когато забелязахме раздвижване на няколко по-големи плавателни съда, които бяха хвърлили котва зад нашите кораби. Стори ни се, че имаме всички основания да се страхуваме от обкръжаване. Затова първата ни грижа бе да се отдалечим от онези кораби – наричаха ги джонки. Започнахме да ги обстрелваме и убихме голяма част от техните хора. Четирима пленихме, останалите се спасиха с бягство на брега.

В една от пленените джонки беше синът на краля на остров Лоцон, който служеше като военноподполковник при краля на Борнео и току-що се бе завърнал със своите джонки след завоюването на едно голямо селище на име Лаое. Това селище се намира в единия край на острова в посока към Ява. Пълководецът го бе нападнал и плячкосал, защото неговите жители предпочитали да бъдат поданици на езическия владетел на Ява, а не на мохамеданския от Борнео.

Продажността ни Карвахо

Нашият щурман Хуан Карвахо подарил свободата на пълководеца тайно от нас. По-късно научихме, че е бил подкупен. Ако бяхме задържали под арест кралския син, кралят на Борнео щеше без съмнение да изпълни всяко наше искане, защото младият воин наистина имаше големи заслуги за кралство Борнео.

Наказанието на Карвахо

След като мохамеданския крал научи за нещастieto, сполетяло джонките, той побърза да ни съобщи чрез единия от двамата моряци, които бяха останали в неговата страна да търгуват, че корабите искали да нападнат не нас, а някакви езически племена. За доказателство, че това твърдение отговаря на истината, ни показаха глави на убити в сражението езичници. Нашият отговор до краля гласеше, че искаме да върне на корабите ни двамата моряци, ако действително не е враждебно настроен към нас. Обаче кралят отказа да изпълни тази молба. Той не освободи и сина на Хуан Карвахо, който бе останал на сушата заради една жена.

Така Карвахо бе наказан за своята продажност със загубата на сина си. Ние задържахме на корабите шестнадесет мъже, всички без изключение знатни придворни, и три жени. Жените, и трите добре сложени, искаме да отведем в Испания, в дар на кралицата, но Карвахо ги взе за себе си.

Градът и племето на езичниците

В пристанището, където бяхме хвърлили котва, освен селището на краля на Борнео имаше и второ, също построено във водата. То се населяваше от езичници и беше още по-голямо от мохамеданското.

Враждебността между двата народа е много голяма, ежедневно се стига до сблъсъци и сражения.

Езическият крал е не по-малко могъщ от мохамеданския, само че не е така горд и на мен ми се струва, че не ще бъде трудно да бъде покръстен в християнската вяра. Тези езичници почитат слънцето и луната: слънцето като господар на деня, а луната като божество на нощта и мрака. Звездите те смятат за по-малки божества, подчинени на двете най-големи божествени сили. Приветствуват изгряващото слънце и пълната лука с песнопения и отправят всякакви молитви към тях: да ги дарят с деца, за увеличаване на стадата с добитък, за плодородие на земята.

Мохамеданите

Мохамеданите ходят голи като всички други обитатели на тези земи. Те ценят много живака, защото вярват, че укрепва здравето и лекува болести. Почитат един бог, който се казва Мохамед, и се придържат към неговите повели. Затова не ядат свинско месо. Тялото си мият с лявата

ръка, с която никога не си служат при хранене, а лицето с дясната. Също като евреите те упорито държат на обрязването и не убиват нито кози, нито кокошки, без да призават преди това слънцето. Преди да заколят кокошките, обрязват крилата и кожата на краката. Не ядат месото на нито едно животно, което не са заклали сами.

Камфор

На острова добиват и камфор – един вид балсам, който избликва капка по капка между кората и ствола на едно дърво. Това дърво се нарича капор.

Растения и животни

Тук растат канела, джинджифил, портокали, лимони, сливи, захарна тръстика, пъпеша, тикви, ряпа, кромид и др. От животните се срещат слонове, коне, биволи, коми, свине, кокошки, гъски и гарвани.

Бисерите на краля

Разказаха ми, че кралят на Борнео притежавал два бисера, големи колкото кокоше яйце и така кръгли и гладки, че никога не могли да застанат неподвижни върху равната повърхност на маса. Когато отнеохме нашите дарове на краля със знаци му дадох да разбере, че бих желал да видя тези бисери. Той веднага обеща да ни ги покаже, но все пак не стори това. Някои от знатните му приближени ме уверяваха, че са ги виждали.

Пари и търговия

Мохамеданите от Борнео сечат медни монети, които са пробити, за да могат да се нанизват на връв. Едната им страна е гладка, а на другата се виждат четири букви – инициалите на великия император на Китай.

Като мярка за тегло вземат бахара⁶⁷, който се разпада на 203 катила, а един катил пък има 20 табила. Медните монети наричат пизи. За едно руло хартия ни даваха по 100 пизи, за един катил живак – по 6

67. Около 235 кг. Б.пр.

порцеланови купички, за един катил бронз – една порцеланова купичка, за три ножа – една голяма порцеланова купа, за 160 катила бронз – един бахар восък, за 80 катила бронз – 1 бахар сол, за 40 катила бронз – 1 бахар аниме. Тук най-търсени са бронзът, живакът, киноварът⁶⁸, стъклото, вълнените платове, лененото платно, желязото и очилата.

Порцелан

На Борнео добиват порцелан от много бяла пръст, която е лежала затрупана половин век, за да се получи желаната гладкост. Бащите заравяват пръстта на синовете си. Твърдят, че порцелановата купа веднага се разпада на парчета, ако в нея се сложи отрова.

Кораби

Джонките, за които споменах, са най-големите плавателни съдове по тези морета. Частта, която е във водата, е направена от дъски, сковаани една за друга с дървени гвоздеи, а горната им част е направена от дебели бамбукови пръти. От същите стъбла са направени и мачтите, а ветрилата са от дървесни кори. Тези джонки носят толкова голям товар, колкото и нашите кораби.

Разположение на острова

Остров Борнео е толкова голям, че за да бъде обходен с кораб, са необходими три месеца. Той се намира на 5°15' северна ширина и 176°40' дължина от демаркационната линия.

Сбогуване с Борнео

От остров Борнео потеглихме пак обратно, за да потърсим място, където ще бъде възможно да отстраним повредите. Единият кораб имаше голяма пукнатина, а другият се повреди, като заседна недалеч от остров Бибалон поради невнимание на кормчията, но можахме да го изтеглим. Още по-голямо нещастие щеше да ни сполети, когато един моряк, който почистваше фенера си, по невнимание захвърли пламтящия нагар

68. Минерал с червен цвят. Б.ред.

в едно буре с барут. Добре че успя да го измъкне, преди още барутът да се подпали.

Приятна среща

По пътя срещнахме четири лодки прау, които бяха на път за Борнео, и разбихме едната от тях, натоварена с кокосови орехи. Екипажът ѝ се спаси на едно малко островче. Грите останали се постараха да не прекосят пътя ни и се оттеглиха зад едни малки острови.

Остров Цимбомбон

Между северния нос на Борнео и остров Цимбомбон попаднахме в едно пристанище, което ни се видя подходящо за възстановяване на корабите. Но тъй като ни липсваше необходимият материал, потребни ни бяха четиридесет и два дни, докато двата кораба отново станат годни за плаване. Всеки от нас участвуваше в работата. Най-трудно бе да си доставим дървения материал от горите, тъй като земята бе буйно обрасла с бодливи храсти, а ние бяхме принудени да вървим боси, защото никой от нас вече нямаше обуца.

Диви свине

На този остров се срещат и много едри диви свине. Ние убихме една, която плуваше от един остров към друг. Главата и беше дълга две и половина палмо⁶⁹, а бивниците ѝ бяха по-дебели от мъжка ръка.

Тук видяхме крокодили както във водата, така и на сушата, а също така стриди, миди и много едри костенурки, две от които убихме. Само месото им тежеше 70 фунта. Видяхме и една малка риба, покрита с твърди като кост люспи, която на главата си, наподобяваща глава на свиня, имаше две рогчета.

Живи дървета

Тук аз видях необикновени дървета, чиито листа продължават да живеят и след като окапят. Те са подобни на листата на черницата, имат

69. Едно палмо е равно на 21 см. Стара испанска мярка. Б.пр.

къса, остра дръжка, а на долния край от двете си страни – крачета. Щом ги докоснеш, те побягват. Такова едно листо пазих девет дни в едно ковчеже. Когато го отворих, листото започваше да се разхожда наоколо. Мисля, че тези необикновени листа се хранят с въздух⁷⁰.

Нови капитани, септември

След като поправихме корабите и те станаха отново годни за плаване, решихме да свалим Хуан Карвахо от длъжност заради измяната, която бе извършил спрямо нас. На негово място избрахме двама капитани, а именно Гонсало Гомес де Еспиноса и Хуан Себастиан дел Кано.

Пленяваме една джонка

Наскоро след като напуснахме нашето пристанище, се натъкнахме на една джонка, която бе на път от Борнео за остров Палаолан. Поканихме я да спре, но понеже пътниците в нея не се подчиниха, ние я пленихме и ограбихме. На борда бяха министърът на Палаолан, неговият син и брат му. Поискахме за тримата откуп от 400 мерки ориз, 20 свине, 20 кози и 150 кокошки. Не премълчахме също какво ще последва, ако нашето искане не бъде удовлетворено в срок от седем дни.

Мир, октомври

Не само получихме всичко, каквото бяхме поискали, но освен това и кокосови орехи, банани, захарна тръстика и палмово вино. В отговор на тази щедрост, върнахме на министъра част от неговите камии и пушки и му подарихме едно знаме, дреха от жълта дамаска и петнадесет лакътя лено платно. На сина му дадохме мантия от синя материя. На останалите също направихме подаръци и така се разделихме като добри приятели.

Продължаваме пътуването

Отплавахме пак по обратния път покрай остров Кагаян и пристанището на Чипит, за да се отправим най-сетне към Молукските острови.

70. Става дума за насекоми, подобни на скакалци. Б.пр.

След като бяхме изминали около 40 левги, съзряхме няколко малки острова, около които морето, макар и много дълбоко, бе покрито с водорасли. Ето защо сметнахме, че сме се озовали в друг океан.

Цоло и Тагима

След като Чипит остана зад нас, на запад видяхме двата острова Цоло и Тагима, край които се намират най-хубавите бисери. Някои са големи колкото яйца на костенурка, а други достигат дори големината на кокоши яйца. По-малките бисери се ловят близо до брега, големите – навътре в морето на голяма дълбочина. Намерихме една мида, само месото на която тежеше 47 фунта.

Бисерите на краля на Борнео

Тук са намерени и бисерите на краля на Борнео, за които споменах по-рано. Този крал бе взел за жена една от дъщерите на краля на Цоло и от нея научил, че баща ѝ притежавал два големи бисера. Това пробудило завист у него и той дълго мислил как да се добере до тях и решил: с 500 плавателни съда с войни в пълно снаряжение нападнал Цоло и пленил тъста си и двамата му сина. Едва след като получил бисерите, ги освободил.

Кавит, Субанин, Монорипа

Продължихме да следваме курса си и минахме покрай селата Кавис и Субанин и край острова Монорипа, който също е населен. Само че обитателите му не си строят жилища, а живеят в лодки.

Канела

Селата Кавис и Субанин са разположени на островите Бутуан и Калаган, където расте най-хубавата канела. Ако бяхме останали поне два дни, щяхме да натоварим корабите само с канела. Ние обаче не искахме да губим време, а да използваме попътния вятър, за да отменим един нос и няколко малки, пръснати наоколо острови, но когато към нашия кораб се приближиха островитяни, взехме от тях 17 фунта канела. За нея им дадохме двата големи ножа, които бяхме взели от министъра на

Палаолан.

Канеленото дърво, октомври

Канеленото дърво е високо 5–6 стъпки, дебело е един пръст и има не повече от три или четири клона. Листата му напомнят листата на лавровото дърво. Канелата, която се употребява у нас, е просто кората на това дърво – събира се два пъти годишно. Самото дърво и зелените му листа имат същия вкус като кората. Това дърво тук наричат „кайнмана“, защото „кайн“ значи дърво, а „мана“ – сладко.

Октомври

Сега плавахме на североизток, защото нашата цел беше град Майнгданао⁷¹, където искахме да съберем сведения за разположението на Молукските острови. По пътя си обаче срещнахме една бигуадея – рибарска лодка и решихме да я пленим. Това се оказа невъзможно без битка, така че се видяхме принудени да убием седмина мъже, които ни оказаха съпротива. Останалите пленихме.

Тези островитяни бяха по-високи и по-силни от всички, които бяхме виждали досега – научихме, че са от Майнгданао. Между тях беше и братът на тамошния крал. Той ни увери, че познавал точно разположението на Молукските острови, а по-късно ни разказа също, че е пребивавал в дома на Франсишку Серану. Понеже нямахме основание да не му вярваме, променихме курса и поехме на югоизток.

Хората с големи уши

Разказаха ни, че в планинската част на остров Квипит живеели хора, чиито тела били целите покрити с косми; те били много воинствени и отлични стрелци с лък. Тези жестоки хора, когато пленявали неприятел, го убивали и изяждали сърцето му сурово с някакъв сос, приготвен от портокали и лимони. Научихме и за един остров на име Гилона, чиито обитатели имали толкова дълги уши, че им стигали чак до раменете. Когато показахме учудването си, разказаха ни за друг остров, разположен наблизко, на който живеели хора с още по-големи уши. Толкова големи, че можели с едното ухо да покрят цялата си глава. На нас много

71. На о. Минданао – от групата на Филипините. Б.пр.

ни се искаше да ги видим, но бяхме принудени да се откажем, защото бързахме да стигнем по-скоро до Молукските острови.

26 октомври

След като отминахме островите Цибоко, Сарангани и Кандигар, на 26 октомври, събота, малко след здрачаване внезапно ни връхлетя такава страшна буря, че ни принуди да свием всички ветрила. Започнахме да се молим на бога да ни спаси и след малко видяхме на върха на мачтите си нашите трима светци, които разпръсваха със своето сияние мрака; свети Елм на гротмачтата, свети Николаус на фокмачтата и света Клара – на бизанмачтата. Цели два часа те пръскаха светлина и когато изчезнаха, заедно с тях изчезна и бурята.

Двама пилоти

При остров Сарангани в посока към Кандигар хвърлихме котва край едно село, в което имаше много злато и бисери. Това пристанище се намира на 5°9' северна ширина и е отдалечено на 50 левги от Кавит. Жителите му ходят голи, както всички останали племена в тази част на света. Останахме тук един ден и със сила се сдобихме с двама пилоти, които да ни отведат до Молукските острови.

След като те волю-неволю склониха да ни покажат верния път, потеглихме на югозапад и стигнахме до осем острова, които бяха отчасти обитаеми, отчасти безлюдни, и се казваха: Чеауа, Каучо, Кауиао, Каманука, Кабалуцао, Чеаи, Липан и Нуза.

Сангир, 1 ноември

В края на тази верига от острови се намира един много красив на име Сангир. Ние искахме да заобиколим носа му, но неблагоприятен насрещен вятър ни попречи, така че бяхме принудени цялата нощ да кръстосваме в открито море. Възползвайки се от мрака, единият от пилотите, а заедно с него и братът на краля на Майнгданао избягаха и се спасиха с плуване. След разсъмване отново се оказа невъзможно да заобиколим острова. Тук управляват четирима крале, а именно раджа Матандату, раджа Лага, раджа Бапти и раджа Парабу. Сангир е разположен на 3°30' северна ширина и се намира на 27 левги от Сарангани.

Молукските острови, 6 ноември

След като все пак успяхме да заобиколим този остров на 6 ноември, сряда, съзряхме на около 14 левги пред нас четири други високи острова. Пилотът ни каза, че това са Молукските острови. В този миг всички благодарихме на бога и дадохме салют с оръдията. Вие ще разберете голямата радост, която изпитахме, когато съзряхме тези острови, ваше високоблагородие, като си припомните, че заради тях плавахме цели двадесет и седем месеца без два дни из непознати морета, излагайки се на много опасности и рискове.

Дълбочината, която измерихме тук, беше между 100 и 200 разтега⁷². Това изобличаваше португалците в лъжа, защото те твърдяха, че Молукските острови били разположени сред океан, недостъпен поради грамадни дълбочини и постоянно покрит с гъсти мъгли.

Тадоре, 6 ноември

В петък, 8 ноември, в три часа подир обед навлязохме в пристанището на един остров, който носеше името Тадоре⁷³. Когато приближихме до сушата и пуснахме котва, отново дадохме салют с всички оръдия. Скоро се появиха двама пратеници на краля и ни запитаха кои сме и какво търсим в тези земи. Отговорихме им, че искаме да сключим мир с техния крал и да разменим испански стоки срещу подправки.

Кралят ни посещава, 9 ноември

Още на другия ден самият крал дойде да ни посети. За да му засвидетелствуваме уважение, ние го посрещнахме с лодки още по море, а той ни покани да се качим в неговото прау. Седеше под копринен слънчобран, пред него стояха двама знатни придворни от свитата му и един от синовете му. Синът държеше в ръка кралския скиптър, а придворните – по един златен съд, пълнен с вода, в който кралят от време на време потапяше ръцете си. До него стояха двама други благородници, които носеха златни ковчежета, пълни с бетре⁷⁴.

72. Един разтег е приблизително равен на 1,5 м. Б.ред.

73. Днес този остров се нарича Тидоре. Б.пр.

74. Дъвка. Б.пр.

Сънят на краля

Кралят ни приветствува като желани гости и ни разказа, че преди доста време му се присънило, как множество кораби от далечни страни ще пристигнат на Молукските острови. За да провери дали сънят му ще се сбъдне, той много нощи наблюдавал луната и открил, че корабите наистина ще се появят. И според него ние бяхме онези, които толкова дълго бе чакал.

След тези думи кралят дойде на нашия кораб, където всички му целунахме ръка. Отведохме го на задната палуба, но той отказа да мине през отвора, който ние използвахме, защото сметна, че е под неговото достойнство да се навежда. Тогава му дадохме стол, обвит в червено кадифе и след като седна, го облякохме в дреха от жълто кадифе. За да му покажем колко го почитаме, насядахме около него на пода.

Необикновена учтивост

Кралят ни увери, че той и неговите поданици желаят да бъдат за вечни времена приятели и васали на краля на Испания и че ще ни приеме на своя остров като собствени деца. Помоли ни да слезем на сушата и да живеем там, като у дома си. На края заяви, че островът вече не ще се нарича Тадоре, а Кастилия. По този начин той искаше да даде израз на привързаността си към нашия господар, краля на Испания.

Подаръци

Тези думи ни развълнуваха и ни накараха да му подарим трона, върху който седеше. Освен това му оставихме и дрехата, с която го бяхме заметнали, парче фино сукно, четири лакътя алено платно, жилетка от брокат, парче жълта дамаска и други индийски платове с втъкани златни нишки, парче бяло ленено платно, две кепета, шест наниза ситни стъклени мъниста, двадесет ножа, три големи огледала, шест ножици, шест гребена, няколко позлатени стъклени купички и още някои неща. Сина му дарихме с парче индийски плат, изтъкан от злато и коприна, с едно голямо огледало, една шапка и два ножа. За деветимата знатни приближени, които придружаваха краля, избрахме по една шапка и два ножа. На останалите също раздадохме малки подаръци. На края кралят

изказа съжаление, че не е в състояние да направи на краля на Испания подарък, който би бил достоен за този велик владетел.

Кралят на Тадоре ни посъветва да изтеглим корабите по-близо до брега и да убиваме с огнестрелните оръжия всеки от неговите поданици, който би дръзнал да ни ограбва. След тези думи си тръгна. Лицето му изразяваше задоволство, но той нито веднъж не приведе глава, макар че ние многократно му се кланяхме. На сбогуване отново дадохме топовни изстрели.

Кралят

Кралят е мохамеданин, към 45-годишен, добре сложен и с привлекателно лице. Облеклото му се състоеше от фина риза, чиито ръкави бяха избродирани със злато. Около кръста си бе увил пояс, който стигаше чак до стъпалата. Името му е раджа Султан Мандзор. Той минава за забележителен астролог.

10 ноември

(липсваща картинка???)

Кралят на един от Молукските острови

На 10 ноември, неделя, отново се срещнахме с краля. Той ни запитва от колко време сме вече на път, какви заплати получаваме и какво яде и пие всеки от нас ежедневно. Задоволихме любопитството му. Тогава той помоли да му дадем един печат на нашия крал и кралското знаме, защото лелеел желание за в бъдеще както неговият остров, така и островът Таренате, на който възнамерявал да постави за владетел племенника си Калонोगапи, да бъдат подчинени на краля на Испания, за чиято мощ и чест отсега нататък щял да се бори с оръжие в ръка. Ако го сполети нещастieto да бъде победен, щял да се отпрати с един от собствените си кораби за Испания, за да върне печата и знамето. Той помоли също неколцина от нас да останат при него, защото така хората щели да запазят по-дълго жив спомена за краля на Испания.

Когато разбра, че търсим карамфил, кралят изрази готовност да нареди да ни изпратят от остров Бахиан количеството, което ни е необходимо. Обясни ни, че самият той разполагал с твърде малко изсушен карамфил, но на Бахиан имало много повече, отколкото нашите кораби

биха могли да поберат. Тъй като този ден бе неделя, не се занимавахме с търговия. Празничният ден на местните жители е петък.

Описание на Молукските острови

Предполагам, че на ваше високоблагородие ще бъде угодно да получи някои по-точни сведения за островите, на които расте карамфиловото дърво. Те са пет: Таренате, Мутир⁷⁵, Тадоре, Махиан⁷⁶ и Бахиан. Таренате е най-забележителният, неговият последен крал е владеел почти изцяло и останалите четири острова. Тадоре, на който се намирахме, има свой владетел. Мутир и Махиан нямат крале, там управлява народът. Когато кралете на Тадоре и Таренате водят помежду си война, тези „републики“ доставят и на двете страни войници. Бахиан също има крал. Цялата провинция, в която расте карамфиловото дърво, се нарича Малуко.

Франсишку Серану

Осем месеца преди нашето пристигане на Тадоре бе починал португалецът Франсишку Серану. Той бе служил при краля на Таренате във войната му с краля на Тадоре и бе принудил последния да даде дъщеря си за съпруга на краля на Таренате, а синовете на своите вождове – за заложници. Едва тогава бил възстановен мирът между двамата владетели. От този принудителен брак произлизаше внукът на краля на Тадоре, Каланобаги.

Отравяне

Когато няколко години по-късно Серану дошъл на остров Тадоре, за да закупи карамфил, кралят му дал листа от бетре, в които имало отрова. Подир четири дни Серану починал. Кралят на Таренате пожелал да го погребат според местните обичаи, ала тримата слуги, които придружавали португалеца, се противопоставили, тъй като били християни. Серану оставил син и дъщеря, чиято майка била явайка, и състояние от 200 бахара карамфил.

75. Днешното име на острова е Моротан. Б.пр.

76. Днес остров Майкан. Б.пр.

Писмо на Серану до Магелан

Серану е бил добър приятел и далечен сродник на нашия верен адмирал. Той именно го убедил да предприеме това плаване. Когато Магелан бил в Малака, Серану му писал неколkokратно от Тадоре, че на никой друг остров не може да се води по-изгодна търговия. Дон Мануел, покойният крал на Португалия, бе отказал да повиши заплатата на Магелан дори с един-едничък тестон, въпреки безспорните му заслуги пред португалската корона. Обиден той отишъл в Испания, където получил от негово кралско величество всичко, каквото поискал.

Кралят на Таренате отровен

Десет дни подир смъртта на Серану, кралят на Таренате, раджа Абулейс, който дал една от дъщерите си на краля на Бахиан, обявил на зет си война и го прогонил от своя остров. Дъщерята отишла при баща си под предлог, че ще посредничи за мир, и му дала отрова, от която той починал след два дни. Кралят оставил деветима синове: Чехиломомучи, Ядоревимихи, Чехилидероа, Чилипаги, Чиалинчекилин, Катераваеху, Серих и Каланопаги.

11 ноември

Беше понеделник, 11 ноември, когато при нас дойде с две лодки Чехилидероа – един от синовете на краля на Таренате. Той бе облечен в дреха от червено кадифе. По-късно научихме, че го придружавали вдовицата и децата на Серану. Той обаче нямал кураж да дойде на нашите кораби, а и ние от своя страна не се осмелихме да го поканим при нас без разрешението на краля на Тадоре, неговия противник, в чието пристанище се намирахме. Затова запитахме краля дали можем да посрещнем Чехилидероа на нашите кораби и получихме отговор, че може да постъпим, както ни е угодно. През това време Чехилидероа се бе отдалечил, изпълнен с недоверие. Изпратихме подире му лодка с подаръци – индийски платове от злато и коприна, няколко огледала, ножове и ножици, – но той не прие благосклонно нашите подаръци.

Чехилидероа имал при себе си един покръстен индиец на име Мануел. Той служел при португалеца Педру Афонсу де Лороса, дошъл след смъртта на Серану от Бандан на Таренате. Този Мануел, който

говореше португалски, се качи на нашия кораб и ни съобщи, че синовете на краля на Таренате, макар и във вражда с краля на Тадоре, били предани на испанската корона. Ние му предадохме писмо за де Лороса, в което се казваше, че той спокойно може да дойде на нашите кораби.

Многоженство

При моите проучвания за обичаите на тази страна узнах, че всички крале тук могат да имат колкото жени искат. И все пак винаги една е първата съпруга, а останалите се подчиняват на нейните заповеди. Кралят на Тадоре притежава извън града голямо жилище, в което живеят най-красивите от неговите двеста съпруги. Той се храни или сам, или с първата си съпруга на нещо като подиум, откъдето винаги може да държи под око останалите си жени. След като се нахрани, си избира жена за следващата нощ.

Ако кралят стане от трапезата, жените могат да се нахранят всички заедно, в случай че са получили разрешение за това. Ако това не отговаря на желанието на краля, всяка от тях се храни сама в своите покои. Никой няма право да зърне жените на краля и ако някой покаже такава безумна смелост, че да се приближи през деня или нощта до този дом, бива убит на място. Всяко семейство е задължено да снабдява краля с жени, като му предава по две от дъщерите си. Раджа Султан Мандор имаше двадесет и шест деца – осем сина и осемнадесет дъщери. Мюфтията⁷⁷ на Тадоре имаше 40 жени и толкова много деца, че сам не би могъл да ги преброи.

Търговия, 12 ноември

На 12 ноември кралят нареди да стъкмят навес за нашите стоки и след няколко часа той бе готов. Там отнесохме всички предмети, предназначени за разменна търговия, и поставихме трима от нашите хора на стража. Споразумели се бяхме с краля и за начина, по който ще правим размяната.

За всеки бахар карамфил трябваше да даваме: 10 лакътя хубав червен плат или 15 лакътя плат от по-ниско качество, 25 лакътя фино леноно платно, или пък 17 катила живак, 50 ножици или 15 брадви, 40 кепета или 3 тимпана, или пък един центнер мед. Огледалата се търсеха

77. Мюсюлмански богослов и съдия. Б.ред.

много и можехме изгодно да ги разменяме, но повечето се бяха изпочупили по пътя, а колкото бяха останали здрави, ги взе до едно кралят. Част от стоките, които сега разменяхме, бяхме пленили от джонките, за които споменах по-рано. Така че търговията беше изгодна за нас, но можеше да бъде още по-доходна, ако не бързахме толкова да се върнем в Испания.

Гореща вода

Освен срещу карамфил всеки ден разменяхме разни дреболции срещу кози, кокошки, кокосови орехи, смокини и други храни, а също така използвахме случая и се запасихме с голямо количество прясна вода на корабите. Тук водата избликва от земята гореща, но като постои един час на открито, изстива. Обясняваха ни, че става така, защото водата извира от планините, където растат карамфиловите дървета. Във всеки случай установихме, че португалците отново се бяха опитали да измачаят света, като твърдяха, че на Молукските острови изобщо нямало питейна вода.

13 ноември

Днес кралят изпрати сина си Мосахап на остров Мутир, да докара оттам определеното за нас количество карамфил. Макар че искаше да ни задържи на своя остров, той правеше всичко, за да ускори нашето отпътуване.

Днес му показахме пленниците. Кралят помоли да му ги подарим, за да ги изпрати по домовете им. Той смяташе, че тази постъпка ще увеличи славата на испанския крал и ще направи известно името му сред тези племена. Ние му предадохме трите жени, определени за дар на испанската кралица, и всички мъже, с изключение на онези, които бяхме пленили на остров Борнео. Кралят много се зарадва, че изпълнихме молбата му.

Клане на свине

Освен това кралят ни помоли да изколим всички свине, които носехме на борда, и като обезщетение за тях ни предложи птици и кози. Изпълнихме и това негово желание. Изклахме животните под горната

палуба, за да не забележат мохамеданите. Тези странни хора изпитват голямо отвращение от свинете.

Де Лороса

Вечерта при нас дойде португалецът Педру Афонсу де Лороса. Ние знаехме, че кралят го е предупредил да говори само истината. Де Лороса каза, че живее от шестнадесет години в Индия. Призна, че десет от тях е прекарал на Молукските острови и че точно толкова години са изминали откак португалците са открили тази островна група, без да съобщят за това. А преди единадесет месеца и половина на Молукските острови пристигнал един голям кораб, за да натовари тук подправки, но силни бури и проливни дъждове го принудили да остане дълги месеци в Бандан. Този кораб бил дошъл от Европа и неговият капитан, португалецът Тристан де Менезяш, разказал на сънародника си де Лороса, че една флотилия, състояща се от пет кораба, под главното командване на някакъв португалец на име Фернау Магалияш, била тръгнала от Севиля, за да завладее Молукските острови от името на краля на Испания. Кралят на Португалия, разсърден от това, че един от неговите поданици се е поставил на разположение за тази цел, изпратил голям брой кораби към скалистия нос Добра надежда и нос Санта Мария в страната на канибалите⁷⁸, за да пресекат пътя на испанската флотилия. Но тези кораби не успели да открият испанските. По-късно кралят научил, че Магелан е избрал свой път през друго море и веднага дал заповед на своя главнокомандващ в Индия дон Диего Лопес де Сичера да замине с шест военни кораба за Молукските острови и да потопи испанската флотилия.

Когато запитяхме какво е станало с де Сичера, де Лороса продължи разказа си. По онова време Сичера получил известие, че турците въоръжават флота срещу Малака и се видял принуден да изпрати всички кораби, с които разполагал по пътя от Мека, за страната на юдейското племе. Пред град Аден се стигнало до въоръжено сблъскване, при което турците били унищожени. Така де Сичера е бил възпрепятствуван да предприеме действия срещу нас. Малко по-късно, разказа ни по-нататък де Лороса, де Сичера изпратил един голям военен кораб, въоръжен с две редици топове, но и този кораб не ни открил и се върнал безславно.

Седмина португалци убити

78. При устието на Рио де ла Плата. Б.пр.

Де Лороса не премълча, че няколко дни преди нашето пристигане един португалски кораб и две джонки пристигнали на Молукските острови, за да съберат сведения за нас. Хвърлили котва пред Бахиан и се опитали да се възползват от случая и да закупят карамфил, но не се задоволили само с това. Седмина от португалците, въпреки всички предупреждения на капитана им, отвлекли няколко жени на краля от жилищата им. Телохраниелите ги убили и капитанът сметнал за най-благо-разумно да се спаси с бягство. Натоварените с карамфил и други стоки джонки останали на Бахиан.

Важни сведения

По-нататък де Лороса ни разказа, че всяка година множество джонки от Малака идвали на Молукските острови да закупуват карамфил. Тази търговия била най-доходна. Той потвърди, че португалският крал от десет години ползва от притежанието на Молукските острови, но крие това от краля на Испания. Тези сведения на де Лороса бяха от голяма важност за нас. Ето защо ние се опитахме да го убедим да тръгне с нас за Испания, като му внушихме, че там го очаква значително възнаграждение. Де Лороса прие нашето предложение.

15 ноември

Днес кралят ни съобщи, че ще замине за Бахиан, ла да донесе карамфила, който португалците са оставили там. Ние му дадохме подаръци и го помолихме да ги раздаде от името на испанския крал.

Той остана известно време при нас и помоли да го научим да си служи с оръжията. Дори сам стреля с един арбалет три пъти, но не можахме да го накараме да се докосне до някоя пушка.

Джайлоло

Срещу Тадоре е разположен един голям остров на име Джайлоло⁷⁹, населен отчасти с мохамедани, отчасти с езичници. Той е толкова голям, че са необходими четири месеца, за да бъде заобиколен с джонка.

Мохамеданите имат двама владетели, единият от които, както ни

79. Днес Халмахера или Джайлоло – един от Молукските острови. Б. ред.

каза кралят на Тадоре, имал 600, а другият – 525 деца. Езичниците нямат толкова много жени, колкото мохамеданите и не са така суеверни. През целия ден се молят на предмета, който съзрат сутрин, щом отворят очи. Езическият крал се нарича раджа Папуа. Той живее във вътрешността на острова и се храни в златни чинии.

На този остров се среща между скалите едно растение с кухи стебла⁸⁰, дебели колкото мъжка ръка и пълни с много вкусна течност. Срещу тези пръчки разменихме много стоки с тия племена.

Посещение на краля на Джайлоло, 16 ноември

Днес, събота, мохамеданският владетел на Джайлоло дойде на нашите кораби. Ние го дарихме с една дреха от зелена дамаска, с два лактя червен плат, няколко огледала, ножове, ножици, гребени и два позлатени стъквени бокала, които особено му харесаха. Той беше много любезен към нас и ни обясни, че иска да бъдем и негови приятели, щом сме приятели на краля на Тадоре, тъй като го обичал като собствен син. Покани ни да слезем на сушата, но ние отклонихме поканата му. Този владетел е много могъщ и се ползва с голямо уважение по всички острови. Той е вече възрастен и се казва раджа Юсу.

17 ноември

Днес кралят дойде отново на нашите кораби и ни помоли да дадем в негова чест изстрел от всички оръдия. Ние изпълнихме желанието му и за отбелязване беше, че гърмежът не го уплаши. В младите си години той е бил много храбър воин.

Подправката карамфил

Днес слязох на сушата, за да проуча как расте карамфилът. Карамфиловото дърво достига голяма височина, стволът му е дебел почти колкото тяло на мъж. Клоните са силно разперени, като към върха образуват пирамида. Листата приличат на тези на лавровото дърво, кората е с маслинов цвят. Карамфилчетата израстват по върховете на малките клонки на снопчета по десет, а понякога дори и по двадесет. Според годишното време дървото има на едната си страна повече плодове,

80. Бамбукова тръстика. Б.пр.

отколкото на другата. Най-напред плодът е бял, когато зрее става червеникав, а след като изсъхне – черен. Бере се два пъти в годината: веднъж за Коледа и втори път през лятото, когато климатът по тези места е най-мек. При зимното слънцестояние е най-горещо, по това време слънцето се намира в зенита си. През топли и сухи години реколтата от всеки остров достига от 300 до 400 бахара. Дървото вирее само по планините, ако се присади в равнината, веднага умира. Листата, кората, дори и дървесината имат същия мирис и вкус като самия плод. Ако не се обере по време на зреенето, той става така дебел и твърд, че само обвивката му може да се употребява. Карамфиловите дървета растат само на Молукските острови: на Джайлоло и на малкия остров Маре, разположен между Тадоре и Мутир.⁸¹

Мускатовият орех

На остров Джайлоло расте и мускатовото дърво, което много прилича на нашите орехови дървета. Това се отнася както до листата му, така и до плодовете. Когато узреят, те напомнят по цвета и по мъхестата си обвивка малка дюля. Външната кора е дебела колкото зелената кора на нашите орехи. Под нея се открива нежна тъкан, а след това и черупката, която обвива самия орех.

Джинджифилът

Освен това на този остров вирее и джинджифилът, който ние ядохме, когато е зелен, вместо хляб. Растението, от което се получава, не е дърво, а храст; той пуска дълги една педя издънки и листа, наподобяващи тръстика, само че още по-тесни. Издънките нямат никаква стойност, само корените представляват интерес и се купуват. Докато са зелени те не миришат така силно, както изсушените, които се смесват с вар, за да се запазят за по-дълго.

Жилища

Жилищата на островитяните приличат на тези, които вече бяхме видели по другите острови, само че не са толкова високо издигнати от

81. От Молукските о-ви карамфиловото дърво е пренесено и се култивира в тропиците на Азия и Африка. Б.ред.

земята и са оградени с бамбуков плет. Преди да влязат в новопостроена къща, островитяните запалват около нея огън и устройват празненство. Те окачват на покрива от всичко, което се ражда на острова, и вярват, че на бъдещите обитатели никога не ще им липсват тези неща.

Престилки от дървесна кора

Жените са грозни, ходят голи и носят само малка препаска от дървесна кора. Мъжете се придържат към същото облекло и въпреки грозотата на жените си са много ревниви. Те изпадаха в ярост, когато ние слизахме на сушата голи до кръста, защото смятаха, че по този начин искаме да въведем в съблазън жените им.

Хляб

Островитяните приготвят хляба си по следния начин: вземат къс мека дървесина от едно дърво, което наподобява палма, начукват го и след това го пекат на открит огън. Те наричат този хляб „сагу“ и го използват най-вече като запас при пътуванията си по море.

Ноември

Жителите на Таренате идваха всеки ден с лодките си при нас и ни предлагаха карамфил. Понеже чакахме завръщането на краля, не купувахме нищо от тях. Разменяхме само стъклени мъниста срещу хранителни продукти, но скоро забелязахме, че местните жители са недоволни от това и неведнъж виждахме заплашително вдигнати юмруци.

24 ноември

На 24 ноември, неделя, кралят се завърна под звуците на тимпани. В знак на уважение ние го приветствувахме с многократни оръдейни изстрели. Той ни съобщи, че съгласно неговите разпореждания не след дълго ще получим достатъчно карамфил.

25 ноември

И наистина още в понеделник ни доставиха 791 катила⁸² карамфил.

Това бяха първите товари на нашите кораби и за да изразим радостта си, изстреляхме няколко залпа с оръдията. На Молукските острови наричат карамфила „хомоден“, на Сарангани – „бонгаловен“, а в Малака – „шианхе“.

Мъгла

Всеки ден виждахме ту на един, ту на друг връх мъгла, която се образуваше във форма на малки облачета. Тази мъгла допринасяла за отличното качество на подправките. Всеки островитянин има по няколко дървета, за които се грижи сам и бере плодовете им.

26 ноември

Днес кралят отново ни удостои с посещение и изтъкна, че заради нас е напуснал своя остров, нещо за което биха го осъдили всички негови предшественици. Той го сторил обаче на драго сърце, в знак на уважение към испанския крал и за да ни помогне по-скоро да се завърнем в родината си. Помоли ни да се върнем тук с голяма военна сила и да откъснем за смъртта на неговия баща, който бил убит на остров Буру⁸³. Враговете осквернили трупа му, като го хвърлили в морето, вместо да го погребат.

Поканата на краля

Кралят ни съобщи също, че възнамерявал да устрои в наша чест празненство, на което щял да покани владетеля на Бахиан и неговия брат. Когато го запитахме какъв е поводът, той ни обясни, че такова празненство се устройва винаги, когато търговци натоварят първите количества карамфил, а освен това желаел да се прочетат молитви за нашето щастливо завръщане в родината. Бил наредил вече да се приготви всичко и да се прочистят пътищата от неприятели.

Подозрение

Тази покана не ни хареса. Научили бяхме, че на мястото, откъдето

82. Около 900 кг.

83. Остров в Тихи океан, трети по големина от Молукските острови. Б.пр.

се снабдвахме с вода, неотдавна били нападнати и убити от островитяните тримата португалци, които придружавали Серану. Освен това често виждахме нашите пленници да разговарят тайно с местните жители. По тази причина и още повече че бе жив споменът ни за Зубу, ние отклонихме поканата. Вместо това предложихме кралят да дойде на нашите кораби и го помолихме по възможност да го стори по-скоро, за да можем да му предадем обещаните четири роби и някои други предмети. Освен това му дадохме да разбере, че смятаме скоро да отплаваме.

Оплакване на краля

Кралят се появи още същия ден, без да проявява ни най-малко недоверие. Обясни ни, че идва при нас като у дома си и ни увери, че нашето решение да отплаваме така внезапно, без подготовка, го натъжава силно. Другите кораби престоявали винаги по тридесет дни, докато натоварят. Напомни ни, че сезонът е неблагоприятен за плаване и ни предупреди да внимаваме, защото недалеч от Бандан имало плитчини. Най на края добави, че тъкмо сега била най-голяма вероятността да срещнем португалски кораби.

Клетвата на краля

С всички тези уговорки кралят целеше да ни накара да останем. Както видя, че не може да ни задържи, каза:

– Тогава искам да ви върна всичко, което ми подарихте от името на краля на Испания. Ако отпътувате, без да изчакате аз да подбера дарове, достойни за вашия крал, всички съседни владетели ще ме обвинят в неблагодарност и скъперничество. Освен това ще сметнат, че сте избързали толкова, защото сте се страхували от измяна и така аз за цял живот ще трябва да нося позорното име изменник. След тези думи, за да разсея всички наши подозрения, той накара да донесат корана. Сложи го четири пъти върху главата си, след като го целуна почитателно, и прочете една молитва, наречена „цамбехан“. След това провъзгласи с висок глас, че се кълне в аллах и в корана да остане завинаги верен приятел на испанския крал. Изглеждаше много развълнуван при тези думи и на нас не ни оставаше друго, освен да му обещаем, че ще се задържим още четиринадесет дни в Тадоре.

Заговор

Оставихме му кралския печат и кралското знаме. По-късно узнахме, че неколцина вождове от острова го посъветвали да заповяда да ни избият и с това да спечели благоволенieto и благодарността на португалците, които щели по-добре от нас да го подкрепят при един поход срещу краля на Бахиан. Обаче кралят отговорил с негодувание, че никой и за нищо на света не може да го тласне към такава измяна.

27 ноември

Днес кралят нареди да обявят на всеослушание, че всички, които притежават карамфил, могат да дойдат на нашите кораби и да ни го предложат за продан. Набързо изкупихме всичко, каквото ни донесоха.

30 ноември

Днес кралят на Махиан дойде в Тадоре. Той обаче не пожела да слезе на сушата, тъй като неговият баща и брат му, които бе прогонил от Махиан, бяха намерили убежище на този остров.

30 ноември

В събота кралят на Тадоре доведе на корабите племенника си Ху-май, който едва двадесет и пет годишен беше вече министър. Като чу, че нямаме повече червено сукно, кралят веднага изпроводи пратеник на сушата и той донесе три лакътя плат. На министъра дадохме същите подаръци, каквито бяхме направили на краля на Тадоре. Не притежавахме нищо повече освен гюлета за оръдията и когато кралят и министърът напуснаха корабите ни, изстреляхме залпове за сбогом.

Декември

В четвъртък и петък закупихме големи количества карамфил както в града, така и от островитяните, които идваха при нас с лодките си. По-неже се беше разнесла вече мълвата, че скоро ще отплаваме, те ни го продаваха много евтино. Само че нашите стоки за размяна съвсем привършиха, а всеки моряк искаше да отнесе у дома си полагаемата му се

част, за това не един от тях даваше ризата от гърба си, шапката или оръжието си срещу карамфил.

Де Лороса идва на борда

В събота ни посетиха синовете на краля на Таренате с жените си, дъщери на краля на Тадоре. Заедно с тях на борда дойде и де Лороса. Подарихме на тримата братя и на жените им ножици, понеже нямахме нищо друго. Когато си тръгнаха, ние отново изстреляхме залп с всички оръдия.

Понеже денят на отплаването беше вече определен, кралят сега ни посещаваше всеки ден. Ние виждахме, че му е трудно да се раздели с нас. Между другото той повтаряше, че се чувствувал като малко дете, чиято майка се кани да го напусне. Молеше да му подарим две или три от нашите оръдия. Предупреждаваше ни да не тръгваме нощем, защото тук имало много плитчини и подводни скали. Когато отвърнахме, че ще плаваме денем и нощем, за да стигнем по-скоро до Испания, той ни увери, че ще се моли за нас.

Чехилидероа се опитва да задържи де Лороса

Педру де Лороса бе дошъл с жена си и с цялото си имущество на борда, за да се върне заедно с нас в Европа. Синът на краля на Таренате Чехилидероа пристигна подир два дни с лодка, в която имаше много въоръжени мъже и помоли де Лороса да отиде при него. Но португалецът, който нямаше доверие в Чехилидероа, отказа, а също предупреди и нас да не допускаме Чехилидероа и неговите бойци на борда. Послушахме съвета му. По-късно научихме, че Чехилидероа имал план да залови де Лороса и да го предаде на капитана на Малака, който бе португалец. Когато разбра, че сме прозрели намерението му, синът на краля на Таренате се отдалечи, без да пести заплахите и без да крие разяреното си лице.

15 декември

Кралят ни изпрати вест, че щял да ни посети владетелят на Бахиан и ни помоли да дадем залпове в негова чест. Гостът дойде на 15 декември привечер и ние изпълнихме желанието на краля. Не стреляхме обаче с големите оръдия, защото корабите вече бяха твърде тежко натоварени.

Кралят на Бахиан се появи, съпроводен от брат си, с една голяма лодка, в която седяха три редици гребци – общо сто и двадесет души. Украсена бе с флагове, направени изкусно от бели, жълти и червени пера на папаци. Удари на тимпани съпровождаха ритмичните движения на гребците. В две други лодки седяха млади момичета, дар за годеницата: братът на краля на Бахиан искаше да вземе за жена една от дъщерите на краля на Тадоре. Тази „флота“ ни приветствава, като заобиколи нашите кораби.

Патоли

Понеже обичаите не позволяват един крал да пристъпи в страната на друг, кралят на Тадоре направи своето посещение на краля на Бахиан не по суша, а в морето. Когато кралят на Бахиан забеляза, че другата лодка се приближава до неговата, той стана от килима, на който седеше, за да отстъпи мястото си на краля на Тадоре. Този от учтивост отказа да седне на килима и застана от другата страна. След това кралят на Бахиан предаде на краля на Тадоре като откуп за съпругата, която този даваше на брат му, петстотин патоли. Патолите са материи от злато и коприна, които се тъкат в Китай и особено се ценят тук на островите. За тях дават по три бахара карамфил, а понякога и повече. Когато почине знатен островитянин, неговите близки му оказват почит, като го обличат в дреха от такава материя.

16 декември

В понеделник кралят на Тадоре изпрати на краля на Бахиан празничен обед, който носеха петдесет жени. Те бяха облечени в коприна от кръста до коленете и вървяха две по две, придружавани от един мъж. Всяка носеше по една голяма купа, в която имаше малки чинийки с най-различни ястия. Мъжете носеха големи съдове с вино. Подредени така, те се приближиха до ладията, в която седеше под жълт балдахин кралят, и му поднесоха всичко това. Когато си тръгнаха обратно, жените се прилепиха за някои от нашите моряци, които зяпаха любопитно, и ги пуснаха, чак когато получиха от тях малки подаръци. Тъй или иначе много от моряците не дадоха тези подаръци напразно. Кралят на Тадоре изпрати и за нас кози, кокосови орехи и вино.

Новите ветрила

Днес опънахме нови ветрила, върху които изрисувахме кръста на свети Якоб Галицийски с надписа: „Това е знакът за нашето благополучно пътуване.“

17 декември

Във вторник подарихме на краля пушките които бяхме взели от джонките, и едно оръдие с четири бурета барут. На всеки кораб бяхме натоварили по осемдесет тона вода. Дърва щяхме да получим на остров Маре, където кралят бе изпратил сто мъже, за да ги насекат.

Съюз с краля на Бахиан

Днес кралят на Бахиан получи от краля на Тадоре разрешение да слезе на сушата и да склучи с нас съюз. Пред него вървяха четирима островитяни, които държаха в ръце изправени нагоре ками. В присъствието на краля на Тадоре той ни увери, че ще запази карамфила, който са оставили португалците на неговия остров, до пристигането на нова испанска флота и не ще го даде другиму. В знак на това, че бе готов да служи на краля на Испания, той ни предаде като подарък за нашия господар един роб и десет бахара карамфил. Роба приехме, но от карамфила взехме само два бахара, тъй като корабите ни бяха вече така претърпани, че не можеха да поемат повече товар.

Райски птици

Освен това кралят на Бахиан ни помоли да предадем от негово име на краля на Испания две много хубави мъртви птици. Тези птици са на големина, колкото дрозд, имат малка глава, дълга човка и крака не подебели от паче перо за писане. Опашката им прилича на опашката на дрозда, но нямат крила, а само разноцветни пера, които наподобяват перата на рибар. Останалата им перушина е тъмна. Тези птици могат да летят само когато духа вятър. Разправят, че идвали от рая, наричат ги болондината или „птици на боговете“⁸⁴.

84. Тези птици били колибри. Б.пр.

Отвратителен обичай

Кралят на Бахиан беше около седемдесетгодишен. За него разказваха, че преди битка срещу враговете си или при други важни начинания той търсел удоволствие при един слуга, специално определен за тази цел, подобно на удоволствието, което, ако се вярва на Светоний⁸⁵, Никомед е намирал при Цезар.

Магьосници

Един ден кралят на Тадоре изпроводил вестonosец при моряците, които стояха на стража и му наредил да им предаде да не излизат през нощта, тъй като между островитяните имало магьосници, които умеели с помощта на разни балсами да приемат фигурата на човек без глава. В този вид обикаляли през нощта и когато срещнали човек, докосвали го по ръката и намазвали палеца му с някой от споменатите балсами. След това този човек заболявал и подир три до четири дни неизбежно умираше. Кралят прибавил, че отдавна се старае да открие тези магьосници. Някои вече бил заловил и обесил.

18 декември

Кралят на Бахиан призна върховната власт на краля на Испания. Той и всички останали владетели на Молукските острови отправиха до испанския крал послание, в което го уверяваха, че желаят да бъдат винаги верни поданици на испанската корона.

18 декември

В сряда сутринта вече бяхме готови за тръгване. Владетелите на Тадоре, на Джайлоло и на Бахиан, както и синът на краля на Таренате, бяха дошли на уреченото място, за да ни съпроводят до остров Маре.

Корабът „Виктория“ пръв вдигна котва и скоро излезе в открито море, където спря да чака „Тринидад“, Но на „Тринидад“ имаше затруднения с котвата. Тогава моряците забелязаха, че корабът има доста

85. Римски писател (70–140 г.), създал животописания на римските императори и на други видни римляни. Б.ред.

голяма пробойна на дъното на най-долното помещение. Когато узнаха това на „Виктория“, върнаха се обратно и хвърлиха котва на старото място. Свалиха част от товара на „Тринидад“, за да могат да разкрият пробойната. Макар че корабът бе наклонен на едната си страна и водача нахлуваше като през тръба, ние не успяхме да намерим повреденото място. Два дни непрестанно изпомпвахме, но всичките ни усилия отидоха напразно.

Гмуркачи

Когато кралят на Тадоре научи за това, той побърза да дойде, за да ни помогне. Но и на него не му провървя. Тогава заповяда на петима островитяни, които можеха да издържат дълго под вода, да се гмурнат под кораба. Търсиха повече от половин час, но и те не успяха да открият откъде нахлуваше водата. И понеже корабът вече потъваше, кралят изпрати да доведат от другия край на острова още по-сръчни гмуркачи. На другата сутрин те се спуснаха под водата, като смятаха, че там, където е пробит корабът, водната струя ще повлече косите им. Търсиха повече от час, но и те не можаха да разкрият пробойната.

19 декември

Вече и кралят не виждаше изход. Той каза през сълзи: „Сега кой ще потегли за Испания, за да предаде на тамошния крал, моя господар, вестите за мен и да му отнесе моите дарове?“ Отговорихме му, че не ни остава друго, освен да изпратим само „Виктория“ за Испания. Тя трябваше да отплава веднага, за да използва източните ветрове. През това време щяха да поправят „Тринидад“ и после той можеше да се отправи със западните попътни ветрове към Дариенския провлак, който се намира от другата страна на морето в страната Диуканан⁸⁶. Кралят ни увери, че имал на служба 250 дърводелци които под наше ръководство щели да бъдат в състояние да поправят кораба. Обеща също така да се отнася към всички, които останат на острова, като към собствени деца. Когато произнасяше това обещание, в гласа му прозвуча такова вълнение, че повечето от нас едва можаха да сдържат сълзите си.

Намаляваме товара на „Виктория“

86. Юкатан. Б.пр.

Понеже се страхувахме, че поради тежкия си товар кораб „Виктория“ би могъл да се повреди в открито море и да потъне, свалихме 60 центнера карамфил на сушата и ги прибрахме в жилището, което бе построено набързо за екипажа на „Тринидад“. Мнозина от „Виктория“ биха предпочели да останат на Тадоре, вместо да се върнат в Испания, защото се страхуваха, че корабът не е подготвен за такова дълго плаване. Освен това никой още не бе забравил теглилата, които изтърпяхме през време на пътуването си до Молукските острови. Повечето се страхуваха, че може да загинат глад в открито море.

21 декември

В събота, деня на свети Тома, кралят на Тадоре ни изпрати двама пилоти, които да ни изведат от този хаос от острови. Те ни обясниха, че времето е отлично за пътуване и че би трябвало колкото е възможно по-рано да отплаваме в открито море, но понеже трябваше да изчакаме нашите другари, които оставаха тук, да напишат писма, можахме да потеглим едва към обед. Двата кораба си взеха сбогом, като изстреляха залпове е оръдията, а другарите ни дойдоха донякъде с лодки. Най-сетне с много сълзи и прегръдки се разделихме.

Хуан Карвахо остава

Хуан Карвахо остана на Тадоре с петдесет и трима европейци, а нашият екипаж се състоеше от 47 европейци и 13 индийци.

Дърва от остров Маре

Един от министрите на краля на Тадоре ни съпроводи до остров Маре. Още щом островът се показва в далечината, към нас се отправиха четири лодки, натоварени с дърва. За по-малко от час ние ги прехвърлихме на борда и след това отплавахме в югозападна посока.

Богатствата на Молукските острови

На всички тези острови освен карамфил растат още джинджифил, дървото „сагу“, от което приготвяват хляб, ориз, кокосови орехи,

смокини, бадеми, много по-едри от нашите, сладки и кисели нарове, захарна тръстика, пъпеша, краставици, тикви, един много освежителен плод на големина колкото диня, който се нарича „комиликай“, и други вкусни плодове, има също кокосово и сусамово масло. От полезните животни се срещат кози, кокошки и пчели, които не са по-едри от мравки и събират отличния си на вкус мед в хралупите на дърветата. Видях и различни папагали. Между тях имаше бели, които се наричат „катара“, и червени, наречени „нори“. Те са много търсени не само заради хубавите си пера, но и поради това, че се научават да говорят много добре. Такъв папагал струва един бахар карамфил.

Господството на мохамеданите

Мохамеданите завладели тези острови преди близо петдесет години. Те се настанили тук и наложили религията си. Преди тях по тези места живеели езичници, които не се интересували от карамфиловите дървета. Сега само тук-таме са останали езически семейства. Те живеят в планините. Там карамфиловото дърво вирее най-добре. Областта, в която расте карамфиловото дърво, се казва Малуко.

(липсваща картинка???)

А – клон от пиперов храст, 1 – плодовете на черния пипер; Б – бананово дърво, 2 – банан; В – ананас; Г – кокосова палма, 3 кокосов орех, 4 – разрез на кокосов орех; Д – клон от карамфилово дърво, 5 – карамфилов цвят, 6 – не разцъфналите пъпки се изсушават и се употребяват като подправка

Разположение на островите

Остров Тадоре е разположен на 0°27' северна ширина и 161° дължина от демаркационната линия. Остров Таренате се намира на 1°40' северно от екватора. Мутир е разположен непосредствено под него, а Маиан – на 15' южна ширина.

ОТ РАЗДЯЛАТА С МОЛУКСКИТЕ ОСТРОВИ ДО ЗАВРЪЩАНЕТО В ИСПАНИЯ

Декември

Продължихме между верига от острови, които носят имената Кайюан, Лайгома, Сико, Джиоги, Кафи, Лабоан, Толиман, Титамети, Маго и Батулига. Говореше се, че жителите на остров Кафи били по-древни от пигмеите.

Преминахме покрай южния бряг на Батулига и поехме в посока запад-югозапад. На юг видяхме множество малки острови. Пилотите ни посъветваха да хвърлим котва тук наблизко, за да не се натъкнем през нощта на плитчините между тях. Затова се отправихме на югоизток и се установихме край един остров, разположен на 2° южна ширина и отдалечен на 55 левги от Тадоре.

Сула

Този остров се казва Сула. Неговите жители нямат крал. Те са човекодци и езичници. Мъжете и жените ходят голи, ако не се смята една препаска от дървесна кора около кръста, широка два пръста. Наблизко има и други острови, на които живеят човекодци. Това са островите Силан, Нозелано, Бига, Атулаблон, Лейчиегор, Тенетум, Гондиа, Пейлаурум, Манадан и Беайя.

Буру

От Сула продължихме покрай островите Ламатола и Тенетум. Вечерта хвърлихме котва при един голям остров, наречел Буру. На него намерихме храна в изобилие: свине, кози, кокошки, захарна тръстика, кокосови орехи, сагу и шиакарени, които тук се наричат „нанга“.

Плодове

Шиакарените имат груба кора и приличат на дини. Вътрешността им е пълна с червеникави семена, подобни на семките на пъпешите. На вкус тези плодове напомнят кестени, някои обаче са горчиви и не могат да се ядат.

Банда

На 35 левги от Буру са пръснати дванадесет острова, които носят

името Банда⁸⁷. На шест от тях виреят мускатови орехи, а по другите растат всички останали видове плодни дървета. Тези острови са разположени близо един до друг. Населени са с мохамедани. Островите Банда се намират на 6° южна ширина. Не ги посетихме, защото не ни бяха на път.

8 януари

При 8° южна ширина стигнахме до островите Злот, Носемамор и Галиан. Тук ни връхлетя страшна буря.

Уплашени за живота си, ние дадохме обет да направим поклонение пред иконата на света Мария де ла Гуида в случай, че се избавим. Едва успяхме да приберем ветрилата и да се доберем до един висок остров, зад който хвърлихме котва.

Малуа

Обитателите на този остров, наречен Малуа, са диваци и приличат по-скоро на лишени от разум животни, отколкото на хора. Те са човекоядци и ходят голи. Само когато потеглят в битка, покриват гърдите и гърба си с биволски кожи, украсени с кармиоли⁸⁸, зъби на глиган и кози опашки. Косите си привързват на сноп и ги прикрепят с тръстикови гребени с дълги зъбци. Брадите си обвиват с листа и след това ги напъхват във фунии от тръстика. Така навярно се стремят да изглеждат по-страшни, но на нас ни се видяха само смешни.

Те бяха най-грозните хора, които срещнахме в тази част на Индия.

Храните и пиететата си съхраняват в мехове от палмови листа. Лъковете и стрелите им са от тръстика. Жените, също въоръжени, се запътиха заканително към нас, но достатъчно бе да им подарим по някоя дреболия и те веднага станаха приветливи и дори покорни.

Странен обичай

Тези диваци пробиват срамните си части с перо и то така, че да

87. Островна група от Малайския архипелаг в морето Банда. Б.ред.

88. Миди. Б.пр.

стърчи и от двете страни. Когато ги запитахме защо правят това, те се изсмяха и не ни отговориха. Едва по-късно научихме от жените им причината за този странен обичай. Те казаха, че това увеличавало сладост-растието им и че биха отблъснали всеки мъж, който не зачита този обичай. Обаче сами се опровергаха: вярност и прелюбодеяние са за тях неизвестни понятия и на техните мъже не им правеше впечатление, когато те се забавляваха с нашите моряци.

Чер пипер

На този остров останахме четиринадесет дни: калафатихме кораба, който бе пострадал от бурите. Лишения не търпяхме – намирахме кози, кокошки, риба, кокосови орехи и чер пипер. За един фунт старо желязо получавахме петнадесет фунта восък или чер пипер. Има два вида пиперени зърна: продълговати и кръгли. Растението се вие като бръшлян по стволите на дърветата и листата му приличат на листата на черницата. Плодовете на продълговатия пипер, наречен лули, са на реси като на лешника, а на кръглия пипер имат вид на клас и се казват „лада“. Зърната им се оронват по един и същ начин. Навред околоръст видяхме полета, покрити с пиперени храсти.

Разположение на Малуа

Остров Малуа се намира на 8°30' южна ширина и 169°40' дължина от демаркационната линия. От Малуа взехме с нас един мъж, който изрази готовност да ни заведе на някакъв остров, изобилстващ с храни.

Джуджета с големи уши

Нашият пилот от Молукските острови ни разказа за някакъв остров на име Аручето, разположен някъде наблизко.

Хората, които живеели там, не били по-високи от педя, а ушите им стигали до земята. Когато си лягали да спят, те използвали едното си ухо за постеля, а другото – за завивка. Тези джуджета ходели голи, с остригани глави, имали бърза походка и пискливи гласчета. Живеели под земята, хранели се с риба и с някакъв плод, който растял между кората и дървесината на едно дърво, бял на цвят, кръгъл и приличен на посипано със захар колендро⁸⁹. Ние бяхме любопитни да видим тези джуджета,

само че плитчините и насрещните течения ни възпряха да отидем до Аручето.

25 януари

На 25 януари напуснахме Малуа и след като изминахме 5 левги, на другия ден стигнахме до един остров, разположен на югозапад. Пилотът ни каза, че този остров се нарича Тимор⁹⁰.

Аз слизам сам на сушата

Отправих се сам към сушата, за да преговарям с владетеля на Амабан. Нуждаехме се от хранителни припаси. Той ми предложи биволи, свине и кози, но искаше за тях толкова много, че не можахме да се споразумеем. Затова прибягнахме до следното: задържахме главатаря на едно друго селище, който бе дошъл съвсем доверчиво със сина си на борда на нашия кораб. Казахме му, че трябва да ни докара шест бивола, десет свине и десет кози, ако иска да си възвърне свободата. Понеже се страхуваше, че може да го убием, той нареди да ни донесат всичко, което изредихме, но не бе в състояние да ни даде повече от пет кози и две свине. Въпреки това ние бяхме доволни и дори му подарихме една брадва и огледало. Тон също остана доволен от размяната.

Облекло

Владетелят на Амабан е свикнал да го обслужват само напълно голи жени. Тези жени носят на ушите си малки златни халки, от които висят копринени помпони, а на ръцете си имат безброй гривни от злато и месинг. Мъжете украсяват голите си тела с кръгли златни пластинки, косите им са прихванати с тръстикови гребени и златни халки, а някои носят на ушите си и изсушени дръжки от тиква.

Растения и животни

На този остров има биволи, свине, кози, кокошки и безброй видове пестроцветни папагали. От растенията виреят ориз, смокини,

89. Едногодишно етерично маслено растение от сем. сенниковцветни. Б.пр.

90. Остров от Малайския архипелаг от групата на Малките Зондски о-ви. Б.пр.

джинджифил, захарна тръстика, портокали, лимони, бадеми и фасул.

Търговия, февруари.

Спиряхме край различни села и узнахме, че на другия край на острова живеят неговите крале – четирима братя. Техните селища се наричат Ойбих, Лихзана, Зуаи и Кабанаца. Разказаха ни също, че недалеч от Кабанаца се издигала планина, която била цялата от злато. Местните жители си служели със зрънца от този метал като с пари. Освен това от тук обитателите на Малака и Ява задоволяват нуждите си от сандалово и восъчно дърво. В момента тъкмо бе спряла една джонка от Лоцон, за да натовари сандалово дърво, което се намира единствено на този остров.

Суеверие

Жителите на острова са езичници. Разказваха, че когато сечели сандаловите дървета, при тях се явявал дяволът и ги питал имат ли някакво желание. След неговата поява винаги боледували. Затова секат тези дървета само при пълнолуние, като вярват, че така ще се предпазят от лоши болести. Тук разменят сандаловото дърво срещу червен плат, ленено платно, брадви, желязо и гвоздеи.

Разположението на остров Тимор

Островът е гъсто населен и се простира на дължина. Намира се на 10° северна ширина и на 174°30' западно от демаркационната линия.

Болестта на свети Йов

На никой друг остров от този архипелаг не е така разпространена болестта на свети Йов⁹¹, както на Тимор. Тук я наричат „фор франчи“, което означава португалка болест.

Магепахер

91. Сифилис. Б.пр.

Научихме, че на около един ден път северозападно от Тимор се намирал остров Енде, на който имало много канела. Местните жители били езичници и не се управлявали от крал. Недалеч от Енде започвала верига от острови, която се простирала чак до Ява и до носа на Малака. Имената на тези острови са Енде, Танабутан, Креночиле, Бирмакоре, Аранаран, Мани, Цумбава, Ламбох, Хорум и Ява, която местните жители наричат Яоа. Най-забележителните градове са на остров Ява, а най-големият от тях е Магепакер. Неговият крал е най-могъщият владетел в цялата област. Той се казва раджа Патиунус Сунда. Тук събират богата реколтата от чер пипер. На половин миля разстояние от Ява се намират островите Бали, наричани също Малка Ява и Мадура⁹². Двата острова са еднакви по големина.

Изгаряне на вдовици

(липсваща картинка???)

Изгаряне на вдовици на остров Ява

На остров Ява изгарят телата на знатните след смъртта. Жената, която покойникът е обичал най-много приживе, се хвърля жива в пламъците заедно с него. Преди това четирима мъже я пренасят през целия град, седнала на стол, окичена с венци. Родителите си, които скърбят за нея, тя утешава с усмивка и с думите: „Още тази вечер ще вечерям с моя съпруг, а през нощта ще си легна заедно с него.“ Когато стигне кладата, с тези думи, тя утешила вече само себе си, след това се хвърля в пламъците. Ако някоя жена откаже да стори това всички и смятат за много лоша съпруга, заслужаваща презрение.

Един безсрамен обичай

Нашият пилот ни разказа за един друг странен обичай, разпространен на Ява и на другите острови. Когато някой младеж се влюби в една жена и иска да спечели нейното благоволение, той окачва малки звънчета на срамните си части и се упътва след това към жилището на любимата. Спира наблизко и се опитва да примамва жената с дрънченето на звънчетата.

92. Острови от Малайския архипелаг. Днес Бали се нарича най-западният от Малките Зондски острови на архипелага. Б.ред.

Жени, оплождани от вятъра

Нашият водач ни разказа още за остров Околоро който се намирал недалеч от Ява. Този остров се обитавал само от жени, които били оплождани от вятъра Когато някоя от тях раждала момче, умъртвявали го веднага. Отглеждали детето само ако е момиче. Никой мъж не се осмелявал да се приближи до този остров Жените щели да го убият, ако стъпи на тяхна земя.

Синус магнус

Северно от Ява, в морския залив на Китай, който древните наричали Синус Магнус, имало огромно дърво, в което виели гнезда странни птици толкова големи и силни, че можели да носят във въздуха бивол или дори слон. Тези птици се казвали гаруда⁹³, а селището където се намирало дървото, се наричало Пузатхайер. Самото дърво носи името Кам Панганги, а плодът му по-едър от дини, местните жители наричат буапанганги. Мохамеданите от Борнео, които бяха с нас на борда на кораб, твърдяха, че са виждали с очите си две такива птици.

Избавление по чудо

Невъзможно било да се приближи човек до това дърво, защото морето образувало въртопи на разстояние три до четири мили от брега. Научих това от островитяни, които бяха станали очевидци на ужасно корабкрушение. Една джонка била повлечена от теченията в близост до дървото и се разбила. Всички, които били на борда, се удавили, само едно момче се спасило. То се вкопчило в една дъска и така стигнало до брега покатерило се на дървото и там незабелязано се сгушило под крилото на една от тези огромни птици. На другата сутрин птицата отлетяла, за да отвлече един бивол. Когато кацнала, момчето се измъкнало от скривалището си и побегнало колкото му крака държат.

Малака

93. Изчезнал вече вид щраус-великани. За тази легендарна птица разказва и Марко Поло – историята за птицата Рок. Б.пр.

Нос Малака се простира до 1°30' южна ширина, източно от него са разположени различни селища и градове, а именно: Цингапола, Пахан, Калантан, Патани, Брадлун, Бенан, Лагон, Черегигаран, Тумбон, Прхан, Куи, Брабри, Банга, Индиа, Яндибум, Лану и Лангхонпифа. Всички тези градове са построени като нашите и са подчинени на крал Зири Закабедара, който живее в Индия.

Камогиа

След като се отmine Сиам, се стига до Камогиа, чийто крал се нарича Зарет Церабедера. След това идва Чиempa, чийто крал е раджа Брахами Мантри. Тези двама крале са много силни и богати.

Рабарбер

В тази страна расте рабарбер⁹⁴, който се добива по следния начин: 25 до 30 мъже се отправят в гората и прекарват там нощта по дърветата, за да са сигурни, от една страна, че няма да ги нападнат лъвове и други хищни животни, а, от друга – за да могат да уловят по-ясно мириса на рабарбер, който вятърът довява. На сутринта се отправят към мястото, към което ги е насочил вятърът, и там откриват рабарбер, който представлява просто изгнилата дървесина на едно голямо дърво. Най-вкусни са коренищата, но също така и стъблото, наричано калама, и притежаваща целебна сила.

Кочин

Камогиа граничи с царството Коки, което местните жители наричат Кочин. Негов крал е раджа Зерибумни Пала – силен и богат владетел.

Великият Китай

Кочин граничи с Великия Китай, чийто император Сантоа раджа е най-силният владетел на земята. Седемдесет короновани глави се подчиняват на неговите заповеди, а всеки от тези владетели има по десет или петнадесет други, покорни нему. Пристанището на царството се

94. Фантастичния разказ за рабарбера Пигафета е чул от един островитянин, дошъл на кораба. Б.пр.

нарича Гуантан⁹⁵. Между многото градове най-големи са: Накхин⁹⁶ и Комлаха⁹⁷. Императорът управлява в Комлаха.

Дворецът на владетеля на Китай

В четирите крила на двореца, които сочат към четирите посоки на света, са настанени четирима от най-знатните министри. Всеки от тях дава аудиенция на онези, които идват от неговата посока. Всички крале и вождове от Централна и Горна Индия са подчинени на този владетел и са длъжни в знак на своята зависимост да поставят в резиденцията си мраморната статуя на едно животно, което е по-силно от лъва и се нарича чинга⁹⁸. Това животно е изобразено и на кралския герб, а и всички кораби, които влизат в пристанището на Китай, трябва да посят на борда си тази фигура, направена от слонова кост или восък.

Наказание

Ако някой от васалите на императора се е показал непокорен, за наказание той бива жив одран. Изсушават кожата му на слънце, посоляват я и препарират фигурата му. След това я поставят на някое възвишение в града със склонена глава и с ръце събрани и вързани над нея така, като че мъртвият прави поклон пред императора. Във Великия Китай наричат този поклон цонгу.

Паунът на императора

Никой няма право да зърне императора. Ако обаче той самият пожелае да види някого от своите поданици, тогава го изнасят върху много изкусно направен и богато украсен паун. Придружават го шест жени, облечени досущ като него, така че никой да не може да го различи от тях. След това влиза в една скъпо украсена статуя на змия, наречена „рага“. В гръдта на тази змия се намира един кристал, през който императорът може да наблюдава всичко, без сам той да бъде видян. Жени се само за сестрите си, за да не се смесва царската кръв.

95. Кантон – град в Китай. Б.пр.

96. Нанкин. Б.пр.

97. Камбалу – Пекин. Б.пр.

98. Дракон. Б.пр.

Императорският дворец

Дворецът на императора е ограден със седем стени, а между стените стоят на стража по десет хиляди мъже, които се сменят на дванадесет часа. Във всяка стена има по една врата и пред всяка от тези врати стои специална стража. Пред първата стои войник, който размахва голям камшик в ръката си, пред втората – куче; войникът пред третата врата държи железен боздуган, а този пред четвъртата – лък и стрела; пред петата врата стои огромен на ръст боец с копие, пред шестата – лъв. Седмата врата се охранява от два бели слона. В палата има седемдесет и девет зали, непрестанно осветявани от свещи. Те се обитават само от жените, определени да обслужват императора.

В края на палата се намират четири зали, в които се явяват министрите, когато желаят да разговарят с императора. В едната зала стените, таванът и дори подът са изцяло покрити с бронз, във втората – със сребро, в третата – със злато, а в четвъртата – с бисери и скъпоценни камъни. В тези именно зали се съхраняват всички скъпоценности, които императорът получава във форма на данък.

Китайците имат светла кожа и ходят облечени. Хранят се като нас на маси. Дори и кръстовете имат, само че не зная за какво им служат.

Мускус

Мускусът идва от Китай. Получават го от мускусния пор, който се храни само с един храст, наречен „шамару“ За да се извлече мускусът, поставят върху това животно пиявици, оставят ги да се напият с кръв и след това ги смачкват. Кръвта се събира в една чиния и се оставя четири-пет дни на слънцето да съхне и едва тогава мускусът става наистина целебен.⁹⁹

Който има такова животно, е длъжен да отдели дан за императора. Зрънцата мускус, които се изпращат в Европа, не са нищо друго освен парченца младо козе месо, потопени в истински мускус. Местните жители наричат мускусния пор кастор, а пиявицата – линта.

Бараначи

99. Нещо подобно разказва и Марко Поло; според него мускусът се получава от една жлеза на мъжкото животно, която по-рано смятали за гноен мехур.

По протежение на китайското крайбрежие се срещат различни племена, които живеят по островите. Тук се ловят бисери и вирее канела. Входът към пристанището на местните жители минава под голяма планина, така че всички кораби и джонки, които искат да влязат в него, трябва преди това да свалят мачтите си. Господарят на тази страна се нарича Мони и управлява двадест владетели, а сам той е подчинен на императора на Китай. Главният град се нарича Бараначи. Там е разположена голямата страна на Изтока Катаи¹⁰⁰.

Хан

Хан се нарича един висок, студен остров, на който има в изобилие мед, сребро, бисери и коприна. Неговият крал се нарича раджа Цотру. В планините живеят хора, които убиват родителите си, щом достигнат известна възраст, за да им спестят старческите неволи. Тези островитяни са езичници.

Всички тези сведения получих от един мохамеданин, който ме уверяваше, че бил видял всичко това със собствените си очи.

Сбогуване с Тимор, 15 февруари

На 11 февруари, вторник, отплавахме от остров Тимор и се отправихме към голямото открито море, което носи името Лау Хидол. Взехме курс на запад-югозапад и тъй като се бояхме от португалците, оставихме вдясно от нас остров Суматра, който по-рано се е наричал Трапробана, а също така Пегу, Бенгала, Урина, Челим, където живеят малайците, поданици на краля на Нарзинга, страната Каликут, подчинена на същия крал, Камбайя¹⁰¹, Кананор, Гоа, Ормуз и цялото крайбрежие на Индия.

Класи и касти

В Индия хората са разделени на шест класи, а именно: наири, паникали, франай, пангелини, макуай и полеай. Наири са знатните или управляващите, паникали са гражданите. Само тези две класи общуват помежду си. Франаите събират смокини и правят палмово вино, макуаите

100. Китай. Б.пр.

101. Камбей, град в Западна Индия, пристанище на едноименен залив. Б.ред.

са рибари, пангелините – моряци, а полеаите сеят и жънат ориза. Тези последните живеят само в селата и нямат право да влизат и градовете. Ако някой иска да им подаде нещо, оставя предмета на земята, откъдето те го вдигат. Когато излизат на улицата, полеаите са длъжни непрестанно да викат: „По, по, по.“ Това означава: „Пазете се!“ Разказвах ми, че един наири, който бил докоснат от полеаи се самоубил, защото не можел да преживее този позор.

9 март

След като плавахме няколко дни при хубаво време, на 9 март ни връхлетя ужасен ураган, който ни принуди да свием всички ветрила. Задържа ни цяла седмица, без да можем да продължим пътя си. Четирима моряци бяха отнесени от палубата и се удавиха. Аз самият с голяма мъка се спасих от смърт. Две кози, които карахме на борда, се отвързаха и подгонени от страх, скочиха във водата.

18 март

Днес забелязахме един висок остров. Насочихме се към него, но не можахме да се приближим. Островът е разположен на 38° южна ширина и изглежда необитаем и незалесен. Дълъг е приблизително шест левги. Бяхме се надявали да намерим тук храна, защото нашите запаси пак привършваха, а и връхлитащите през време на урагана водни маси бяха унищожили голяма част от тях.

7 май

След като изтърпяхме мъките на силни бури, а след това и на пълно безветрие, на 7 май изчислихме, че нос Добра надежда трябва да се намира вече на около 57 левги зад нас на изток и това малко ни съживи, защото се хранехме само с жито, ориз и вода и повечето от нас бяха заболели: повръщаха, имаха треска, а венците им бяха силно подути. Аз страдах от копривна треска, цялото ми тяло бе изринато и пламтеше като огън. Силно ми се искаше, ваше високоблагородие, да скоча в морето, за да намеря там прохлада и облекчение.

Рио Инфанте

За наша изненада днес съзряхме суша. Изненадата обаче не беше приятна. Стигнахме бяхме Рио Инфанте и се намирахме на 160 левги от носа. Изследвахме крайбрежието, търсейки пристанище, но не открихме такова. Така нашата надежда да намерим храна и да утолим най-сетне глада си, пак остана измамена. През тези дни някои от нашите моряци имаха странни видения. Привиждаха им се късове печено месо, кани с вино или освежителни плодове. Един моряк ми каза, че видял наред палубата огромна печена риба, но когато посегнал към нея, тя избягала и скочила в морето. Аз му обясних, че рибата не може да бяга, но той ми отговори, че тази риба имала крака. Бил ги видял добре.

Жажда

През тези дни се изчерпаха и запасите ни от вода. Капитанът бе принуден да разпредели водата така, че получавахме за цял ден по една чаша. Някои изпиваха порцията си още щом я получат, други съумяваха така да използват малкия си запас, че и за вечерта да им остане глътка. Случваше се често някой да открадне водата на друг. Жаждата ни мъчеше повече от глада.

Предложение да хвърлим котва в Мозамбик

Някои от нас, особено болните, на драго сърце биха желали да се отправим към Мозамбик, където имаше португалско селище. Към това ги гласаха лошото състояние на кораба, който вече имаше много пробойни, силният студ, на който бяхме изложени, и най-вече обстоятелството, че привършваха запасите от храна и вода. Месото се бе развалило, защото нямахме възможност да го осолим. Но тъй като за по-голямата част от екипажа честта стоеше по-високо от живота, решихме въпреки всички опасности, които ни дебнеха, да продължим назад към Испания.

16 май

Днес след залез слънце отново ни връхлетя страшна буря, която строши на парчета фокмачтата и фокреята, като следствие от това нещастие следващия ден можахме да изминем само десет левги.

19 май

Трябваше да се спуснем до 42° южна ширина, за да можем да заобиколим нос Добра надежда. Постоянните западни и северозападни ветрове, които запращаха чудовищни вълни върху кораба, ни принудиха да плаваме с прибрани ветрила. Носът е разположен на 34°30' южна ширина и е отдалечен на 1600 левги от носа на Малака. Това са най-големите и най-опасни скалисти носове на земята...

Носът остава зад нас

Най-сетне с божия помощ отминахме този страховит нос, но ако не бяхме приближили на пет левги до сушата, никога нямаше да успеем да сторим това.

Цели два месеца плавахме все на север, без да можем да си отдъхнем. През това време починаха двадесет и един човека от нашите, една част от тях християни, друга – индийци. Когато хвърляхме трупове им в морето, наблюдавахме нещо много странно: трупове на християните се обръщаха с лице към небето, а на езичниците – към водата.

Вече изобщо няхаме храна. Ако небето не ни беше пратило благоприятно време, всички щяхме да измрем от глад.

9 юли

На 9 юли, сряда, съзряхме островите Зелени нос и хвърлихме котва край брега на остров Сант Якобо. Понеже знаехме, че се намираме във вражеска страна, изпратихме само една лодка на сушата. Наредихме на екипажа ѝ да казва, че сме се отклонили от пътя си и сме влезли в това пристанище, защото се е строшила фокмачтата, и че докато ние се опитваме да поправим повредата, капитанът е продължил с другите кораби към Испания. Внушихме на мъжете в лодката в никакъв случай да не признават, че сме заобиколили нос Добра надежда. Местните жители ни повярваха и ни дадоха няколко чувала ориз.

10 юли

За да установим дали правилно водим записките и корабния дневник, запитахме кой ден от седмицата е днес. Отговориха ни, че е

четвъртък. Това ни озадачи, защото според нашите пресмятания трябваше да бъде сряда и не ни се искаше да вярваме, че сме сгрешили с един ден. Аз самият бях най-учуден, защото не бях боледувал ни веднъж и всеки ден водех дневника си. Ден след ден бях отбелязвал датата. Много по-късно разбрахме, че пресмятанията ни наистина са били погрешни, и то само защото бяхме обиколили цялото земно кълбо от изток на запад, следвайки пътя на слънцето. По тази причина бяхме отбелязали едно денонощие по-малко.

13 испанци попадат в плен

Когато за трети път наша лодка се отправи с 13 души към сушата, за да вземе вода за пиене, забелязахме, че я спряха. По раздвижването на намиращите се наблизо каравели разбрахме, че португалците възнамеряват да превземат и кораба. Това ни накара начаса да отплаваме. По-късно научихме, че лодката е била задържана, защото един от моряците издал тайната, разказал, че капитанът ни е мъртъв и че това е единственият оцелял кораб от флотилията, която Магелан бе повел към Молукските острови. Вече бяхме само 22 души, половината от тях – болни.

6 септември

На 6 септември, събота, пристигнахме в пристанището на Сан Лукар. Останали бяхме само осемнадесет души, другите измряха по пътя от глад. От тук Хуан Себастиан дел Кано писа на краля следното писмо:

„До негово величество,

Ваше височайше величество нека благоволи да знае, че пристигнахме само осемнадесет души с един от петте кораба, които ваше величество бе изпратил, за да открият Островите на подправките под предводителството на Фернандо де Магелянес, слава на паметта му! За да бъде осведомен ваше високо величество за най-важните събития през нашето пътуване, аз ви пиша накратко следното: Ние стигнахме до 54 градуса отвъд линията на равноденствието, където сами намерихме път, който води през морето между владенията на ваше величество и Индия. Този път е дълъг 100 левги. Плавайки по това море, макар ветровете да бяха попътни, през тези три месеца и двадесет дни ние не се натъкнахме на суша, ако не се смятат два малки безплодни и незаселени острова.

След това стигнахме до един архипелаг, който има много богати със злато острови. Тук загина нашият адмирал и мнозина други го последваха в смъртта. Тъй като екипажът много намалѐ, извадихме един кораб от строя и продължихме с останалите два от остров на остров, докато с божия помощ стигнахме до Молукските острови. Това стана осем месеца подир смъртта на адмирала.

Там именно натоварихме корабите с карамфил. На път за Молукските острови открихме камфор, канела и бисери. Когато решихме да напуснем тези острови, за да се върнем в Испания, в единия кораб открихме голяма пробойна, която въпреки всички наши опити не успяхме да запушим. Ето защо трябваше да го разтоварим. И понеже не можехме да чакаме, докато корабът стане отново годен за плаване, решихме или да умрем, или да изпълним с чест дълга си към ваше величество и да се върнем с един кораб през Заба¹⁰² и Мелака¹⁰³, за да можем да осведомим ваше величество за споменатото откритие. Така ние се впуснахме в открито море, като предоставихме нашия кораб на божията милост. По пътя си открихме множество изключително богати острови, между които Бандам, където има мускатови орехи, Заба, където вирее пиперът, и Тимор, където расте сандаловото дърво. На всички тези острови има и джинджифил. От всички тези подправки ние носим, за да ги покажем на ваше величество. Също така носим и договори за мир с всички крале и вождове на споменатите острови, подписани лично от тях, в които обещават да бъдат покорни поданици на ваше величество.

След като отплавахме от последния остров, цели пет месеца се прехранвахме само с жито, ориз и вода, без да слизаме на сушата. Страхувахме се от краля на Португалия, който бе извършил във всички свои земи приготовления за пленяването на флотилията, защото се стремеше да попречи на ваше величество да научи за нашите открития. Двадесет и двама души умряха по време на пътуването от глад. Липсата на хранителни припаси все пак ни принуди да хвърлим котва край един от островите Зелени нос.

Владетелят на този остров задържа една наша лодка с тринадесет души в нея. Мен и екипажа на «Виктория» той искаше да изпрати в Лисабон с един кораб, натоварен с подправки от

102. Ява. Б.пр.

103. Малака. Б.пр.

Калокот¹⁰⁴, под предлог, че никой друг освен Португалия няма право да търгува с тези богатства. Аз обаче реших, че е по-добре да загина заедно с екипажа, отколкото да падна в ръцете на португалците. Така успяхме да се спасим. Изтощени до крайност, без да се отделяме денонощно от помпата, ние продължихме и с помощта на бога и светата майка след тригодишно плаване влязохме в пристанището на Сан Лукар, откъдето пиша това писмо.

Сега ваше величество, аз ви моля да се погрижите за освобождаването на тринайсетимата, които толкова дълго време ви служиха честно и вярно. Ваше величество ще оцени нашето откритие, че Земята е кръгла. Ние я обиколихме с кораб цялата. Потеглихме на запад, а се върнахме от изток. Също така ви моля, като вземете пред вид суровия труд, глад и жажда, студ и жега, които нашият екипаж понесе в служба на ваше величество, да опростите митото върху докараните стоки.

С това привършвам, целувайки ръцете и нозете на ваше величество.

Написано на кораба «Виктория» в Сан Лукар на 6 септември 1522 г.

Капитан Хуан Себастиан дел Кано⁶⁶

Равносметка

От деня на нашето заминаване от залива на Сан Лукар до завръщането ли бяхме изминали според моите пресмятания 14 460 левги¹⁰⁵, като обиколихме цялото земно кълбо от запад на изток.

Пристигане в Севиля

В понеделник, 8 септември, хвърлихме котва пред кея на Севиля и дадохме залпове от всички оръдия.

На църква, 9 септември

Във вторник всички, облечени само по риза боси и с восьчни свещи

104. Каликут. Б.пр.

105. 43 300 морски мили. Б.пр.

в ръце, слязохме на сушата, за да прочетем молитвите си в катедралата на нашата закрилница санта Мария де ла Виктория и в църквата на света Мария дел Антигуа.

Аз предавам дневника си на император Карл V

От Севиля се отправих за Валядолид, където не предадох на негово величество императора нито злато, нито сребро, а нещо друго, което имаше в неговите очи много по-висока цена. Между другото му оставих и една книга, в която ден след ден бях записвал всичко, което преживяхме по пътя към Молукските острови.

В Португалия

Много скоро напуснах Валядолид и заминах за Португалия, където подробно разказах на краля всичко, което бях видял и преживял.

Във Франция

След това се отправих през Испания за Франция, където предадох на нейно величество регентката, майка на най-християнския крал Франциск I, подаръци от другата половина на земното кълбо.

В Италия

Най-сетне се завърнах в родината си, където се посветих изцяло в служба на мноизвестния велик магистър на рицарския орден в Родос монсенсьор Филип дьо Вилие. На него предадох моя дневник.

И ВСЕ ПАК ТЯ Е КРЪГЛА СЪДБАТА НА „САН АНТОНИО“ И „ТРИНИДАД“

I

„Сан Антонио“ дезертира на 8 ноември 1520 г. Страхът от опасностите, които крият непознатите морета, тласка седемдесетте души от екипажа към бягство. За това допринася и умението на пилота Естебан Гомес да убеждава. Гомес е готов да се закълне, че никога не ще достигнат Молукските острови по пътя, избран от Магелан. Единствен капитанът на кораба Алваро де Мескита е на друго мнение, но метежниците го оковават във вериги. Екипажът избира за капитан един испанец, Херонимо Гера. Той се връща в Сан Хулиан, за да вземе със себе си Хуан де Картахена. Неблагоприятни ветрове обаче не позволяват на кораба да хвърли котва и Гера е принуден да изпрати лодка на брега. Двадесет души търсят часове наред Картахена и пастора Санчес де Рейна, които са изоставени там, но не ги намират. Огромният и безлюден остров сякаш ги е погълнал. Не се вижда никаква следа от тях, ни най-малък знак на къде са тръгнали. Безсмислено е да продължават да ги търсят и да губят ценно време. По-лесно е да прехвърлят вината за смъртта на двамата върху отговорния за всички беди адмирал Магелан.

Благоприятното време подпомага бягството на „Сан Антонио“. Корабът скоро достига Африка, покрай бреговете на Гвинея се запасява с дърва и вода и на 6 май 1521 г. влиза в пристанището на Севиля. По пътя Гера уточнява в напълно завършен вид своя план. Едва стъпил на сушата, той не само обвинява адмирала, че без всякакво основание е наказал жестоко Хуан де Картахена, но твърди също, че португалецът не се е придържал към заповедта на краля да търси път до Молукските острови. Целият екипаж потвърждава обвиненията на Гера.

Въпреки това Хуан Родригес де Фонсека не е напълно убеден, че Гера говори истината. Той подозира коя е причината за завръщането на кораба и по-скоро е склонен да вярва на сведенията на Алвару де Мескита, когото Гера пуска на свобода малко преди корабът да хвърли котва. Затова Фонсека нарежда да се направи строга проверка. Не само Мескита отива в затвора, Гера, Гомес и останалите метежници също споделят участта му. На свобода остава само екипажът.

Зареждат се разпити, обаче и те не довеждат до никакъв резултат.

Гера и Гомес твърдят, че са казали истината. Мескита също. Най-сетне се намесва кралят. Той издава заповед да се изпрати в открито море един кораб, който да търси Магелан и останалите кораби. Само Магелан може да посочи кой казва истината, макар че – това е мнението на краля – тя съвсем не е от толкова голямо значение.

Но за подготовката на такъв кораб са необходими много средства. Освен това изглежда почти невъзможно да се намери надежден капитан. На никого не може да се разчита. А що се отнася до събирането на екипажа, никой вече не изпитва желание да се отпрати в открито море към земи, в които цари вечна зима, на острови, обитавани от великани, жадни за човешка кръв. С течение на времето всички забравят за Мескита, Гера и Гомес. Те продължават да стоят в затвора.

Едва на 8 септември 1522 г. си спомнят пак за тях, когато отдавна заличената от паметта на всички разядена от червеите „Виктория“ се появява неочаквано в пристанището на Севиля и на сушата слизат осемнадесетте измършавели моряци, които могат да разкажат най-чудновати неща.

II

Откак бог е създал първия човек, новината, която донесе Хуан Себастиан дел Кано, бе най-голямата. Антонио де Ерера, летописец на Испанската история.

Въодушевляването няма граници. За първи път кораб – като същинско второ слънце – е обиколил цялото земно кълбо. Всеки иска да чуе от устата на самите мореплаватели за опасностите, на които са били изложени, за богатите със злато острови, за жени, оплождани от вятъра, за животни, които никой не е виждал досега, за звънчетата, които островитяните прикрепват на една определена част от тялото си, която добрите християни знаят, но никога не назовават. Всеки иска да види подправките, които мореплавателите са донесли.

Така пътят до Валядолид се оказва предълъг, множество покани за държат героите. Двама моряци, оцелели в опасностите на тригодишното плаване, намират тук смъртта си; стомасите им не са за изпитанията, които им поднася животът в родната Испания.

Кралят приема Хуан Себастиан дел Кано и неговите спътници с изключителни почести. Той се диви на петимата оцелели индийци и на даровете от кралете на островите, чете писмата, в които тези непознати нему владетели го уверяват, че са негови верни слуги. Много повече

обаче го интересуват самите подправки, най-вече карамфилът. Кралят знае, че това е най-големият принос на плаването. Подправките ще му дадат възможност да напълни празната си хазна, ако съумее да изпраща един след друг кораби, които да докарват тук този най-скъпоценен от всички товари, равняващ се по стойност на златото. Още преди дел Кано да е завършил разказа си, Карл V вече преценява какви мерки трябва да вземе, какви пътища да избере, за да осъществи това намерение. Той още от пръв поглед е забелязал, че сега донесеният карамфил е много по-едър от онзи, който португалците и венецианците доставят от Каликут. Заслугите трябва да се възнаградят. На Хуан Себастиан дел Кано се дава пожизнена годишна рента от петстотин дуката. Същата сума получава и Кристобал де Аро, който бива назначен за управител на контролната служба за подправките. Корабният майстор, щурманът и екипажът на „Виктория“ също не остават с празни ръце.

Подправките отиват в контролната служба, която се управлява от Кристобал де Аро. Когато ги разпродават, се оказва, че първото околосветско плаване още сега е донесло насърчителна печалба: експедицията е струвала 8 333 000 мараведи, а сумата от продажбата на подправките възлиза на 8 680 500 мараведи. След като преглежда сметката, кралят дарява дел Кано с един герб във форма на шлем, представляващ земното кълбо с надпис *Primus Circumdedisti me*¹⁰⁶, заповядва на картографите да нанесат новооткритите острови на картите и възлага на прочутия географ и летописец Петер Мартир¹⁰⁷ да опише историята на първото околосветско плаване. И едва след настойчивото напомняне на Фонсека той се опитва да изясни заслугите на португалеца, който носеше името Магелан.

III

На 18 октомври 1522 г. съдът поставя на Хуан Себастиан дел Кано следите въпроси:

1. По какви причини се е стигнало до разпри между Магелан, от една страна, и Хуан де Картахена и останалите капитани, от друга?
2. Защо Магелан е заповядал да бъде убит Луис де Мендоса?
3. Какво е получил Гомес де Еспиноса за това деяние?

106. Ти първи ме обиколи (лат.). Б.пр.

107. Мартир действително написал историята на първото околосветско плаване и тя излиза през 1523 г. в Рим под заглавие „*Dorbe novo et de rebus aceanicis*“ – „За Новия свят и за океаните.“ Б.пр.

4. Защо Магелан е налагал в пристанището на Сан Хулиан толкова жестоки наказания?

5. Дали това не е правено с цел да бъдат наложени и останалите португалци за капитани?

6. Защо Магелан не е бил спасен?

7. От островитяните ли е убит адмиралът или от някой испанец?

Себастиан дел Капо сполучливо и бързо намира отговорите. Той казва накратко: „Магелан се отнасяше към останалите капитани като към най-прости моряци. Той не допускаше никой да се изравни с него, високомерието му бе непоносимо. Освен това мразеше испанците. Тъкмо по тази причина и защото се стремеше да постави на тяхно място своите роднини и приятели-португалци, се стигна до кървавата разправа в пристанището на Сан Хулиан. Гомес де Еспиноса получи за изпълнението на присъдата дванадесет дуката.

Битката на остров Матан Магелан предизвика много необмислено. Поради численото надмощие на врага той не можеше да бъде спасен. Убиха го островитяните. Тази битка е най-доброто доказателство, че никога не се е съобразявал със заповедите на краля. Аз не зная дали не е възнамерявал след откриването на Молукските острови да се върне в Португалия. За него това би било много лесно, тъй като единствено той определяше нашия курс.“

С тези думи е произнесена присъдата над най-великия мореплавател на всички времена. Никой не споменава, че именно Магелан е предложил смелия план за предприемането на това плаване, никой не си припомня, че той със сила и упорство е издействувал разрешението за него. Кралят си отдъхва, когато чува заключението на съда. И този товар е паднал вече от плещите му. Ще напише само още едно писмо до краля на Португалия. Трябва да бъдат освободени тринадесетте моряци, които са били пленени на островите край Зелени нос. Тогава ще нареди Хуан Себастиан дел Кано, комуто дължи успеха на първото околосветско плаване, отново да бъде изпратен на Молукските острови. Необходимо е също така да се узнае съдбата на „Три니다д“, на Хуан Карвахо и петдесет и тримата моряци, останали на остров Тадоре. Освен това Испания се нуждае от пари, от много пари, и време за губене няма.

IV

Едва на 6 април 1522 година „Три니다д“ може да отплава. Екипажът обаче не е в състояние да натовари всичкият карамфил в трюма.

Петстотин бахара от тази скъпоценна стока остават на острова. Също така и петима испанци доброволно пожелават да останат тук. Те може би предчувствуват, че тази е по-добрата съдба. А може би вече са се поддали на магията на тези приказни острови и на техните жени?

Отначало богът на ветровете е благоприятно настроен към „Тринидад“. След безпрепятствено плаване корабът още на 11 юни достига Марианските острови. След това продължава до 42-я градус северна ширина. В края на август тук се случва нещастие – така ненадейно, сякаш корабът е попаднал в ада. Силна страховита буря прекършва гротмачтата, разбива съоръженията на кърмата и разкъсва ветрилата. Вълните отвличат почти всички хранителни припаси: бурета с вино, зехтин, хляб, риба, кози, свине, кокошки, кокосови орехи. Дванадесет дни трае тази буря и когато слънцето отново изгрява, „Тринидад“ представлява само една развалина. Да продължат пътя си до Испания? Смъртта дебне наблизо, но капитанът на злочастния кораб Гонсало Гомес де Еспиноса не възнамерява да се предаде. Той решава да обърне назад, към Островите на крадците. Все пак по-добре е да умреш на сушата, отколкото в откритото море. Малко ориз и малко вода: това е всичко, което е останало за екипажа на „Тринидад“. Сега небето е милостиво, но върлуват скорбутът и гладът. Всеки ден хвърлят по един труп през борда, един юнга загубва разсъдък си, друг хващат в момента, в който реже парче месо от труп и лакомо го нагълтва. Когато след шестседмично плаване корабът най-сетне стига до един непознат остров, екипажът е намален на двадесет и седем души. На този незаселен остров има сладка захарна тръстика, кокосови орехи, банани и питейна вода. Де Еспиноса дава една седмица на екипажа, за да се съвземе и пак сепуска в открито море. „Тринидад“ предприема последното си плаване с двадесет и пет души на борда – двама са предпочели да завършат съществуването си на непознатия и необитаем остров.

V

Като по чудо корабът се добира до Молукските острови. Малко преди остров Замофо го настига една от джонките на краля на Джайлоло и Еспиноса научава, че четиринадесет дни подир неговото отплаване на остров Тернате са пристигнали седем португалски кораба с триста души екипаж, заграбили са оставените запаси от карамфил и са пленили петимата испанци. Тази вест не е радостна, но в отчаянието си де Еспиноса е готов и към дявола да се обърне за помощ. Той изпраща писмо на

Антониу де Брито, главнокомандуващия португалската флота, с което моли за храна, питейна вода, медикаменти и съдействие за своя потъващ кораб.

Португалците пристигат незабавно. Те остават учудени, когато намират само осемнадесет души на „Тринидад“ – междуременно още седмина са умрели от глад – и отвеждат кораба в пристанището на Талангоми. Там ги чака Антониу де Брито. Той обявява де Еспиноса и останалите испанци за свои пленници и заграбва всичко: карамфила, оръжието, корабните дневници, морските карти, навигационните уреди и дори знамето на Кастилия. Когато Гонсало Гомес де Еспиноса иска разписка срещу всичко това, той получава в отговор, че трябва да бъде доволен и благодарен, защото не са го привързали към едничката оцеляла рея на „Тринидад“.

Португалците „помагат“ на „Тринидад“ да се озове на дъното на морето. За пленниците малко ги е грижа. Дават им храна само колкото да не умрат от глад, но не достатъчно, за да възстановят силите си. Още трима души умират. Останалите де Брито изпраща в края на февруари 1523 г. в Малака. Писмото до вицекраля на Индия, което той дава на дон Гарсия Манрике – охраната на пленниците, – не свидетелства за християнска любов към ближния:

„Навярно щеше да ви бъде угодно, ваше величество, ако бях запоядал да отсекаат главите на тези испански пирати, но все пак не знаех с положителност дали подобна постъпка би била посрещната с одобрение. Ето защо задържах испанците на Молукските острови, като се надявах, че ще загинат от нездравословния климат на тази страна. За мое съжаление трябваше да установя, че те са по-издръжливи, отколкото предполагах.“

Само осем души стигат живи до Малака. С тях се заема получателят на писмото дон Васко да Гама, вицекарал на Индия, но той умира на 24 декември 1524 г. На 12 януари 1525 г. Гонсало Гомес успява да предаде едно писмо на свой приятел-моряк, който обещава че ще има грижата то да попадне в ръцете на Карл V. Действително писмото пристига на местоназначението си и като по някакво чудо се съхранява за поколенията¹⁰⁸. Ето и съдържанието му:

„Ваше високопочитаемо величество! След като «Виктория» напусна Молукските острови, ние преживяхме много премеждия, докато успеем да поправим «Тринидад» и да го натоварим с

108. Това писмо се намира в Архива за Индия в Севиля.

карамфил. За това ни бяха необходими четири месеца и кралят на Тидоре, верен слуга на ваше величество, стори всичко, което бе в негова власт, за да ускори нашето тръгване.

На 6 април напуснахме острова. След петстотин левги открийме 14 непознати острова. Тук видяхме много голи мъже, които по цвета на кожата си приличат на индийци. За съжаление никой не разбираше езика им и аз не можах да узная какво вирее на тези острови, разположени между 12 и 20° северна ширина.

След като напуснахме споменатите острови, с много усилия успяхме да се доберем до 42° северна ширина. Тук ни връхлетя страшна буря, която продължи дванадесет дни и почти напълно разби кораба. Освен това стегна такъв студ, че не можехме да си сготвим храната. Тъй като всички бяха болни, реших да се върнем на Молукските острови. На остров Тернате заварихме триста португалци, които бяха започнали да строят крепост. Те се отнесоха много враждебно с нас, макар че всички бяхме тежко болни. Мен ме заплашиха, че ще ме обесят на една от реите, конфискуваха кораба. Обявиха ни за свои пленници, биеха ни, наричаха ни разбойници и ни обещаваха скоро да почувствуваме, че тук владее кралят на Португалия, а не на Испания.

Португалците заграбиха всички морски карти, корабните и бордови дневници, астралабиите и квадрантите, инструментите на пилота и дори моя сандък със знамето, което получих от ваше величество. Поисках разписка за отнетото имущество, но главнокомандуваният, португалецът Антониу де Брито, ми отговори, че са приготвили за мен и моите другари не разписка, а въже.

След дълги месеци унизително пленничество ни отведоха в Кочин, където португалците товарят чер пипер. Тук ме представиха на вицекраля на Индия. Аз го помолих да ни върне в Испания, но той отвърна, че ни чака бесилка, а после нареди да ни бият.

През двадесет и седемте месеца, през които бяхме в ръцете на португалците, често трябваше да моля за храна. Припомнях им, че не е трудно да ни изхранят от запасите, които заграбиха от нас на Молукските острови, но молбите ми бяха напразни. Оцеляхме само шестима. Липсата на храна ни причинява повече мъки от пленничеството. Тук се отнасят с нас по-зле, отколкото ако се намирахме при варвари. Затова моля ваше величество да благоволи да сложи край на нашето пленничество.

Ваше благочестиво величество не бива да смята Молукските острови и островите Банда и Тимор за незначителни. Това са истински съкровищници: Молукските острови с карамфила си, Банда с мускатовите орехи и Тимор със сандаловото дърво. Сигурно е, че на света няма други по-богати острови и също така е сигурно, че тези богатства принадлежат на ваше кралско величество.

Научих също, че португалците подготвят в Индия голяма флота, с която възнамеряват да завземат Молукските острови. Капитанът се казва Педру де Каstelбланку. Крепостта на Терните има стени, дебели четиринадесет стъпки, втора такава крепост се канят да издигнат на Банда. Струва ми се, тук трябва да се прережат корените, за да не израснат клоните.

Сега привършвам писмото си и го предавам на Таймон, верен поданик на кралицата, доня Елеонора, който е обходил тези места като капитан и ще разкаже на ваше величество всичко, което се случи тук. Същият Тайман ми даде малко пари и аз моля ваше величество да му ги върне от моята заплата.

Кочин, 12 януари 1525 г.
Ваш верен слуга
Гонсало Гомес де Еспиноса, капитан.“

VI

Карл V не захвърля това писмо в забвение. Наистина той не прерязва корените – смята, че за това има време, но извършва всичко, което е в негова власт, за да върне свободата на пленниците. Като последица от писмото, което праща на краля на Португалия, шестимата испанци биват преместени в затвора в Лисабон. Още седем горчиви месеца изминават, докато най-сетне им отворят вратите към свободата. Карл V е заплашил, че ще се обърне за помощ към папата.

На 6 април 1522 г. „Тринидад“ напуска с 48 души екипаж Тадоре. На 4 август 1527 г. в Испания се завръщат само трима оцелели – Гонсало Гомес де Еспиноса, Хинес де Мафра и Гилиермо Моралес. Когато запитват какво е станало с „Виктория“, те узнават, че корабът е потънал на път за Сан Доминго. Къде е капитан дел Кано? На 4 август 1526 година, значи точно преди година, той е намерил смъртта си в Тихия океан на път за Молукските острови, които и този път не могъл да открие.

VII

Неуспехът преследва както Себастиан дел Кано, така и всички останали. Изглежда, само на едного е отредено да открие тайния път, по който може да се обиколи земното кълбо. Едни претърпяват корабокрушение още много преди да се приближат до Магелановия път, корабите на други се разбиват в рифовете, преди да влязат в Магелаповия проток, а трети изобщо не успяват да го открият. Ще измине половин век и едва тогава англичанинът Френсис Дрейк ще успее да извърши второто околосветско плаване.

На Карл V скоро му дотяга да дава жертви заради някакви недостижими острови. На 22 април 1529 година той продава Молукските острови на португалците и получава 350 хиляди дуката за земите, за които почти нищо не знае. 350 хиляди дуката плаща кралят на Португалия за земите, които също така малко познава. Огромната сума преминава от една каса в друга, а три години по-късно се установява, че Молукските острови са разположени в португалските владения. В гнева си, че напразно е платил 350 хиляди дуката за земи, които съгласно папската грамота са португалска собственост от 35 години, крал Мануел нарежда да се сваля герба от къщата на Магелан в Саброса.

За краля на Испания решението на помирителния съд е без значение. Той никога не е жалил за Молукските острови. Отдавна се е убедил, че няма морета, които не могат да бъдат преплавани. Старата представа за света е погребана: вече е твърдо доказано, че Земята е кръгла. Едни се съмняваха в това, други вярваха, но не можеха да докажат. Сега обаче се знае, че Земята може да бъде пропътувана във всяка посока. За съжаление все още е неизвестен пътят, който води през страните, открити от Кортес и Писаро, но кралят не се безпокои за това: ще се намери втори Магелан.

Какво му напомня името Магелан? Не бяха ли донесли синовете на този Магелан прошение за по-голяма рента, припомняйки заслугите на баща си? Кралят потърси писмото и когато го намери, потъна в размисъл. Магелан? Не е ли негова заслугата за това, че най-сетне кръглата форма на Земята е доказана истина? Благодарение на Магелан вече познаваме необятността на всички океани. Не беше ли Магелан този, който раздели на три онова Западно море, което се смяташе за едно-единствено преди околосветското плаване?

Не познаваме ли само благодарение на него Тихия океан, най-големия от всички? Та нали едва след завръщането на „Виктория“ стана

ясно, че Америка и източното крайбрежие на Азия, открито от Марко Поло, са две различни неща!

Денят, в който флотилията на Магелан напусна пристанището на Севиля, положи началото не само на едно околосветско плаване, но и на политическото и духовно господство на Европа над целия свят.

Нова ера в историята на човечеството? Да, наистина, една нова ера... Кралят се откъсва от мислите си и прочита още веднъж прошението. След това написва отстрани:

„Молителите да се обърнат към краля на Португалия.“

БЕЛЕЖКА КЪМ НЕМСКОТО ИЗДАНИЕ

Антонио Пигафета е разполагал с два екземпляра от своя пътепис – това става ясно от неговите записки. Тези два екземпляра обаче са се загубили, без да може да се установи на какъв език са били написани. За щастие – защото иначе днес нямаше да знаем почти нищо за първото околосветско плаване – още докато оригиналът бил налице, са изготвени четири копия: едно на италиански, едно на френски и две на английски език. На места те имат известни различия. Немският съставител на записките на Антонио Пигафета не се е придържал стриктно към нито едно от тези копия, а е подбрал местата, които според него най-точно биха съответствували на оригинала.

Главите „Пътят към Сан Лукар“ и „И все пак тя е кръгла“ са написани от немския съставител Роберт Грюн, който е използвал следните източници:

Juan Bautista de Poncevera, *Navegacem e viagem que fez Fernao de Magalhaes de Sevilla para Maluco*, Bibliotheque nationale, Paris.

J. Schoner. *De nuper sub Castiliae ac Portugaliae regibus serenissimis repertis insulis ac regionibus*, National bibliothek, Wien.

Maximilianus Transilvanus. *DeMolluccis insulis itemque aliis pluris mirandis, quae novissima Castellanorum navigatio Sereniss. Imperatoris Caroli V. auspicio suscepta nuper invenit. M. Transilvani ad. rev. Card. Saltzburgensem epistola lectu perquam jucunda*. Nationalbibliothek, Wien.

В главите „Пътят към Сан Лукар“ и „И все пак тя е кръгла“ съставителят си служи най-често с общоприетата транскрипция на името на Магелан. Само там, където се споменава португалският произход на Магелан или се изтъкват заслугите му пред Испания, се употребява португалската транскрипция (Магалиаш) или испанската (Магалианес).

КРАЙ

© 1978 Елена Николова-Руж, превод от немски

Antonio Pigafetta, Robert Grün
Die erste Reise um die Erde (Ein Augenzeugenbericht von der Weltumsegelung Magellans
1519–1522. Herausgegeben und übersetzt von Robert Grün), 1968

Сканиране, разпознаване и редакция: MesserSchmidt, 2007

Частична редакция: Mandor, 2009

Липсват всички картинки от текста. Бел.Mandor.

Издание:

Антонио Пигафета. Първото пътешествие около Земята
Записки на очевидец за околосветското плаване на Магелан, 1519–1522 г.

Подбрани и издадени от Роберт Грюн

Преведе от немски Елена Николова-Руж, 1978

Библиотека морета, брегове и хора, номер 39

Библиотечно оформление Иван Кьосев

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, ВАРНА

Редактор Димитричка Железарова

Художник Иван Кенаров

Техн. редактор Константин Пасков

Коректор Елена Върбанова

Antonio Pigafetta. Die erste Reise um die Erde
Horst Erdmann Verlag. Zweite Auflage 1970

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2757>]